Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

C 177

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

57 tomas

2014 m. birželio 11 d.

Turinys

I *Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės*

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

495-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. sausio 21–22 d.

2014/C 177/01 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo. Tvarumo modelis XXI amžiui“ (nuomonė savo iniciatyva) 1

2014/C 177/02 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kovos su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu strategijos (nuomonė savo iniciatyva) 9

2014/C 177/03 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Prieinamumo – neįgalių asmenų žmogaus teisės 15

2014/C 177/04 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų prieinamumo: apibrėžtis, aprėptis, iššūkiai, Europos iniciatyvos (nuomonė savo iniciatyva) . . 24

2014/C 177/05 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijos (EUSAIR) (tiriamoji nuomonė) 32

2014/C 177/06 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių *(COM(2013) 803 final – 2013/0392 (NLE))*. 40

2014/C 177/07 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl perėjimo prie Sąjungos kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 260/2012 *COM(2013) 937 final – 2013/0449 (COD)* 41

LT

III *Parengiamieji aktai*

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

495-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. sausio 21–22 d.

2014/C 177/08 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse *COM(2013) 641 final – 2013/0314 (COD)* 42

2014/C 177/09 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas *COM(2013) 751 final – 2013/0365 (COD)*. 48

2014/C 177/10 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų *COM(2013) 619 final – 2013/0305 (COD) – COM(2013) 618 final – 2013/0304 (COD)*. 52

2014/C 177/11 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl NAIADES II dokumentų rinkinio, kurį sudaro trys dokumentai: pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 1999 m. kovo 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 718/1999 dėl Bendrijos laivyno pajėgumo politikos skatinti vidaus vandenų transportą *(COM(2013) 621 final – 2013/0303 (COD))* pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomi vidaus vandenų kelių laivams taikomi techniniai reikalavimai ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/87/EB *(COM (2013) 622 final – 2013/0302 (COD))* Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Kokybiško vidaus vandenų kelių transporto kūrimo NAIADES II *(COM(2013) 623 final)* 58

2014/C 177/12 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl naujų ES bendrosios telekomunikacijų rinkos priemonių remiantis šiais dviem dokumentais: Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Europos bendrosios elektroninių ryšių rinkos ir žemyno ryšių infrastruktūros plėtros priemonės ir iš dalies keičiamos direktyvos 2002/20/EB, 2002/21/EB ir 2002/22/EB ir reglamentai (EB) Nr. 1211/2009 ir (ES) Nr. 531/2012 *COM(2013) 627 final – 2013/0309 (COD)* Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl bendrosios telekomunikacijų rinkos *COM(2013) 634 final* 64

2014/C 177/13 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos aukštojo mokslo pasaulyje *COM(2013) 499 final* 71

2014/C 177/14 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui. Konsultacinis komunikatas dėl fosforo tvaraus naudojimo *COM(2013) 517 final* 78

2014/C 177/15 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo *COM (2013) 620 final – 2013/0307 COD* 84

2014/C 177/16 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant iki 2020 m. įgyvendinti tarptautinį susitarimą, kuriuo tarptautinės aviacijos išmetamiesiems teršalams nustatoma viena pasaulinė rinkos priemonė, iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje *COM(2013) 722 final – 2013/0344 (COD)*. 88

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

495-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. SAUSIO 21–22 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo. Tvarumo modelis XXI amžiui“ (nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 177/01)

Pranešėjas **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. vasario 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo. Tvarumo modelis XXI amžiui.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 16 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 121 nariui balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas vis labiau plinta viso pasaulio bendruomenėse ir miestuose, kuriuose naudojantis technologijų tinklais stengiamasi gauti kuo daugiau naudos kuo mažesniais ištekliais, vykdant tokią veiklą kaip produktų nuomojimas, skolinimas, mainai, dovanojimas, keitimasis arba dalijimasis jais iki šiol neįsivaizduotu mastu.

1.2 Tai ne tik daro poveikį ekonomikai ([1]), bet ir iš esmės keičia pačią darbo koncepciją, todėl bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas artimiausiais metais gali tapti svarbiu užimtumo šaltiniu.

1.3 Taigi, bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas yra naujoviškas, ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę naudą nešantis gamybos ekonomikos papildymas į naudojimą orientuota ekonomika. Be to, tai gali būti būdas ekonomikos ir finansų krizei įveikti, nes sudaromos galimybės tarpusavio mainams, esant poreikiui.

1.4 Atsižvelgiant į bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo, kaip naujo reiškinio, sudėtingumą ir mastą, atitinkamos institucijos, remdamosi tiksliais tyrimais, turi reguliuoti ir valdyti šioje srityje vykdomą veiklą, kad būtų galima nustatyti visų dalyvaujančių subjektų teises ir pareigas. Viena vertus, toks vartojimas gali patenkinti socialinius poreikius tais atvejais, kai nėra komercinio suinteresuotumo, kita vertus, kaip veikla, kuria siekiama pelno, jis padeda kurti darbo vietas laikantis mokesčių įstatymų, saugos standartų ir atsakomybės, vartotojų apsaugos ir kitų privalomų reikalavimų.

([1]) http://www.web-strategist.com/blog/2013/07/27/collaborative-economy-industry-stats.

1.5 Komisija turėtų įtraukti bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo klausimą į savo darbotvarkę ir jį spręsti skirtingais etapais:

— Visų pirma, reikia sudaryti ES teisėje jau įtvirtintų ir piliečių apsaugą užtikrinančių pagrindinių teisių ir principų sąvadą, kaip tai buvo padaryta ES interneto teisių kodekso atveju.

— Vėliau reikia atlikti susijusius tyrimus, nes jie yra būtini, kad Europos Komisija galėtų imtis veiksmų siekdama nustatyti kliūtis, kurios gali trukdyti plėtoti tokią veiklą, ir spręstinas problemas, pabrėžiant europinę naudą, kurią duotų Europos mastu priimta priemonė.Šiuo tikslu Komisija turi skirti pakankamai finansinių lėšų tiek Sveikatos ir vartotojų reikalų (SANCO) generaliniam direktoratui, tiek ir Teisingumo generaliniam direktoratui.

— Taip pat reikia sukurti duomenų bazę, skirtą keitimuisi patirtimi ir gerąja praktika bendravimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo srityje, ir visiems vartotojams suteikti prieigą prie jos. Kartu būtų galima rengti sąmoningumo ugdymo ir informavimo kampanijas bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo klausimais.

— Galiausiai, remiantis sukaupta patirtimi, reikia imtis tarpvalstybines problemas reglamentuojančių ir pridėtinės europinės vertės šioje srityje duodančių teisės aktų suderinimo.

2. **Įžanga**

2.1 Tai, kad dabartinė sistema pamažu išsiėmė ir nebegali patenkinti individualių ir kolektyvinių piliečių poreikių, sudaro palankias sąlygas rastis naujoms alternatyvoms, kurios dera prie skaitmeniniais tinklais pagrįstos ateities poreikių ir iššūkių.

2.2 Ši nuomonė savo iniciatyva atitinka strategiją „Europa 2020“, kurioje siūloma prekių ir paslaugų vartojimą derinti su pažangiu, tvariu ir integraciniu augimu, taip pat būtinybe kurti darbo vietas, didinti produktyvumą ir užtikrinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą. Be to, bendradarbiavimu grindžiamo vartojimo sričiai tiesiogiai arba netiesiogiai taikomos ir kitos ES strategijos, pavyzdžiui, komunikatas dėl tvaraus vartojimo bei gamybos ir tvarios pramonės politikos veiksmų plano ([2]), Europos socialinių inovacijų iniciatyva ir „Europos skaitmeninė darbotvarkė“.

2.3 Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas gali būti elgsena, kuria siekiama prisitaikyti prie dabartinės ekonominės ir finansinės padėties, ir jis gali pateikti atsakymus, kaip įveikti dėl ekonominės krizės vis didėjančią nežinomybę. Tai gali būti ir galimybė sugrįžti į tvaraus ekonominio, socialinio vystymosi ir žmogaus raidos kelią, visoje planetoje tausojant aplinką.

2.4 Be to, piktnaudžiavimas pernelyg dideliu vartojimu (hipervartojimu) prisidėjo prie to, kad regionai gamintojai ir regionai vartotojai atsidūrė nelygioje padėtyje, o tai juose lėmė priešišką socialiai atskirtųjų ir nutukusiųjų arba švaistymo ir skurdo sambūvį. Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas gali tapti papildoma rinkos priemone, kuria būtų galima atgaivinti ir stimuliuoti vidaus rinką, sutvirtinant ją ir užtikrinant joje didesnę pusiausvyrą bei tvarumą, jei bus sukurtos nuolatinės struktūros.

2.5 Priešinantis akivaizdžiai netvariai perteklinei gamybai ir besaikiam vartojimui, bendradarbiavimu ir dalyvavimu grindžiamas vartojimas skatina puoselėti tarpusavio pagalbos vertybes ir solidarumą. Žurnale Forbes neseniai buvo paskelbta, kad plėtojant bendradarbiavimu grindžiamą vartojimą gaunamų pajamų srautas šiais metais viršys 3,5 mlrd. JAV dolerių, t. y. padidės daugiau kaip 25 proc.

2.6 Taigi, pasiūla ir vartojimas vertinami ne kaip paprasčiausias prekių turėjimas, bet kaip kolektyvinis naudojimasis jomis siekiant patenkinti realius poreikius ir užtikrinti asmeninį tobulėjimą, kurie nieko bendro neturi su simboliniu vartojimu ir dirbtinai sukeltų ir stimuliuojamų norų patenkinimu.

2.7 Nors tradicinėje vartotojiškoje visuomenėje prekės yra skirtos asmeninei nuosavybei, greitam suvartojimui ir pirmalaikiam išmetimui, bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamam vartojimui būdinga kurti ilgalaikio vartojimo prekes, skirtas intensyviam naudojimui, kad jos galėtų tarnauti keletui asmenų arba visą to paties vartotojo ar naudotojo gyvenimą, o tai yra indėlis į labiau aplinką tausojančią elgseną naudojamų prekių gyvavimo ciklo atžvilgiu. Naujosios technologijos (tiesioginio keitimosi (P2P, angl. *Peer-to-peer*) ir socialiniai tinklai) rodo, kokios svarbios virtuali ir reali bendruomenės.

([2]) COM(2008) 397 final.

2.8 Ekonomikos krizės sąlygomis plinta tendencija turėti mažiau daiktų, vengti švaistymo ir stebėti gaunamą naudą patenkinamų poreikių požiūriu, vadovaujantis principu, kad sukauptas turtas negarantuoja gerovės.

2.9 Pagrindinis dalykas – žmones, kuriems reikia prieigos prie tam tikrų išteklių, susieti su tais asmenimis, kurie tokių išteklių turi ir juos nepakankamai panaudoja, todėl gali juos paskolinti, atiduoti, iškeisti, nuomoti ir pan. Tokie santykiai grindžiami naudotojų bendruomeniškumo jausmu, dalijimosi ir dalyvavimo principu, kai pasitikėjimas padeda užmegzti ryšius, plėtoti alternatyvų vartojimą ir ilgam išlaikyti taip atsiradusius santykius. Būtina, kad visa tai vyktų skaidriai, ypač tvarkant finansinius reikalus ir užtikrinant bendradarbiavimu pagrįstą vartojimą skatinančių platformų atsakomybę.

2.10 Technologijomis pagrįsto bendradarbiavimo ir dalijimosi galimybės pamažu keičia nuosavybės ir komercinių santykių suvokimą ([3]). Prekę, kaip ir paslaugą, galima ne tik nusipirkti, bet ir išsinuomoti, perimti arba pasidalyti.

2.11 Vartotojai pageidauja turėti mažiau turto, bet gauti daugiau naudos. Žmonių jaučiama racionali nauda daugiausia susijusi su mažinimu ir praktiniais aspektais, tačiau emociniu požiūriu jie patiria asmeninį pripažinimą ir priklausymo jausmą ([4]). Siūlydamos patogias ir dažnai pigesnes alternatyvas, bendradarbiavimu grindžiamo vartojimo iniciatyvos užtikrina optimalų jau turimų išteklių panaudojimą ir leidžia išvengti nereikalingų naujų prekių gamybos. Trumpai tariant, dalijimasis – rentabili ir tausi veikla.

2.12 Užtenka pagalvoti apie turinio (nuotraukų, muzikos, vaizdo įrašų, knygų ir pan.) skaitmeninimą ir pamatysime, kad daugelis žmonių suprato, jog dažnai jie nori ne paties disko, bet muzikos, kuri jame įrašyta. Jie yra patenkinti, jei gali tokį turinį pasiekti, kai tik to nori, ir juo labiau, jei kartu jie sutaupo laiko ir atlaisvina savo asmeninę erdvę.

2.13 Bendradarbiavimu ir dalyvavimu grindžiamo vartojimo koncepcija taip pat yra išeitis pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms, visų pirmą finansinių sunkumų patiriančioms šeimoms arba namų ūkiams, praradusiems prieigą prie tradicinių kredito kanalų, leidžiančių įsigyti reikalingų prekių, turint omenyje dabartines socialines sąlygas. Kartu tai yra alternatyvi galimybė žmonėms, kurie gali tradiciniu būdu naudotis prekių ir paslaugų rinka, tačiau sąmoningai nusprendžia to nedaryti, kadangi tai prieštarauja jų asmeninėms vertybėms.

2.14 Nuo 1999 m. tvarus vartojamas Jungtinių Tautų buvo pripažintas pagrindine vartotojų teise, tačiau Europos Sąjungoje, kur vartotojų apsaugos teisės aktai buvo priimti anksčiau, tokia teisė nepripažinta. Vis dėlto, kaip primygtinai ragino EESRK ([5]), tokią teisę reikėtų pripažinti pakeičiant Sutartis, į kurias turėtų būti įtrauktas „tausaus vartojimo politikos plėtojimo principas“.

Be to, EESRK priėmė kelias nuomones dėl ekologiškos ekonomikos ([6]) ir nuomonę dėl suplanuoto nusidėvėjimo ([7]). Neseniai priimtoje rezoliucijoje dėl vartotojų darbotvarkės Europos Parlamentas konkrečiai prašo Komisijos imtis spręsti šį klausimą.

3. **Bendradarbiavimu ir dalyvavimu grindžiamas vartojimas. Konceptualus požiūris**

3.1 Dažniausiai bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas apibrėžiamas kaip įprasta dalijimosi, keitimosi, skolinimo, nuomos arba dovanojimo praktika naudojantis šiuolaikinėmis technologijomis ir bendruomenėmis.

Šis apibrėžimas aiškiai rodo, kad bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas anaiptol nėra naujas sumanymas, bet veikiau įprastos veiklos atgaivinimas jai panaudojant modernias technologijas, kurios užtikrina didesnį paslaugų veiksmingumą ir pritaikomumą. Be to, bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas visada turi būti grindžiamas savo iniciatyva ir savanorišku dalyvavimu.

([3]) Botsman, Rachel. „Kas mano – tas tavo: bendradarbiavimu grindžiamo vartojimo atsiradimas“ (isp. *Lo que es mío es tuyo: el nacimiento del consumo colaborativo*).

([4]) *Campbell Mithun* užsakymu *Carbonview Research* atliktas tyrimas, 2012 m.

([5]) OL C 185, 2006 8 8, p. 71.

([6]) OL C 271, 2013 9 19, p. 18.

([7]) CESE 1904/2013 „Produktų gyvavimo trukmės sistema ir vartotojų informavimas“ (nuomonė OL dar nepaskelbta).

3.2 Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas yra trečioji interneto banga, kai žmonės susitinka virtualioje erdvėje, bet dalijasi realiame gyvenime. Jis taip pat taikliai apibūdinamas kaip paleidžiantis į apyvartą viską, kas egzistuoja.

3.3 Be abejonės, bendradarbiavimu arba dalyvavimu pagrįsto vartojimo atsiradimą lėmė trys pirmtakai: ekonomikos ir vertybių krizė, socialinių tinklų plėtra ir bendradarbiavimu bei dalyvavimu pagrįsta elgsena internete. Vis dėlto, kad tokia vartojimo forma išplistų išsivysčiusios ekonomikos šalyse, labai svarbūs šie veiksniai: tikėjimas bendra gerove, pertekliniai pajėgumai ir technologijos ([8]).

3.4 Nepažįstamų asmenų tarpusavio pasitikėjimas tikriausiai yra lemiamas aspektas užtikrinant bendravimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo sėkmę. Savo ruožtu, technologijos žmonėms sudaro sąlygas naudotis virtualiomis paslaugomis, kurios leidžia užmegzti realius ryšius, paremtus didesniu pasitikėjimu.

3.5 Išteklių dalijimuisi būtinas pasitikėjimas ir gera reputacija, ypač kai reikia pritraukti naujus naudotojus. Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo iniciatyvos privalo užtikrinti savo bendruomenių saugumą.

3.6 Tuomet galima tikėtis, kad dalijimasis internete bus gera įžanga ir į dalijimąsi prie jo neprisijungus. Realiame pasaulyje paprasčiausias būdas užtikrinti pasitikėjimą dalijantis – apriboti bendruomenės dydį arba naudotis kokia nors jau esama bendruomene, kurioje jau išplėtotas tam tikras pasitikėjimo jausmas ir užmegzti santykiai. Kai kurie bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo projektai leidžia kurti uždaras grupes, kuriose patenkinami naudotojų poreikiai ir užtikrinamas pasitikėjimas, nes jas paprasčiau valdyti.

3.7 Kai išsivysto paslaugos naudotojų bendruomenės jausmas, kartu padidėja pasitikėjimas pačia paslauga ir jos naudotojų tarpusavio pasitikėjimas. Naudotojai savo veiksmais ir sąveika stengiasi pelnyti ir išsaugoti gerą reputaciją, kadangi būtent ji jiems leidžia sąveikauti su bendruomene ir naudotis sistema, kaip tai vyksta visose rinkose.

3.8 Rizikos visiškai panaikinti neįmanoma. Bet kuriuo atveju platformos, sudarančios galimybes mainams, privalo užtikrinti, kad nariai suprastų tokią riziką ir būtų pakankamai informuoti, kad ją galėtų veiksmingai valdyti.

3.9 Be to, technologija yra esminis veiksnys siekiant optimizuoti išteklių paiešką, į grupes suburti bendrų interesų turinčius žmones ir kurti bendruomenes. Mobilios ir realiu laiku veikiančios technologijos leidžia greičiau ir patogiau papildyti paieškos duomenis ir, kai reikia, pasinaudoti paprastomis atsiskaitymo sistemomis.

3.10 Tačiau kuriant paslaugos srautą svarbu užtikrinti, kad ji būtų lengvai prieinama ir patogi naudotis, skatintų naudotojų ir paslaugos teikėjo glaudžius, pasitikėjimu grindžiamus santykius, suteiktų pakankamas ir patikimas saugumo priemones ir leistų kaupti į vartotoją orientuotą patirtį, kad naudojantis atitinkamomis centralizuotomis duomenų bazėmis būtų sukurti reputacijos bankai.

3.11 Šis reputacijos aspektas atlieka itin svarbų ekonominio ir socialinio pobūdžio permainų katalizatoriaus vaidmenį. Apskaičiuota, kad reputacijos kapitalas ([9]) galėtų būti antrąja valiuta, kurios vertė priklausytų nuo užtikrinamo pasitikėjimo. Būtų galima teigti, kad šis reputacijos kapitalas tampa XXI amžiaus ekonomikos kertiniu akmeniu, nes naudojamasi senu galingu principu „iš lūpų į lūpas“, kad informacija tinklų visuomenėje pasklistų kaip virusas.

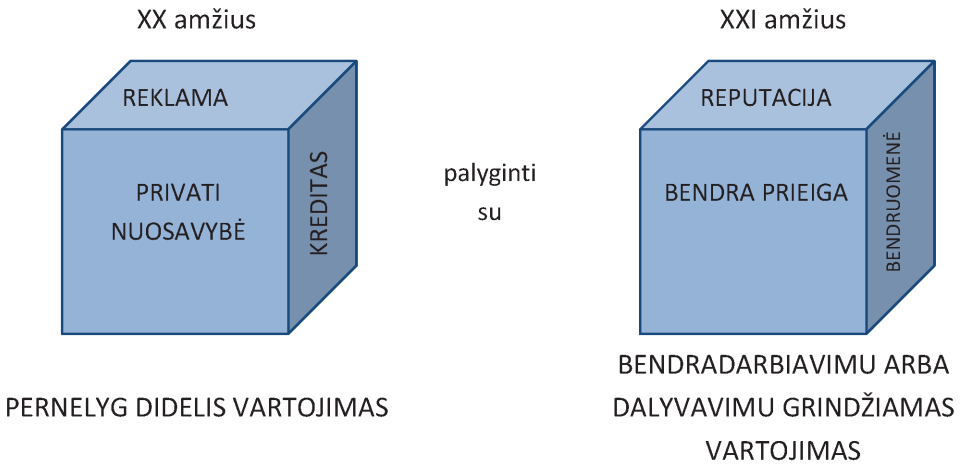
3.12 Piliečiai jau išreiškia savo poreikius ir interesus tinkamiau ir skaidriau elgdamiesi ir vartodami. Priimdami sprendimą pirkti jie atsižvelgia ir į grynai socialinio pobūdžio savybes ir taip savo sprendimus susieja su emociniu turiniu.

3.13 Galiausiai ištikimas vartotojas prekės ženklui leidžia naudotis savo įtaka ir parama aktyviai prisidėdamas prie bendros iniciatyvos sėkmės, o tai sustiprina ir skatina procesą.

([8]) Albert Cañigueral www.consumocolaborativo.com.

([9]) Rachel Botsman reputacijos kapitalu vadina reputacijos vertę visuomenėje ir rinkose ir jos vertę ketinimų, gebėjimų ir vertybių požiūriu.

3.14 Trumpai tariant, dvidešimtojo amžiaus dvasią atspindinčią lygybę: kreditas + reklama + privati nuosavybė = pernelyg didelis vartojimas, reikia pakeisti nauja lygybę, kuri apibendrintų šį šimtmetį: reputacija + bendruomenė + bendra prieiga = bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas.

3.15 Bendradarbiavimu grindžiamas vartojimas ir Sąjungos politika, visų pirma vidaus rinkos politika, turi daug bendrų tikslų, pavyzdžiui, didinti išteklių naudojimo efektyvumą, vystyti socialines inovacijas kuriant darbo vietas ir prisidedant prie ekonomikos klestėjimo. Daugelis bendradarbiavimu grindžiamo vartojimo įmonių savo veiklą vykdo ES teritorijoje, todėl Europos žemynas gali tapti naujų verslo modelių lopšiu, kuris užtikrintų tvaresnį ekonomikos vystymąsi.

3.16 Kadangi bendradarbiavimu grindžiamas vartojimas reiškia didžiulius ekonominius, socialinius ir kultūrinius pokyčius, Komisija turėtų pašalinti galimas europinio lygmens kliūtis šiai veiklai ir sukurti reglamentavimo sistemą, kuri šiam sektoriui užtikrintų ilgalaikį tikrumą.

4. **Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo geroji praktika**

4.1 Jau egzistuoja platus pasiūlymų dėl bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo visame pasaulyje spektras ir šioje srityje sukaupta įvairios patirties. Tai rodo, kad kitoks vartojimo būdas yra ne tik įmanomas, bet ir gali labai padėti pagerinti pasaulį, kuriame gyvename, ir, dar svarbiau, išsaugoti jį būsimoms kartoms.

4.2 Dėl ekonomikos krizės atsirado platformų, kuriose, pavyzdžiui, perkamos ir parduodamos dėvėtos vestuvinės suknelės ir aksesuarai, nuomojami namai, nuomojamos transporto priemonės arba vakariniai drabužiai, įskaitant dizainerių sukurtus drabužius ar prabangius aksesuarus. Taip pat susikūrė bendruomenių, kurių naudotojai paskelbia užduotį, pavyzdžiui, surinkti baldus ar atsiimti siuntinį, ir nurodo, kokį atlygį sumokės ją įvykdžiusiam asmeniui.

4.3 Tipiškas bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo vertingumo pavyzdys yra gausybė priemonių ir įrankių, kuriais, nepaisant didelės jų kainos, naudojamasi retai. Tą patį galima pasakyti apie retą naudojimąsi gėrybėmis arba nesugebėjimą tinkamai naudotis jomis ar jų teikiamomis galimybėmis. Tipiniai pavyzdžiai: kam pirkti grąžtą, jei juo per visą gyvenimą bus naudojamasi tik 20 minučių arba kam pirkti automobilį, jei jis daugiau laiko stovės nei juo bus važiuojama.

4.4 Penkiasdešimt penki procentai europiečių norėtų, kad vartojimas būtų tvarus net jei už tai reikėtų daugiau mokėti. Artimiausiais metais vartotojų pageidavimai alternatyvių vartojimo būdų srityje dažniausiai bus susiję su ([10]):

— mainais (19 proc.),

— nuoma (22 proc. atvejų įrankių),

— grupiniu pirkimu (19 proc.),

([10]) Tyrimas „Alternatyvūs europiečių vartojimo būdai“ (isp. k. Los *Consumidores Europeos en modo alternativo*) „Observatorio Cetelem“, 2013 m.

— „pasidaryk pats“ (12 proc. atvejų kalbama apie siuvimą),

— pirkimu savo vietovėje (0 km) (75 proc. žmonių nori išvengti pernelyg didelių platinimo tinklų),

— naudotų daiktų pirkimu (19 proc.).

4.5 Nors bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas apima platų ir atvirą iniciatyvų spektrą, joms visoms yra būdinga tai, kad, kaip pirmiau minėta, jos padeda užmegzti žmonių, kurie turi neišnaudotų išteklių, ir žmonių, kuriems tų išteklių reikia, ryšius. Šį aspektą puikiai atspindi tai, kad dažnai kalbama apie ekologiškesnių produktų gamybą, tačiau geriau panaudodami tai, ką jau turime, aplinką tausotume dar labiau.

4.6 Bendradarbiavimu grindžiamas vartojimas daro tiesioginį poveikį (sunaudojama mažiau išteklių ir išmetama mažiau CO 2, didėja kokybiškų daiktų paklausa, jei juos ketinama skolinti, nuomoti ar sutaisyti; skatinamas keletui naudotojų naudingas ekologinis projektavimas, ilgas tinkamumas naudoti ir pakartotinis suderinamų produktų personalizavimas; gerinama socialinė sąveika, bendruomenės vystymasis ir piliečių tarpusavio pasitikėjimas; sudaromos sąlygos aukštos kokybės daiktais naudotis nedideles pajamas turintiems žmonėms ir pan.). Jis taip pat gali daryti kitokį, netiesioginį poveikį.

4.7 Europos Sąjungos teisės požiūriu bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas labiausiai galėtų būti prilygintas paslaugos teikimui pagal SESV 57 straipsnį, tačiau kyla daug klausimų. Tačiau bendradarbiavimu grindžiamo vartojimo atveju reikėtų veiklą, kuria nesiekiama pelno, atskirti nuo veiklos, kuria siekiama naudos, nes tik pastaroji veikla nusipelno ES teisės aktų leidėjų dėmesio.

4.8 Siekiant įvesti šiek tiek tvarkos pagal bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo koncepciją vykdomų iniciatyvų didėjančios įvairovės srityje, dalijimosi ekonomikoje išskiriamos keturios sritys: vartotojas vartotojui (C2C), vartotojas vartotojui, tačiau pasitelkiant verslą (C2B), verslas vartotojui (B2C) ir verslas verslui (B2B).

4.9 Kita vertus, siūloma iš trijų sistemų susidedanti klasifikacija ([11]): produktu grindžiamos sistemos, perskirstymo rinkos ir bendradarbiavimu grindžiamas gyvenimo būdas.

4.10 Kaip galima įsitikinti, bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamas vartojimas yra įmanomas bet kurioje kasdienio gyvenimo srityje, pavyzdžiui ([12]):

— judumas (dalijimasis vienu automobiliu, dalijimasis transporto priemonėmis, taksi, dviračiais, stovėjimo vietomis ir jų nuoma, bendras naudojimasis automobiliu – laisvų vietų užpildymas kitais keleiviais, kurie važiuoja į tą pačią pusę),

— energijos vartojimo efektyvumas (dalijimasis namų ūkio įranga),

— būstas ir dirbamos žemės sklypai (kambarių nuoma, dalijimasis būstu ir miesto ir kaimo daržais ir sodais),

— verslas (bendras darbas arba dalijimasis biuro patalpomis),

— ryšiai (mobiliesiems telefonams skirtos platformos, kurių naudotojai tos pačios bendruomenės nariams gali pirkti ir parduoti prekes ir paslaugas),

— darbas (labai smulkios užduotys, žmonių samdymas konkrečiam darbui, padėjėjų samdymas, kai geriausiam kandidatui pavedama atlikti įvairias užduotis pradedant paveikslų pakabinimu ir baigiant baldų surinkimu),

— kultūra (knygų palikimas viešose vietose, kad jas galėtų skaityti kiti (angl. k. *bookcrossing*), knygų mainai, jaunimo iš skirtingų šalių kultūrinių mainų skatinimas),

— švietimas (skaitmeninės bendruomenės, kuriose mokomasi kalbų),

---

([11]) Rachel Botsman.

([12]) Keletas nuorodų į bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo projektus:
http://www.collaborativeconsumption.com/directory/.
http://www.consumocolaborativo.com/directorio-de-proyectos/.
http://consocollaborative.com/1704-100-sites-de-consommation-collaborative.html.
http://collaboriamo.org/.
http://www.kokonsum.org/plattformen.
http://www.gsara.tv/~ouishare/.

— laikas ir įgūdžiai (laiko bankai),

— laisvalaikis (dalijimasis skaitmeniniu turiniu),

— finansai (fizinių asmenų skolinimas vieni kitiems, tiesioginės fizinių asmenų paskolos mažosioms ir vidutinėms įmonėms, visuomenės finansavimas (angl. k. *crowdfunding*) arba kolektyvinis finansavimas, visuomenės finansavimas visuomenės naudai (angl. k. *crowdfunding for crowdbenefits*),

— turizmas (vakarieniavimas pas privačius asmenis ir maisto produktų tarpusavio mainai),

— menas, vaikų drabužių ir jiems skirtų daiktų turgeliai, kuriuose šiais dalykais keičiamasi arba kur jie dovanojami, daiktų taisymas ir perdirbimas – tai keletas iš daugelio iniciatyvų, kurias būtų galima paminėti, tačiau šios nuomonės tikslas nėra jas visas išsamiai išnagrinėti,

— skatinimas naudoti atsinaujinančiąją energiją, jei įmanoma pasidalyti energijos pertekliumi naudojant pažangiuosius tinklus.

4.11 Apskritai pakaktų nustatyti, kurios prekės, žinios ar paslaugos turi perteklinių pajėgumų ir kuriomis galima dalytis tokiomis aplinkybėmis, kurios skatintų bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamą vartojimą. Šios aplinkybės tai, pavyzdžiui, užsitęsusi prasta ekonomikos būklė, auganti etinio ir tvaraus vystymosi paklausa ir kasdienis gyvenimas, kur piliečiai užmezga ir palaiko vis daugiau ryšių. Šiuo metu yra susidariusios visos šios sąlygos.

5. **Siūlomos iniciatyvos ir veiklos strategija**

5.1 Todėl Komitetas ragina Europos Komisiją imtis tinkamų vartotojų apsaugos priemonių, kad remiantis atitinkamais tyrimais būtų galima įgyvendinti šioje nuomonėje siūlomas iniciatyvas.

5.2 Toliau pateikiamos trumpos veiksmų gairės, kurios, Komiteto nuomone, turėtų būti įtrauktos į strategiją, kad būtų nuosekliai vystomas bendradarbiavimu ar dalyvavimu grindžiamas vartojimas taikant priemones, skirtas valstybių narių įgyvendinamai vartotojų apsaugos politikai remti, papildyti ir stebėti.

a) Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo veiklai skirto teisinio ir mokestinio pagrindo sukūrimas nustatant ir reguliuojant, jei reikia, tokius aspektus kaip, pavyzdžiui, teisinė atsakomybė, draudimas, naudojimosi teisės, teisės į apsaugą nuo suplanuoto nusidėvėjimo ([13]), nuosavybės teisės, kokybės standartai, teisių ir pareigų nustatymas, prireikus, tam tikrų apribojimų ir paslėptų kliūčių prekybai Bendrijos vidaus pašalinimas ir galimas teisės aktų nuostatų iškreipimas.

b) Informacijos apie bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo iniciatyvas skleidimas, jų propagavimas ir gyventojų supažindinimas su jomis ir jų nauda pavieniams asmenims ir bendruomenei. Informavimas apie privalomus šiuo metu produktams, kuriais dalijamasi, taikomus teisinės sistemos aspektus (perdirbimas, pakartotinis panaudojimas, atnaujinimas ir ilgas naudojimas).

c) Vartotojų ir naudotojų informavimas ir konsultavimas atsakingo dalyvavimo iniciatyvose klausimais skatinant bandomuosius projektus ir iniciatyvas bendradarbiavimu grindžiamo vartojimo srityje.

d) Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo propagavimas pasinaudojant projekto *ShareableCities*, dalijimosi transporto priemonėmis arba dalijimosi kitose srityse, pavyzdžiui, maisto, būsto ir net darbo, patirtimi.

e) Nuolatinių struktūrų rėmimas sukuriant platformas bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo vystymui, visų pirma turint omenyje technologijas ir tinklus.

f) Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo vystymas ir plėtojimas skatinant sukurtų tinklų aktyvumą ir suteikiant jiems dinamiką.

([13]) Daikto naudojimo ar paslaugos gyvavimo trukmės suplanavimas, kai projektavimo etape sutrumpinama jų realaus pajėgumo veikti trukmė ar naudingumas.

g) Europos institucijų dalyvavimas bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo iniciatyvose tiek naudojantis esamais ištekliais, tiek leidžiant naudotis savais ištekliais.

h) Pilietinė visuomenė gali atlikti aktyvų vaidmenį suteikiant prieigą prie viešųjų gėrybių, kad visuomenė kuo geriau jomis pasinaudotų, sukuriant bendrą infrastruktūrą, kuria būtų dalinamasi.

i) Be to, siūloma veiksmų strategiją konkrečiai įgyvendinti šiose srityse:

— **švietimo**. Mokyklose reikia imtis aktyvių veiksmų, kitaip tariant, dirbant su vaikais nuo pat mažens turėtų būti siekiama įskiepyti ir įtvirtinti pažiūras, įpročius ir vertybes, kurios būtų palankios bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamų vartojimo iniciatyvų kūrimui;

— **vartotojų asociacijų**. Į tinklą susijungusios vartotojų ir naudotojų organizacijos įgyvendinant strategiją galėtų atlikti dvejopą vaidmenį – tiek aktyvų, kurdamos iniciatyvas, tiek reaktyvų – jose dalyvaudamos;

— **kooperatyvų**. Kooperatyvai gali tapti pagrindiniais bendradarbiavimu ir dalyvavimu grindžiamo vartojimo sąjungininkais, nes jie vadovaujasi tais pačiais bendrais principais ir vertybėmis; Todėl kooperatyvų judėjimas gali atlikti tiek aktyvų, tiek reaktyvų vaidmenį vystant šias iniciatyvas į savo struktūrą priimdamas panašių tikslų siekiančius bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo tinklus ([14]). Vartojimo kooperatyvai ir vadinamieji „nulio kilometrų“ ([15]) kooperatyvai yra puikus pavyzdys to, kas jau tapo realybe.

— **visuomenės**. Suaugę žmonės ir visuomenė apskritai ieškodami jiems skirtų bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo iniciatyvų ir jose dalyvaudami gali išvystyti reaktyvią veiklą, kuri, be kita ko, padėtų siekti asmeninio tobulėjimo integruojantis ir prisidėtų prie socialinės sanglaudos bendrai naudojantis bendru turtu.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

([14]) Salcedo Aznal, Alejandro – *„Cooperativismo 3.0“ – 100 años de cooperativismo de consumidores y usuarios: historia y futuro* (65–68 psl.). 2013 m. Ispanijos vartotojų kooperatyvų sąjunga (UNCCUE).

([15]) Kooperatyvai, tiekiantys produktus ar vykdantys veiklą, susijusią su vietos ekonomika, taip mažindami ilgų nuotolių vežimo ir pristatymo poveikį.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kovos su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu strategijos (nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 177/02)

Pranešėjas **Stefano PALMIERI**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. vasario 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Kovos su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu strategijos.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 129 nariams balsavus už, nė vienam – prieš ir 4 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) manymu,, būtina dar kartą pabrėžti, kad svarbu kovoti su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu veikiant išvien ir papildant šioje srityje atliekamą darbą, kurio ėmėsi Europos Komisija ir specializuotos institucijos, pavyzdžiui, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (EUROFOUND) ir kitos tarptautinės organizacijos, visų pirma Pasaulio bankas.

1.2 Europoje tebesitęsiančios sunkios ekonomikos krizės sąlygomis EESRK pabrėžia neigiamą tokių reiškinių poveikį įmonių augimo dinamikai ir galimybėms diegti inovacijas bei gerinti žmogiškojo kapitalo kokybę. Todėl įmonių ir darbuotojų išlaisvinimas iš šešėlinės sferos būtų ekonomikos atgaivinimo veiksnys ir padėtų pagrindą tvaresniam vystymuisi.

1.3 Nors ši politikos sritis priklauso valstybių narių kompetencijai, visuotinai pripažįstama, kad norint veiksmingai kovoti su šiuo reiškiniu reikia Europos Sąjungos lygmeniu užtikrinti nuolatinį keitimąsi informacija, duomenimis ir vertinimais, kad į šią veiklą įsitrauktų ir bendradarbiautų kompetentingos institucijos ir atitinkami socialiniai partneriai.

1.4 Taigi, pagal savo pobūdį EESRK kaip institucija puikiai tinka skatinti priemones, politikos sprendimus ir gerąją praktiką ir raginti jais dalytis, kad, vadovaujantis Europos Sąjungos kovos su nedeklaruojamu darbu ir mokesčių vengimu strategija, kuri pagrįsta integracija į oficialią darbo rinką, būtų galima imtis veiksmų, tiek susijusių su ekonominiais veiksniais, tiek kultūros bei socialinėje srityje.

1.5 Visų pirma, EESRK mano, kad būtina kokybiškai ir kiekybiškai įvertinti šiuos reiškinius, kurie valstybėse narėse labai skiriasi, taip pat jų neigiamus ekonominius ir socialinius padarinius, kurie savo ruožtu taip pat yra labai įvairūs atsižvelgiant į skirtingas struktūrines sąlygas ir padėtį. Be nuoseklių duomenų ir informacijos apie skirtingas valstybes nares, kovos strategija netenka galios, nes jai įgyvendinti reikia tiek problemos masto nustatymo priemonių, tiek vykdomos politikos poveikio įvertinimų.

1.6 Todėl EESRK rekomenduoja šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo masto bei raidos vertinimo srityje spręsti vis dar neišsamios ir suderintai netaikomos metodikos problemą ir šiuo tikslu visose valstybėse narėse naudoti vienodai atliekamomis darbuotojų apklausomis pagrįstą metodą. Šį metodą sukūrė Italijos statistikos institutas, taigi jis išbandytas dideliais regionų skirtumais pasižyminčioje šalyje, kur tokie reiškiniai itin dažni.

1.7 Pagrindinis skirtumus lemiantis veiksnys – šešėlinės ekonomikos mastas, kuris kai kuriose valstybėse narėse ir regionuose siekia net 30 proc. bendrosios produkcijos, ir ši problema yra ne likutinė, bet veikiau neatsiejama jų gamybos sistemos dalis. Todėl EESRK dar katą pabrėžia, kad reikia taikyti diferencijuotos politikos derinį (politika turi būti priderinta skirtingiems teritoriniams vienetams, skirtingiems gamybos sektoriams ir skirtingiems darbo santykių tipams), kad būtų galima tinkamai šalinti ne tik tam tikrus ekonominius, bet kultūrinius ir socialinius veiksnius, kurie sudaro palankias sąlygas šešėlinei ekonomikai ir nedeklaruojamam darbui.

1.8 Socialiniai partneriai gali padėti išsilaisvinti iš šešėlinės ekonomikos, ypač tose srityse, kur toks sukčiavimas yra ne paprastas gamybos sąnaudų taupymo būdas, bet, kaip atrodo, neatsiejama gamybos struktūros dalis. Įgyvendinant šios kovos politiką reikia sukurti tinklą, kuriam priklausytų Europos, nacionaliniai ir vietos lygmens veikėjai, gerai suvokiantys šią problemą ir sugebantys propaguoti veiksmus, kurie užtikrintų, kad šešėlinė veikla taptų nebenaudinga. Tai būtų galima pasiekti baudžiant tokią veiklą vykdančius subjektus veiksmingomis atgrasymo priemonėmis ir skatinant juos pasitraukti iš šešėlio prevenciniais ir taisomaisiais veiksmais, kurie, tikriausiai, atneš daugiau naudos dabartinės ekonomikos krizės sąlygomis.

1.9 EESRK skatina teritoriniuose vienetuose steigti regioninio lygmens šešėlinės ekonomikos observatorijas, kurių veikloje dalyvautų darbdavių, profesinių sąjungų ir kompetentingų valdžios institucijų atstovai ir kurios tirtų šią problemą ir jos raidą laikui bėgant, nustatytų jos ypatumus, kad būtų galima pasirinkti veiksmingiausias intervencijos priemones ir stebėti tinkamą jų įgyvendinimą praktikoje.

1.10 EESRK ragina kovos su šešėline ekonomika srityje neapsiriboti ES teritorija, bet taip pat taikyti įmonių socialinės atsakomybės principą tais atvejais, kai trečiosiose šalyse, kuriose ES įmonės turi subrangos sutarčių, nėra nustatyti minimalūs deramo darbo standartai. Tokia praktika ne tik iškraipo įmonių konkurenciją, bet ir nedraudžia vaikų darbo ir, kai nepaisoma tokių pačių pagrindinių darbo saugos taisyklių, kelia mirtiną pavojų darbuotojams, kaip neseniai įvyko Bangladeše sugriuvus gamyklai.

2. **Europos Sąjungos įsipareigojimas kovoti su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu**

2.1 Įgyvendinant Europos Sąjungos strategiją „Europa 2020“, kuria siekiama pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, į valstybėms narėms nustatytas bendrąsias ekonominės politikos gaires buvo įtrauktos užimtumo politikos gairės, apimančios priemones, taikomas kovos su šešėline ekonomika ir susijusiu nedeklaruojamu, neoficialiu ir nelegaliu darbu srityje, kuri ir toliau priklauso valstybių narių kompetencijai ([1]). Bendra šešėlinės ekonomikos sąvoka apima įvairią veiklą – nuo neoficialiai vykdomos teisėtos veiklos iki nelegalios veiklos. Nedeklaruojamas darbas apibrėžiamas kaip „[...] „bet kokia apmokama veikla, kuri savo pobūdžiu yra teisėta, tačiau nedeklaruojama valstybės institucijoms, atsižvelgiant į valstybių narių teisinių sistemų skirtumų“. Ši sąvoka [...] apima įvairią veiklą – nuo neoficialių namų ūkių priežiūros paslaugų iki nelegalių gyventojų slapto darbo, išskyrus nusikalstamą veiklą.“ ([2])

2.1.1 Šešėlinė ekonomika daro neigiamą poveikį sklandžiai gamybinei veiklai ir darbo jėgos kokybei, trukdo įgyvendinti į augimą orientuotą ekonominę, socialinę ir biudžetinę politiką ir siekti strategijoje „Europa 2020“ nustatytų aukštų ekonomikos ir užimtumo tikslų. Šiuos neigiamus padarinius dar labiau pablogina ekonomikos krizės socialinės ir užimtumo srities pasekmės, dėl kurių mažėja įsidarbinimo galimybės r kyla pavojus įmonių ir darbuotojų perspektyvoms gauti pelno ir pajamų.

2.1.2 Pastaraisiais metais, įgyvendinant Europos užimtumo strategiją, šiems reiškiniams buvo skiriama vis daugiau dėmesio ([3]) tiek tiesiogiai, tiek ir platesnio masto diskusijose dėl darbo rinkos reformų būtinybės, taip pat svarstant kitus susijusius klausimus, pavyzdžiui, nelegalios imigracijos į ES ir deramo darbo trečiosiose šalyse.

([1]) „Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas“, COM(2012) 173 final, 1.1 punktas; Tarybos sprendimą 2010/707/ES dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių, 7 gairė.

([2]) COM(2007) 628. Lygiai tokią pačią apibrėžtį taiko EBPO. Tuo tarpu Pasaulio bankas siūlo į sąvoką įtraukti be sutarties samdomus darbuotojus ir specializuota profesionalia veikla neužsiimančius savarankiškai dirbančius asmenis, samdančius ne daugiau kaip penkis darbuotojus.

([3]) — 2013 m. TDO darbo dokumentas „Darbo inspekcija ir nedeklaruojamas darbas Europos Sąjungoje“;
— EUROFOUND duomenų bazė ir 2013 m. pranešimas „Kova su nedeklaruojamu darbu 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Norvegijoje. Metodai ir priemonės nuo 2008 m.“;
— 2012 m. užimtumo srities dokumentų rinkinys: Komisijos komunikatas „Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas“;
— 2012 ir 2013 m. Komisijos komunikatai „Metinė augimo apžvalga“;
— 2012 ir 2013 m. konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos;
— 2012 m. „Progress“ savitarpio mokymosi programos tarpusavio vertinimas „Kova su nedeklaruojamu darbu – vis opesnė problema esant aukštam nedarbo lygiui“;
— 2010 m. Komisijos komunikatas „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“, COM(2010) 682 final;
— 2010 m. spalio 21 d. Tarybos sprendimas 2010/707/EB dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių;
— 2007 m. Komisijos komunikatas „Kovos su nedeklaruojamu darbu stiprinimas“, COM(2007) 628 final;
— 2007 m. specialus Eurobarometro tyrimas dėl nedeklaruojamo darbo;
— Komisijos komunikatas „Viešųjų konsultacijų dėl Komisijos žaliosios knygos „Darbo teisės modernizavimas įgyvendinant;
— 21-ojo amžiaus uždavinius“ rezultatai“, COM(2007) 627;
— Žalioji knyga „Darbo teisės modernizavimas įgyvendinant 21-ojo amžiaus uždavinius“, COM(2006) 708;
— 2010 m. „Europos darbo inspekcijų ir kitų susijusių kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo platformos sukūrimo įgyvendinamumas, siekiant užkirsti kelią nedeklaruojamam darbui ir kovoti su juo“ (*Regioplan* tyrimas).

2.1.3 Konkrečiai, šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo klausimai įtraukti į 2012 m. balandžio mėn. paskelbtą užimtumo srities dokumentų rinkinį, 2012 ir 2013 m. metines augimo apžvalgas ir daugeliui valstybių narių konkrečiai skirtas rekomendacijas nelegalaus darbo ir mokesčių slėpimo srityse. Komisijos darbo programoje ([4]), kurioje numatytos 2014 m. teiktinos teisėkūros iniciatyvos, yra ir „Europos kovos su nedeklaruojamu darbu platforma“, kurios tikslas – gerinti atitinkamų institucijų bendradarbiavimą valstybėse narėse, skleisti geriausią ir praktiką ir nustatyti tam tikrus bendrus principus.

2.2 Labai svarbu darbdavių ir profesinių sąjungų organizacijas įtraukti į sprendimų priėmimo procesą: „Socialiniai partneriai atlieka svarbų vaidmenį nacionaliniu lygmeniu nustatant darbo rinkos taisykles“ ([5]). Tuo pat metu Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas svarstė ir teigiamai įvertino Europos kovos su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu politikos kūrimą ir šiuo klausimu 1999 ir 2005 m. priėmė dvi nuomones ([6]).

2.2.1 Pirmojoje nuomonėje EESRK teigiamai įvertino kovos strategiją, grindžiamą integracija į oficialią darbo rinką ir politikos deriniu, kurį galima pritaikyti prie skirtingų valstybių narių reguliavimo ir gamybinių sąlygų. Be to, joje buvo atkreiptas dėmesys į tam tikrus neaiškumus ir nepakankamą nedeklaruojamo darbo kiekybinį įvertinimą, skirtumą tarp šešėlinėje ekonomikoje dirbti verčiamų darbuotojų ir sąmoningai pasirenkančiųjų neoficialią veiklą, sunkią administracinę ir mokesčių naštą mažosioms, vidutinėms ir amatų įmonėms, nelegalios imigracijos valdymą, naujų darbo formų reglamentavimą, nedeklaruojamo darbo rūšių įvairovę ir kai kurių numatytų kovos priemonių galimą neveiksmingumą.

2.2.2 Antrąją nuomonę EESRK priėmė 2005 m. savo iniciatyva ([7]) ir joje dar kartą pakartojo ankstesnėje nuomonėje pabrėžtas problemas ir ją papildė tam tikrais aspektais. Tai, be kita ko, būtinybė didinti paskatas oficialiai deklaruoti darbuotojus, mažinti su nauju įmonių steigimu susijusią biurokratiją, ypatingą dėmesį skirti mažai apmokamiems darbuotojams, skatinti įmonėms ir darbuotojams skirtas informavimo ir švietimo kampanijas, kaip atgrasomąją priemonę nustatyti veiksmingą kontrolės ir sankcijų sistemą, kreipti dėmesį į darbo sąlygas trečiosiose šalyse ir ištirti sąsajas su nedarbu.

3. **Bendrosios pastabos. Būtina imtis veiksmų**

3.1 Šešėlinė ekonomika atsiranda ne tik dėl pernelyg didelėmis laikomų sąnaudų (ypač darbo jėgos), taigi jos tikslas – ne tik neteisėtai sumažinti gamybos sąnaudas vengiant mokėti mokesčius ir socialinio draudimo įmokas. Šešėline ekonomika taip pat norima apeiti darbo įstatymus ir darbo teisės normas (minimalus darbo užmokestis, maksimalus darbo laikas, sauga, sertifikatai). Šiai kategorijai nepriskiriama nusikalstama veikla ir leidimo neturinčių subjektų vykdoma oficiali veikla, tačiau ji apima nereguliariai neoficialiai dirbančius asmenis namų ūkiuose arba kaimynystėje, nors toks darbas paprastai sulaukia didesnio visuomenės pripažinimo.

3.1.1 Tai sudėtingas reiškinys, nes jis apima labai įvairių tipų darbuotojus ([8]): savarankiškai dirbančius asmenis, kurie sąmoningai pasirenka dirbti neoficialiai, socialinės apsaugos draudimu neapdrausti arba sutarties nepasirašę arba dalį darbo užmokesčio „vokelyje“ gaunantys samdomi darbuotojai, namų ūkio pagalbininkai, antrosios arba trečiosios darbo vietos nedeklaruojantys darbuotojai, nelegalūs imigrantai, trečiųjų šalių darbuotojai, kuriems neužtikrinti būtiniausi deramo darbo standartai ir kurie dirba pagal subrangos sutartis ES įmonėms.

3.2 Griežtai kovoti su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu būtina todėl, kad jie daro daugybinį poveikį tiek įmonėms ir darbuotojams, tiek ir valstybių biudžetui:

— taisyklių besilaikančios įmonės negali sąžiningai konkuruoti, nes konkurenciją iškraipo tie, kurie taisyklių nepaiso ir vykdo veiklą, kuri, tikriausiai, neišsilaikytų rinkoje. Be to, susidaro neveiksmingumo dinamika, kai įmonės stabdo savo augimą, kad išliktų šešėlyje, ir neturi tinkamų galimybių gauti kreditą;

([4]) COM(2012) 629 final

([5]) COM(2012) 173, 3.2 punktas.

([6]) OL C 101, 1999 4 12, p. 30–37, COM(98) 219; OL C 255, 2005 10 14, p. 61–66. Be to, ši tema nagrinėjama ir kitose nuomonėse dėl bendresnių darbo rinkos klausimų ir dėl su šešėline ekonomika susijusių reiškinių. Tai, be kita ko, OL C 175, 2007 2 27, p. 65–73 ir OL C 204, 2008 8 9, p. 70–76.

([7]) Remiantis Tarybos rezoliucija Nr. 13538/1/03 dėl nedeklaruojamo darbo ir 2003 m. liepos 22 d. Tarybos sprendimų dėl užimtumo politikos gairių.

([8]) TDO „Darbo inspekcija ir nedeklaruojamas darbas Europos Sąjungoje“, darbo dokumentas Nr. 29, Ženeva, 2013 m., 1 skyrius.

— darbuotojams sudaromos prastos sąlygos, susijusios su jų fiziniu nesaugumu, pajamomis ir socialine apsauga, o tai turi ne tik etinių pasekmių jų žmogiškam orumui, bet ir daro neigiamą poveikį gamybai, nes nesudaromos nuolatinio mokymosi, profesinio tobulėjimo, įgūdžių, gamybos procesų ir produktų įvaldymo galimybės;

— valstybės iždas praranda lėšų, nes surenkama mažiau mokesčių ir socialinio draudimo įmokų (mokesčių atotrūkis, anlg. *tax gap*), o tai reiškia, kad nevienodai prisidedama prie viešųjų paslaugų ir gerovės valstybės finansavimo (pasipelnymas kitų sąskaita, angl. *free riding*).

3.3 Ekonomikos globalizacijos procesas ir socialiniai demografiniai pokyčiai šešėlinei ekonomikai ir nedeklaruojamam darbui atveria – bent jau potencialiai – daugiau erdvės, todėl kovos politika turi būti nuolat vystoma, pritaikoma prie besikeičiančių sąlygų ir atsirandančių reiškinių. Omenyje turima didėjanti namų ūkio ir priežiūros paslaugų paklausa, tradicinių darbo formų sumažėjimas ir vis lankstesni sutartiniai santykiai, savarankiško darbo ir užsakomųjų paslaugų dažnėjimas ir tarptautinių įmonių stiprėjimas. Todėl reikia daugiau dėmesio skirti teisinių normų apibrėžimui, stebėsenos ir kontrolės priemonėms, tarptautinio koordinavimo formoms.

3.4 Statistiniu požiūriu, šešėlinė veikla sudaro neatsiejamą BVP dalį ir reikia tinkamos metodikos jai įvertinti. Tačiau sunku gauti patikimų ir palyginamų duomenų apie Europos Sąjungos šešėlinės ekonomikos dydį ir struktūrą dėl mažiausiai trijų priežasčių: pirma, šių reiškinių pobūdis yra toks, kad jų neįmanoma tiesiogiai stebėti; antra, valstybių narių veiksmai yra labai įvairūs, todėl labai skiriasi nacionalinės teisės normos; trečia, naudojama skirtinga skaičiavimo metodika. Savaime suprantama, taikant skirtingus metodus gaunami nevienodi kiekybiniai įvertinimai, kurie gali labai skirtis net ir tos pačios šalies viduje (žr. 1 lentelę). Apskritai, oficialiuose nacionaliniuose šaltiniuose skelbiami rodikliai yra mažesni už apskaičiuojamus ekspertų ir tarptautinių organizacijų tyrimuose.

3.4.1 Esama trijų šešėlinės ekonomikos įvertinimo tipų, kuriuos taip pat galima taikyti skirtingiems tyrimo objektams (pridėtinei vertei ar užimtumui):

— tiesioginiai mikroekonominiai tyrimai (pavyzdžiui, Eurobarometrai ir Europos visuomenės nuomonės apklausos), vykdomi epizodiškai arba reguliariai, kurių metu respondentų prašoma nurodyti tam tikrus savo darbo santykių ypatumus ([9]);

— netiesioginiai makroekonominiai apskaičiavimai, kurių pagrindas – kiti žinomi ir su šešėline ekonomika glaudžiai susiję dydžiai, pavyzdžiui, nacionalinės sąskaitos, darbo rinkos tendencijos, vartojimas, pinigų paklausa;

— ekonometriniai modeliai, pagal kuriuos šešėlinė ekonomika vertinama kaip latentinis (nestebimas) kintamasis, remiantis pagrindiniais ją skatinančiais veiksniais ir neoficialios ūkinės veiklos rodikliais.

3.5 Viename Europos mastu atliktame tyrime buvo rekomenduota kaip tikslingą pagrindą vienodiems ir palyginamiems apskaičiavimams valstybėse narėse taikyti Italijos nacionalinio statistikos instituto sukurtą netiesioginę metodiką, kuri remiasi lengvai gaunama ir patikima iš darbuotojų surenkama informacija ([10]). Vidutinės trukmės laikotarpiu tai leistų Europos Sąjungai parengti bendrą, visų naudojamą tyrimų, palyginimų ir įvertinimų pagrindą, kuris nepriklausytų nuo tyrimų centrų ir išorės organizacijų ataskaitų.

3.6 Dabartiniu metu visų valstybių narių palyginami duomenys gaunami naudojant šešėlinės ekonomikos ekonometrinį modeliavimą arba atliekant tam tikros neoficialiai dirbančių darbuotojų (samdomų ir savarankiškai dirbančių) dalies tiesioginius imties tyrimus; pastarųjų rezultatai iš dalies prieštaringi, nes analizuojami įvairūs aspektai (žr. 2 lentelę). Be to, tik nedaugelis valstybių narių reguliariai atlieka nacionalinius šio reiškinio tyrimus.

([9]) Nors esama pavojaus, kad dėl melagingų atsakymų šešėlinės ekonomikos mastas bus nepakankamai atskleistas, šių tyrimų privalumas – surenkama daug socialinės ir ekonominės srities duomenų.

([10]) G. Ciccarone ir kt. „Tyrimas dėl nedeklaruojamo darbo Europos Sąjungoje netiesioginio apskaičiavimo metodų (angl. *Study on indirect measurement methods for undeclared work in the EU*), GHK & G. Brodolini fondas, Galutinė ataskaita Europos Komisijai – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, 2009 m. gruodžio mėn.

3.6.1 Ekonometriniu metodu nustatytos vertės yra aukščiausios kai kuriose Vidurio Rytų valstybėse narėse (netgi virš 30 proc. Bulgarijoje), aukštos Pietuose, vidutinio dydžio likusioje Vidurio Rytų Europos dalyje ir Šiaurinėse valstybėse, minimalios Vakarų Europos ir anglakalbėse valstybėse narėse ([11]).

3.6.2 Tačiau tiesioginis metodas leidžia užfiksuoti įvairesnę padėtį: didžiausios vertės nustatomos Pietuose (ypač Kipre ir Graikijoje), taip pat Airijoje bei Lenkijoje, o mažiausios – kai kuriuose Vidurio Rytų, Šiaurės ir Vakarų Europos valstybėse narėse ([12]).

4. **Konkrečios pastabos. Krizės poveikis ir politikos orientacija**

4.1 Negalima iš anksto numatyti krizės ir griežto biudžeto lėšų taupymo politikos poveikio. Pasiūlos požiūriu, ekonomikos nuosmukis turėtų paskatinti įmones mažinti gamybos sąnaudas – net ir nelegalias – siekiant kompensuoti sumažėjusį pelną ir pajamas, nes atsiranda daugiau bedarbių, kurie sutinka dirbti neoficialiai. Tačiau paklausos požiūriu, sumažėja įsidarbinimo galimybės žemos kvalifikacijos asmenims, nes statybų, prekybos, viešbučių ir viešojo maitinimo, namų ūkio paslaugų ir pan. sektoriuose mažiau vartojama ir investuojama.

4.1.1 Iš tiesų, empiriniai įrodymai nėra galutiniai ([13]). Ekonometriniai modeliai rodo pastaruoju metu vienodai mažėjančias tendencijas, išskyrus nedidelį padidėjimą 2009 m. pačiame ekonomikos krizės įkarštyje, bet padėtis staigiai atsistatė 2010–2012 m. (žr. 3 lentelę). Tačiau tiesioginiai tyrimai atskleidžia prieštaringesnę padėtį: kai kuriose valstybėse narėse samdomų darbuotojų nedeklaruojamas darbas mažėja, o kitose, priešingai – užfiksuota padidėjęs savarankiškai dirbančių asmenų mokesčių vengimas.

4.2 Valstybėse narėse skiriasi ne tik šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo mastas, bet ir struktūra; taip yra dėl skirtingos gamybinės struktūros ir gerovės valstybės sistemos ([14]). Dažniausiai šiuose reiškiniuose dalyvaujančios darbuotojų kategorijos – jų ekonominės sąlygos paprastai jau būna blogesnės negu vidutinės – ekonomikos sulėtėjimo metu atsiduria dar prastesnėje padėtyje ir sumažėja jų pajamos ([15]).

4.3 Taigi, šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo dinamika, ypač pokriziniu laikotarpiu, darbo jėgai daro nevienodą poveikį tiek skirtingose valstybėse narėse, tiek atskirų šalių ekonomikos viduje. Į tokį nevienodą poveikį reikia atsižvelgti formuojant kovos su šešėline ekonomika politiką ir įgyvendinant anticiklinę socialinę politiką.

4.4 Turint omenyje šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo sudėtingumą ir kompleksiškumą, visuotinai sutariama, kad reikia taikyti įvairias kovos ir atgrasymo priemones, įskaitant patikrinimus ir sankcijas, ir paskatas laikytis teisės normų. EESRK palankiai vertina tai, kad per pastaruosius keletą metų vis daugiau dėmesio skiriama prevencinėms ir taisomosioms priemonėms, kuriomis siekiama užkirsti kelią svarbiausiems šešėlinę ekonomiką skatinantiems veiksniams; gali būti, kad šios priemonės atneša daugiau naudos ieškant sprendimų ekonomikos krizei įveikti ([16]) (žr. 4 lentelę).

([11]) F. Schneider „Šešėlinė ekonomika ir darbas šešėlyje. Kas (ne)žinoma?“ (angl. *The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know?)*, IZA diskusijų dokumentas Nr. 6423, 2012 m. kovo mėn.F. Schneider „Šešėlinės ekonomikos dydis ir raida 31 Europos valstybėse ir 5 kitose EPBO šalyse nuo 2003 iki 2012 m. Keletas naujų faktų“ (angl. *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2012: Some New Facts*), darbo dokumentas, 2012 m.

([12]) M. Hazans „Neoficialūs darbuotojai Europoje. Duomenys iš 30 Europos šalių“ (angl. *Informal Workers across Europe. Evidence from 30 European Countries)*, politikos tyrimų darbo dokumentas Nr. 5912, Pasaulio bankas, 2011 m. gruodžio mėn.; T. Packard, J. Koettl, C. E. Montenegro „Grįžimas iš šešėlio. Europos neoficialių darbuotojų integracija“ (angl. *In From the Shadow. Integrating Europe's Informal Labor*), Pasaulio bankas, 2012 m., 1 skyrius.

([13]) F. Schneider, cit.; M. Hazans, cit.; T. Packard, J. Koettl, C. E. Montenegro, cit.

([14]) Šiaurės šalyse skiriama daugiau lėšų darbo rinkos, socialinės apsaugos ir pajamų perskirstymo politikai, todėl jose gyventojų pajamos vienodesnės, taip pat mažesnis nedeklaruojamo darbo poveikis ir šis darbas dažniausiai susijęs su antruoju darbu, kuris atliekamas siekiant padidinti pajamas. Tačiau Pietų Europoje šešėline ekonomika kompensuojami aktyvios darbo rinkos ir gerovės politikos trūkumai, todėl joje labai dažnai dalyvauja bedarbiai ir žmonės, kuriems itin sunku patekti į oficialią darbo rinką. Žr. EUROFOUND, „Kova su nedeklaruojamu darbu 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Norvegijoje. Metodai ir priemonės nuo 2008 m.“, 2013 m. birželio mėn., 1 ir 4 skyriai.

([15]) M. Hazans, p. 22–39.

([16]) EUROFOUND, 2 ir 3 skyriai.

4.5 Paprastai siūlomos priemonės yra įvairios ir taikomos skirtingiems aspektams. Jomis siekiama:

— užtikrinti, kad įmonėms būtų pigiau ir paprasčiau laikytis teisės normų reformuojant ir supaprastinant administracines ir fiskalines procedūras,

— padidinti nusižengimų išaiškinimo tikimybę sugriežtinant kontrolę, ypač vykdant trišalius patikrinimus, kuriuose dalyvautų kompetentingų viešųjų institucijų ([17]), darbdavių ir profesinių sąjungų atstovai, ir padidinant šiuo metu jau taikomų sankcijų veiksmingumą ir rezultatyvumą,

— skatinti mažųjų ir vidutinių įmonių augimą ir įgyvendinti pramonės politiką siekiant sudaryti palankias veiklos sąlygas gamybos sektoriams, kuriuose dirba daug kvalifikuotų darbuotojų,

— užtikrinti, kad nedeklaruojamas darbas darbuotojams taptų mažiau patrauklus taikant pajamų rėmimo priemones ir akivaizdžiau susiejant socialines įmokas ir išmokas;

— reglamentuoti naujas darbo formas, kad jos ne sudarytų sąlygas piktnaudžiauti, o leistų suderinti įmonių ir darbuotojų poreikius;

— vykdyti socialinės apsaugos reikalavimų laikymosi stebėseną taikant su socialiniais partneriais suderintus darbo įkainių tinkamumo rodiklius ([18]) (kurie skirtinguose sektoriuose, įmonių kategorijose ir teritoriniuose vienetuose yra nevienodi);

— mažinti šešėlinės ekonomikos priimtinumą visuomenei ir ginti fiskalinę etiką, šiuo tikslu ugdyti sąmoningumą formuojant visuomenės nuomonę, siekti didesnės lygybės dalijantis mokesčių naštą ir didinti pasitikėjimą viešuoju administravimu ir politikais;

— reguliariai rengti stebesėnos ataskaitas, įvertinti vyraujančias tendencijas ir taikomų priemonių veiksmingumą;

— stiprinti valstybių narių bendradarbiavimą tarptautinių įmonių klausimu ([19]), be kita ko, naudojantis specializuotomis agentūromis ir institucinėmis struktūromis;

4.6 Visomis šiomis priemonėmis siekiama visiškai to paties tikslo: įmonėms – užtikrinti, kad galimų baudų ir prarastos socialinės reputacijos kaina būtų didesnė nei galima nauda iš sukčiavimo ar neteisėtų veiksmų, todėl mažiau verta rizikos, o darbuotojams – sudaryti tokias sąlygas, kad oficialus darbas būtų pelningesnis nei nedeklaruojamas tiek mėnesinių pajamų, tiek ir ateities perspektyvų požiūriu. Šiuo tikslu būtinai reikės įvairių paramos priemonių siekiant nedeklaruojamą darbą paversti legaliu darbu.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

([17]) TDO, cit., 3 skyrius.

([18]) Šie rodikliai leidžia atskleisti galimą neteisėtą darbuotojų įdarbinimą tuo atveju, kai patikrinimų metu nustatoma, kad darbuotojų sąnaudos (darbo užmokestis plius socialinio draudimo įmokos) yra mažesnės nei minimalios vertės. Nurodyta kaip gera praktika dokumente COM(2007) 628 final.

([19]) H. Dekker ir kt. „Prisijungimas prie kovos su nedeklaruojamu darbu Europoje“ (angl. *Joining up the fight against undeclared work in Europe*), *Regioplan*, Galutinė ataskaita Europos Komisijai – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, 2010 m. gruodžio mėn. 5 skyrius.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Prieinamumo – neįgalių asmenų žmogaus teisės

(2014/C 177/03)

Pranešėjas **Ioannis VARDAKASTANIS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 punktu, 2013 m. vasario 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Prieinamumo – neįgalių asmenų žmogaus teisės.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 EESRK ragina ES institucijas pripažinti, kad JT neįgaliųjų teisių konvencijos 9 straipsnis pats savaime yra žmogaus teisė, todėl jį įgyvendinus visa apimtimi privalėtų būti teisinėmis ir politikos priemonėmis sukurtos žmonėms su negalia būtinos sąlygos patekti į bet kokią aplinką ir dalyvauti visose gyvenimo srityse. Šis straipsnis įgalina juos naudotis visomis pilietinėmis ir politinėmis teisėmis, taip pat socialinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis teisėmis. Prieinamumas naudingas visai visuomenei.

1.2 EESRK ragina visas ES institucijas, politinius organus ir agentūras, įskaitant EESRK, pasikonsultavus su Europos neįgaliųjų judėjimu, parengti konkretų planą, kaip užtikrinti, *inter alia*, savo patalpų, interneto svetainių ir dokumentų prieinamumą.

1.3 EESRK prieinamumą laiko viena pagrindinių tvarumo ir jo socialinio matmens prielaidų kovojant su skurdu ir atskirtimi bei skatinant socialinę sanglaudą.

1.4 Komitetas pripažįsta, kad buvo imtasi konstruktyvių priemonių tokiose srityse kaip transportas ir telekomunikacijos (pavyzdžiui, Skaitmeninė darbotvarkė), tačiau reikia dar daugiau priemonių, taip pat ir vidaus rinkoje.

1.5 EESRK pripažįsta, kad prieinamumo nebuvimas savaime yra diskriminacija ir todėl pabrėžia, kad ES būtinai turi parengti nediskriminavimo teisės aktus ir ragina Tarybą atnaujinti pasiūlymą dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas, COM (2008) 426 final, (SESV 19 straipsnis).

1.6 Komitetas prašo Europos Komisijos (EK) vykdyti savo seniai prisiimtą įsipareigojimą ir pateikti teisiškai įpareigojantį Europos prieinamumo aktą.

1.7 EESRK ragina Europos Parlamentą ir ES Tarybą baigti rengti dabartinį pasiūlymą dėl direktyvos dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo, atsižvelgiant į EESRK nuomonę dėl pasiūlymo dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo ([1]) ir į Europos neįgaliųjų forumo siūlymus.

1.8 EESRK ragina ES institucijas susitarti, kad į dabartinį Struktūrinių fondų bendrų nuostatų reglamentą bei išorės pagalbos priemones ir kitas finansines priemones būtų įtrauktos nuostatos dėl privalomų *ex ante* prieinamumo ir negalios sąlygų.

1.9 EESRK mano, kad ES ir valstybės narės neturėtų „dangstytis“ krize ir su ja susijusiomis griežto taupymo priemonėmis kaip pasiteisinimu nesilaikyti prieinamumo principo kaip vienos iš žmogaus teisių.

([1]) OL C 271, 2013 9 19, p. 116–121.

1.10 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad užtikrinant žmogaus teisės į prieinamumą vykdymą reikia nepamiršti šių pagrindinių principų: pasirinkimo ir judėjimo laisvės, savarankiškumo, priimtinų patogumų, dalyvavimo, universalaus dizaino ir pareigos iš anksto numatyti prieigą.

1.11 Komitetas ragina ES ir jos valstybes nares įdiegti stebėsenos ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, kuriuose dalyvautų žmonėms su negalia atstovaujančios organizacijos.

1.12 EESRK pabrėžia, kad į keletą ES politikos sričių turėtų būti įtrauktas prieinamumo matmuo: teisinio veiksnumo, politinio dalyvavimo, užimtumo, valstybės pagalbos, transporto, švietimo, prekių ir paslaugų prieinamumo, mokslinių tyrimų, užsienio politikos ir būsto.

1.13 Komitetas mano, kad ES institucijos, įgyvendindamos JT neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas, turėtų įtraukti prieinamumą į šias priemones: standartizaciją, suderinimą, techninius reikalavimus, paskatas įmonėms, profesinių sąjungų politiką, kolektyvines sutartis.

1.14 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad visuomenės informavimo strategijos yra labai svarbios priemonės pasiekti, kad būtų gerbiamas prieinamumas kaip visuomenės, įskaitant pačius piliečius ir tokius pagrindinius dalyvius kaip mokyklos ir žiniasklaida, žmogaus teisė pagal 8 straipsnį (JT neįgaliųjų teisių konvencija).

1.15 Komitetas mano, kad prieinamumas turėtų būti įtrauktas į mokslo dalykų mokymo programas (pavyzdžiui, architektūros, inžinerijos, kompiuterijos, kt.).

1.16 EESRK mano, kad nepakanka statistikos priemonių prieigos kaip žmogaus teisės įgyvendinimui užtikrinti ir todėl prašo Eurostato užtikrinti, kad šios priemonės būtų kuriamos.

1.17 EESRK pakartoja savo ankstesnėse nuomonėse prisiimtą įsipareigojimą įsteigti iniciatyvinį komitetą, kuris stebėtų JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą.

2. **Įžanga**

2.1 Žmogaus teisėmis pagrįstas požiūris į negalią reiškia, kad ES, kaip Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos šalis, ir visi piliečiai yra atsakingi už visuomenės, kurioje visi žmonės, įskaitant žmones su negalia, galėtų naudotis savo pilietinėmis, politinėmis, ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis, formavimą.

2.2 JT neįgaliųjų teisių konvencijoje pateikta sąvokos „neįgalieji“ apibrėžtis sustiprina ir patvirtina žmogaus teisėmis pagrįstą požiūrį į negalią: „Prie neįgaliųjų priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis“.

2.3 ES, pasirašydama JT neįgaliųjų teisių konvenciją, pridėjo kompetencijų sąrašą, į kurį įtrauktas ir prieinamumas. JT neįgaliųjų teisių konvencija yra vienintelė žmogaus teisių sutartis, kurią iki šiol yra sudariusi ES.

2.4 Pasaulio sveikatos organizacijos ir Pasaulio banko parengtame visuotiniame pranešime dėl negalios (2011 m.) pabrėžiama, kad užstatyta aplinka, transportas, informacija ir ryšiai dažnai būna neprieinami žmonėms su negalia ([2]).

2.5 Prieiga prie fizinės infrastruktūros ir viešojo transporto yra išankstinė neįgaliųjų judėjimo laisvės, kuri užtikrinama pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 13 straipsnį ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 12 straipsnį, sąlyga. Panašiai ir prieiga prie informacijos ir komunikacijos buvo laikoma išankstine nuomonės ir žodžio laisvės, kuri užtikrinta pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsnį ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnio 2 dalį, sąlyga ([3]).

([2]) „World Disability Report“, santrauka, 10 p.

([3]) Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 25 straipsnio c punkte numatyta kiekvieno piliečio teisė bendromis lygybės sąlygomis stoti į savo šalies valstybės tarnybą. Šio straipsnio nuostatos galėtų būti pagrindas įtraukti prieigos teisę į pagrindines žmogaus teisių sutartis. 2 ir 3 skirsniai.
Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo užtikrina kiekvieno asmens teisę patekti į bet kurią visuomenei skirtą naudotis vietą ar naudotis visomis visuomeninėmis paslaugomis, pavyzdžiui, transportu, viešbučiais, restoranais, kavinėmis, teatrais ir parkais (Tarptautinės konvencijos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo 5 straipsnio f punktas). Tokiu būdu buvo sukurtas precedentas prieigos teisę laikyti savarankiška teise, įtvirtinta tarptautinėje žmogaus teisių teisinėje sistemoje. (JT neįgaliųjų teisių komiteto Bendros pastabos dėl 9 straipsnio projektas).

2.6 JT neįgaliųjų teisių konvencijos paskirtoji institucija (įsikūrusi EK) atlieka pagrindinį vaidmenį įgyvendinant JT neįgaliųjų teisių konvenciją ir turi tai daryti rodydama iniciatyvą.

2.7 ES Taryba 2012 m. spalio 29 d. pritarė nepriklausomos stebėsenos grupės sudėčiai – ją sudaro Europos ombudsmenas, Europos Parlamento Peticijų komitetas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, Europos neįgaliųjų forumas ir Europos Komisija.

2.8 EESRK palankiai vertina visateisę Europos neįgaliųjų forumo narystę šioje struktūroje ir pabrėžia būtinybę pilietinei visuomenei aktyviai dalyvauti jo veikloje.

2.9 JT neįgaliųjų teisių konvencijos 9, 3 ir 21 straipsniuose prieinamumas pripažįstamas teise.

2.10 JT neįgaliųjų teisių konvencijos straipsniai dėl prieinamumo nustato svarbią atskirą teisinę ir (arba) politikos darbotvarkę ir negali būti nagrinėjamos atskirai; todėl prieinamumas turėtų būti laikomas veiksniu, suteikiančiu galimybę ir palengvinančiu naudotis visomis kitomis pilietinėmis, ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis.

2.11 Pastaraisiais metais prieinamumas sulaukė didesnio ES teisės aktų leidėjų dėmesio ir buvo įtrauktas, *inter alia*, į tokias politikos sritis kaip viešieji pirkimai, struktūriniai fondai ir kitos finansinės priemonės, keleivių teisės, techninių standartų sektorius (techninė sąveikos specifikacija „žmonės su judėjimo negalia“) ir užimtumas. Tai itin svarbu atsižvelgiant į Europos gyventojų senėjimą.

2.12 Pagrindinėje specialioje neįgaliesiems skirtoje politikos priemonėje – Europos strategijoje dėl negalios – nustatyti konkretūs ES uždaviniai šioje srityje. Europos Komisija, parengdama Europos strategiją dėl negalios, įsipareigojo pateikti konkrečių teisiškai įpareigojančių priemonių, pavyzdžiui, dėl interneto svetainių prieinamumo, ir Europos prieinamumo aktą ([4]).

2.13 Europos skaitmeninė darbotvarkė yra geras pavyzdys, kaip reikia diegti bendro pobūdžio politikos strategijas, kartu įtraukiant su prieinamumo užtikrinimo neįgaliesiems susijusias konkrečias priemones. Pažanga prieinamumo srityje bus naudinga ir visuomenei, ir apskritai ekonomikai, bus sukurta pridėtinė vertė ir naujų darbo vietų. Įgyvendinus šią darbotvarkę visa apimtimi būtų sukurta skaitmeninė Europa be kliūčių neįgaliesiems.

2.14 Būtina išnaudoti prieinamumo potencialą vidaus rinkos tikslais, kadangi jis padidintų tarpvalstybinį judumą Europoje ir geresnes sąlygas darbuotojų mobilumui ir žmonių su negalia judumui. Reikėtų užtikrinti galimybę dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose. Europos užimtumo strategijose turėtų būti įtraukta būtinybė išsaugoti darbo vietas ir perkvalifikuoti tuos asmenis, kurie tapo neįgalūs profesinės veiklos laikotarpiu.

2.15 Strategijoje „Europa 2020“ galima buvo taikyti visapusiškesnį požiūrį į neįgalumą, įskaitant neįgaliųjų ar jiems atstovaujančių organizacijų prieinamumą ir dalyvavimą. Kadangi šioje strategijoje nėra išsamių negalios srities rodiklių, negalios temai skiriama nepakankamai dėmesio, informacijos ir išteklių. Darbo vietų kūrimas yra svarbiausia strategija socialinei įtraukčiai užtikrinti.

2.16 EESRK pabrėžia, kad šioje srityje dar daug reikia nuveikti, todėl Komitetas pritaria EK pasiūlymui dėl direktyvos dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo.

2.17 Komitetas ragina Europos Komisiją ilgiau nedelsti ir neatidėlioti savo įsipareigojimo pasiūlyti teisišką įpareigojantį Europos prieinamumo aktą.

2.18 Ekonomikos krizė padarė didžiulį poveikį žmonių su negalia žmogaus teisėms, įskaitant prieinamumą. Prieinamumo standartai blogėja, ir todėl formuojasi neprieinamos visuomenės. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad visas šeimas palietė ekonomikos krizė, tačiau kai kurios šeimos, auginančios neįgalius vaikus, patyrė neproporcingą poveikį ([5]).

([4]) Kaip kad pateikta EK 2012 m. darbo programos 99 punkte.

([5]) Vaiko teisių komitetas patvirtino bendrąją pastabą Nr. 9 (2006 m.) dėl neįgalių vaikų teisių. Prieinamumo svarbą Vaiko teisių komitetas pakartojo savo bendroje pastaboje Nr. 17 (2013 m.) dėl vaiko teisės į poilsį, laisvalaikį, dėl teisės žaisti, dalyvauti renginiuose, kultūriniame gyvenime ir kūrybinėje veikloje (31 straipsnis).

2.19 ES būtinai turi patvirtinti konkrečią programą, užtikrinančią, kad neįgalūs vaikai galėtų patekti į bet kokią aplinką ir pasinaudoti visais gyvenimo aspektais.

2.20 Europai reikalingas integracinis augimas ir prieinamumas kaip viena pagrindinių būtinų tvarumo ir ypač jo socialinių aspektų įgyvendinimo prielaidų kovojant su skurdu ir atskirtimi ir – per žmonių su negalia integravimą – stiprinant socialinę sanglaudą.

3. **Prieinamumas kaip žmogaus teisė**

3.1 EESRK mano, kad „prieinamumas kaip žmogaus teisė“ turi būti paverstas politine ir veiklos koncepcija. Ši koncepcija svarbi ne tik žmonėms su negalia, bet ir visai visuomenei.

3.2 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad prieinamumas kaip žmogaus teisė ir žvelgiant iš politinės darbotvarkės perspektyvos turėtų būti suprantamas dvejopai:

— kaip atskira žmogaus teisė, numatanti galimybę dalyvauti, veikti, bendrauti ir gauti informacijos savarankiškai ir saugiai, ir

— kaip žmogaus teisė, kurios įgyvendinimas yra neatsiejamas nuo kitų žmogaus teisių įgyvendinimo, ir dėl to padedanti ir palengvinanti žmogaus teisių įgyvendinimą.

3.3 EESRK pripažįsta JT neįgaliųjų teisių konvencijos rekomendacijas parengti prieinamumo koncepciją ir mano, kad formuojant šios srities politiką turėtų būti numatyta:

— suteikti neįgaliesiems galimybę gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, ir

— parengti priemones, skirtas nustatyti ir pašalinti prieinamumo kliūtis ir suvaržymus.

3.4 EESRK pritaria, kad reikia užtikrinti savarankišką gyvenimą (susijusį su bendruomenės gyvenimu ir gyvenimu joje), kaip numatyta JT neįgaliųjų teisių konvencijos 19 straipsnyje, reikalaujant įgyvendinti tris pagrindines sąlygas:

— užtikrinti, kad neįgalieji galėtų pasirinkti jiems patiems patinkančią gyvenamąją vietą;

— neįgalieji turi gauti jiems reikalingą paramą, kad galėtų naudotis tomis pačiomis teisėmis, kaip ir kiti visuomenės nariai, ir

— užtikrinti, kad neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis būtų suteikta galimybė naudotis bendro pobūdžio paslaugomis.

3.5 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad neįgalieji turi turėti teisę rinktis nepriklausomai ir savarankiškai, lygiai su kitais.

3.6 EESRK atkreipia dėmesį į „Pasaulinį pranešimą dėl gyvenimo bendruomenėje ir įtraukties į bendruomenę“ ([6]), kurį parengė *Inclusion International* ir kuriame atkreipiamas dėmesys į tai, kad proto negalią turintiems žmonėms neleidžiama naudotis pagrindinėmis prieinamumo teisėmis, pavyzdžiui, neturi teisės patys turėti savo namų raktų, teisės naudotis komercinėmis paslaugomis, teisės nuspręsti, kur eiti pasivaikščioti, arba teisės kartu su bendramoksliais eiti į žaidimų aikštelę.

3.7 EESRK pripažįsta, kad institucionalizavimas yra sunkus žmogaus teisių pažeidimas; tai neigiama socialinių paslaugų sektoriaus raidos Europoje pasekmė, palyginti su kitomis pasaulio šalimis, ir tai būdinga visoms Europos Sąjungos šalims, nepaisant jų gyvenimo lygio. Turi būti laikomasi deinstitucionalizavimo strategijų vystant alternatyvias bendruomenėje teikiamas paslaugas, nes be tokių paslaugų padėtis nepagerės, o neįgalieji taps benamiais.

([6]) http://inclusion-international.org/living-in-community/.

3.8 EESRK mano, kad turėtų būti suvokiama, kad „kliūtis“ apima ne tik fizinę kliūtį, bet ir su požiūriu susijusius teisinius, politinius, elgsenos bei papročių aspektus, žinių trūkumą ir kultūrinę diskriminaciją. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pašalinus šias kliūtis naudą pajustų visa visuomenė.

3.9 Komitetas pažymi, kad daugiau dėmesio turėtų būti skiriama kurčiųjų ženklų kalbos ir kitų bendravimo formų pripažinimui, kalbos vertimo į tekstą technologijoms, skirtoms klausos negalią turintiems žmonėms. Be to, turėtų būti sudarytos galimybės užtikrinti dokumentų rengimą Brailio raštu ir aprūpinimą akliesiems skirtais ekranų skaitytuvais bei lengvai suprantama medžiaga asmenims, turintiems psichikos ir bihevioristinių sutrikimų.

3.10 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ženklinimas, prieinama informacija ir komunikacija, paramos paslaugos, orientavimasis ir judėjimas pastatuose dažnai būna labai svarbus daugeliui neįgaliųjų, ypač tiems, kurie patiria pažinimo nuovargį.

3.11 EESRK atkreipia dėmesį į dvi pagrindines priemones, apie kurias reikėtų pagalvoti analizuojant prieinamumą kaip žmogaus teisę:

— tinkamas sąlygų pritaikymas – būtini ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcingai didelė ar nepagrįsta našta ir kurių reikia konkrečiu atveju siekiant užtikrinti neįgaliesiems galimybę naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis lygiai su kitais asmenimis ar galimybę įgyvendinti šias teises ir laisves“ (JT neįgaliųjų teisių konvencijos 2 straipsnis). Tinkamas sąlygų pritaikymas jokiu būdu negali pakeisti pareigos užtikrinti infrastruktūros, užstatytos aplinkos, paslaugų ir prekių prieinamumą pagal universalaus dizaino principus. Tinkamu sąlygų pritaikymu siekiama užtikrinti individualų teisingumą, t. y. užtikrinti nediskriminavimą ir lygybę, atsižvelgiant į asmens orumą, savarankiškumą ir laisvę rinktis. EESRK mano, kad bendras prieinamumo standartų didinimas apsprendžia geresnį sąlygų pritaikymą;

— EESRK nuomone, „neproporcingos ar nepagrįstos naštos“ principas turėtų būti įgyvendintas pagal dabartinius teisės aktus ir todėl Komitetas ragina valdžios institucijas kontroliuoti ir paremti tinkamų sąlygų pritaikymą alternatyviais būdais (fondų kūrimu, viešaisiais pirkimais ir kt.). Kartu reikėtų atlikti poveikio vertinimą, laikantis principo, kad piliečio teisės yra viršesnės už paslaugų teikėjo interesus. Svarbu užtikrinti, kad tinkamo sąlygų pritaikymo principui būtų taikoma labai nedaug išimčių.

3.12 EESRK mano, kad universalaus dizaino principas turėtų būti laikomas pagrindiniu principu užtikrinant visišką prieinamumą visuomenei ir kad politikos formavimo procese šis principas turi tapti konkrečiai įgyvendinamu politiniu reikalavimu, pavyzdžiui, įtraukiant jį į reglamentų straipsnius ([7]). Kartu su bendro pobūdžio dizainu būtina plėtoti kompensacines technikos priemones ir technologijas.

3.13 Pareiga numatyti iš anksto gali duoti didžiulės naudos žmonėms su negalia, nes jų poreikiai būtų numatomi dar prieš jiems faktiškai atsirandant. Kalbant apie prekes ir paslaugas, ši pareiga reiškia, kad į potencialias reikmes būtina atsižvelgti projektavimo etapu.

3.14 Reikėtų, viena vertus, skirti pareigą užtikrinti prieigą prie visų naujai suprojektuotų, pastatytų ir eksploatuojamų objektų, infrastruktūros, prekių, produktų ir paslaugų, nuo, kita vertus, pareigos pašalinti kliūtis, galimybių pasinaudoti esama fizine aplinka, transportu, informacijos ir komunikacijos priemonėmis bei paslaugomis, kuriomis gali naudotis plačioji visuomenė. Konvencijos šalys privalo užtikrinti abiejų pareigų vykdymą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad pirmoji pareiga turi būti įgyvendinama palaipsniui, Konvencijos šalys turėtų nustatyti galutinį, fiksuotą terminą ir skirti pakankamai išteklių esamoms kliūtims pašalinti ([8]).

([7]) Kad pastatas taptų prieinamu *ab initio*, bendra statybų kaina gali išaugti 0,5 proc. (arba dažnai kaina apskritai nepadidėja), tačiau jei prieinamumo priemonės bus diegiamos vėlesniu statybos etapu, kaina gali išaugti. Informacijos ir komunikacijos priemonių, įskaitant IRT, prieinamumas turėtų būti pasiektas *ab initio*, nes vėlesni interneto ir IRT pritaikymai kainą gali padidinti, todėl ekonomiškiau privalomus IRT prieinamumo elementus įdiegti kuo ankstesniu projektavimo ir statybos etapu. (JT neįgaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio). Vidutinė pastato arba kitos fizinės infrastruktūros eksploatacijos trukmė yra daugiau nei 50 metų, o skaitmeninės infrastruktūros – ne ilgesnė kaip 3–4 metai. Vertėtų paminėti ir tai, kad statybos sąnaudos yra daug mažesnės.

([8]) JT neįgaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio.

3.15 EESRK pažymi, kad asmeninė pagalba (įskaitant Konvencijoje nurodytas „įvairių pagalbininkų paslaugas“) yra pagrindinė tikslinė priemonė užtikrinti neįgaliųjų galimybes pasinaudoti įvairiomis teisėmis.

3.16 EESRK pripažįsta, kad nediskriminavimas yra viena svarbiausių priemonių užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, tačiau to nepakaks, jei kartu nebus taikomos kitos priemonės, pavyzdžiui, pozityvūs veiksmai ir standartizavimas, taip pat mokymas ir darbdavių, civilinės inžinerijos specialistų, architektų, teisininkų, ekonomistų ir kt. švietimas žmonių su negalia teisių klausimais. Šis mokymas turėtų būti įtrauktas į jų studijų programas. EESRK mano, kad reikia pasistūmėti su šiuo metu į šalį padėtu pasiūlymu dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas, COM (2008) 426 final (SESV 19 straipsnis).

3.17 Įpareigojimų užtikrinti prieinamumą kaip žmogaus teisę nebus įmanoma veiksmingai įgyvendinti, jei šiame procese aktyviai ir prasmingai nedalyvaus neįgaliesiems atstovaujančios organizacijos, – būtent taip sprendžiant prieinamumo klausimą reikia įgyvendinti 4 straipsnio 3 dalį ir 33 straipsnį. Dalyvavimą galima užtikrinti tik tuo atveju, jeigu neįgaliesiems atstovaujančioms organizacijoms bus skirti būtini ištekliai, kad jos galėtų vykdyti savo atstovavimo veiklą. EESRK ragina parengti Pagrindinių teisių programą, kuri pakeistų programą PROGRESS, kad būtų užtikrinta tokio pat dydžio finansinė parama skėtinėms organizacijoms ir konkrečioms neįgaliųjų organizacijoms.

3.18 Komitetas pabrėžia, kad mastas, kuriuo neįgalieji naudojasi žmogaus teisėmis miestuose ir kaimo vietovėse skiriasi ir kad tokie skirtumai turėtų būti mažinami veiksminga nacionalinio ir regionų lygmens politika.

3.19 Įmonės ir darbdaviai ES prieinamumo aspektą turėtų įtraukti į savo įvairovės politiką ir turėtų skatinti rengti įvairovės planus.

3.20 EESRK pripažįsta prieinamumo poveikį socialinei sanglaudai ir todėl ES tvarumo strategijose prieinamumas turėtų būti įtrauktas kaip vienas iš būdų įgyvendinti jų tikslus.

3.21 Komitetas pripažįsta, kad neįgalios moterys patiria savo teisių sveikatos, socialinės įtraukties, švietimo ir užimtumo srityse apribojimų. Šie apribojimai lemia blogesnes gyvenimo sąlygas, silpnesnę sveikatą, nedarbą ir skurdą. Tas pat pasakytina ir apie kitus pažeidžiamus žmones su negalia, pavyzdžiui, vaikus, vyresnio amžiaus žmones ir žmones, kuriems būtina didelė parama – norėdami pasinaudoti savo teisėmis jie patiria rimtų apribojimų.

3.22 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šiandieninis jaunimas yra mūsų ateitis ir kad prieinamos sąlygos turi būti sudarytos tam, kad neįgalieji galėtų visapusiškai naudotis savo teisėmis. Komitetas ragina ES į jaunimo politiką įtraukti specialų matmenį, kad būtų paremtas neįgalus jaunimas.

4. **Poveikis ES teisės aktams ir politikos formavimui**

4.1 EESRK pažymi, kad Europos Sąjungai pasirašius Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją, bet kuri ES politinė arba teisinė iniciatyva turėtų būti nagrinėjama pagal tai, ar užtikrinamos sąlygos žmonėms su negalia gyventi savarankiškai ir dalyvauti visose gyvenimo srityse ir, ar šalinamos kliūtys bei suvaržymai. Ši koncepcija turėtų turėti poveikį esamiems ES teisės aktams; kai kurie jų yra nurodyti kompetencijų deklaracijoje.

4.2 EESRK pažymi, kad vidaus rinka turėtų būti kuriama taip, kad apimtų negalios, standartizacijos ir suderinimo šioje politikos srityje klausimus kaip būdą modernizuoti vidaus rinką ir padaryti ją konkurencingesne ir įtraukesne pasaulio ekonomikos dalimi. Negalios ekonomika egzistuoja.

4.3 EESRK ragina parengti ES darbotvarkę, kuri būtų grindžiama dviem veiksniais:

— prieinamumo žmogaus teise, ir

— prieinamumo įtraukimu į kitas politikos sritis.

4.4 Komitetas mano, kad tam, kad prieinamumas taptų pagrindine teise, reikalinga speciali politinė darbotvarkė, ir ragina Europos Komisiją formuojant politiką pateikti pasiūlymą dėl prieinamumo teisių darbotvarkės.

4.5 EESRK ragina prieinamumo kaip žmogaus teisės požiūriu svarstyti šiuos klausimus:

— norint naudotis tam tikromis paslaugomis ir socialinės politikos priemonėmis būtinas visiškas teisinis veiksnumas. ES turėtų užtikrinti žmonių su negalia teisinio veiksnumo principų suderinimą Europos Sąjungos mastu;

— turėtų būti teisiškai užtikrintas neįgaliųjų politinis dalyvavimas ir balsavimo teisės visuose rinkimuose (vietos ir nacionaliniuose), ypač Europos rinkimuose, sudarant jiems sąlygas patekti į balsavimo apylinkes, balsavimo kabinas, gauti informacijos iš politinių partijų ir t. t.;

— pilietinės teisės (nuosavybės teisė, teisė į gyvenimą, savarankiškumas, sauga, t. t.). Galimybė naudotis šiomis pagrindinėmis pilietinėmis teisėmis turi būti užtikrinta Europos veiksmais, įskaitant asmeninę pagalbą, kad žmonės su negalia galėtų naudotis savo teise rinktis.

4.6 EESRK ragina imtis konkrečių veiksmų šiose srityse, atsižvelgiant į prieinamumą kaip žmogaus teisę: ekonomikos krizės poveikio prieinamumo standartams ir neįgaliųjų savarankiškam gyvenimui prevencija; numatyti galimybę siekti išsilavinimo ([9]); programa dėl socialinių ir kultūrinių teisių prieinamumo ([10]) (socialinių ryšių, aktyvaus poilsio, turizmo); tarptautinis bendradarbiavimas, finansiniai ir prekybos susitarimai bei ES pozicija tokiose srityse kaip gaivalinės nelaimės ir vystomasis bendradarbiavimas, Tūkstantmečio vystymosi tikslai; mokslinių tyrimų srityje turėtų būti taikoma programa „Horizontas 2020“; galimybė gauti būstą, įskaitant valstybės remiamą būstą; sportas turėtų tapti socialinės įtraukties priemone, įskaitant prieigą prie pastatų, patalpų, galimybę pasinaudoti programomis ir kt.

4.7 Įtrauktį galima užtikrinti tik bendromis visų suinteresuotųjų subjektų pastangomis daugelyje pagrindinių teisių sričių:

— ES politinės partijos savo vidaus tvarkos taisyklėse turi numatyti priemones, kad jų veikloje galėtų dalyvauti ir neįgalieji. Socialiniai partneriai turėtų užtikrinti, kad į kolektyvines sutartis būtų įtrauktos nuostatos dėl žmonių su negalia ir numatytos galimybės gauti darbą bei užtikrintas tinkamas sąlygų pritaikymas. EESRK palankiai vertina ES bendrąjį susitarimą dėl įtraukiųjų rinkų ir ragina visapusiškai jį įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu;

— pilietinės visuomenės organizacijos (PVO) turėtų propaguoti priemones, padedančias sudaryti galimybes neįgaliesiems patenkinti savo bendro pobūdžio socialinius poreikius;

— visiems šiame punkte paminėtiems suinteresuotiesiems subjektams turėtų būti užtikrintos sąlygos patekti į patalpas, pasinaudoti interneto svetainėmis, vidaus tvarkos taisyklėmis ir įdarbinimo politika.

([9]) Jeigu nebus pritaikyto transporto vežti mokinius į mokyklas, mokyklos pastatai bus neprieinami, nebus prieinamos informacijos ir komunikacijos ryšių, neįgalieji negalės pasinaudoti savo teise įgyti išsilavinimą (Neįgaliųjų teisių konvencijos 24 straipsnis). Taigi mokyklos turi būti prieinamos, kaip aiškiai nurodyta Neįgaliųjų teisių konvencijos 9 straipsnio 1 dalies a punkte. Visas įtraukiojo švietimo procesas turi būti prieinamas – ne tik pastatai, bet ir visa informacija ir komunikacijos ryšiai, paramos paslaugos ir tinkamų sąlygų pritaikymas mokyklose (JT neįgaliųjų teisių komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio).

([10]) Neįgaliųjų teisių konvencijos 30 straipsnyje nustatyta, kad valstybės, Konvencijos šalys pripažįsta neįgaliųjų teisę lygiai su kitais asmenimis dalyvauti kultūriniame gyvenime ir imasi visų atitinkamų priemonių, kad užtikrintų, jog neįgalieji turėtų galimybę:

(a) naudotis prieinamų formų kultūrine medžiaga;

(b) žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius ir dalyvauti kitokioje prieinamų formų kultūrinėje veikloje;

(c) dalyvauti kultūros renginiuose ar naudotis kultūros įstaigų, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo biurų, paslaugomis ir turėti kuo geresnę prieigą prie nacionalinės kultūrinės svarbos paminklų ir vietų.

Kai kuriais atvejais gali būti sudėtinga sudaryti galimybę aplankyti paveldui priskiriamus kultūros ir istorinius paminklus; tačiau valstybės, Konvencijos šalys, privalo siekti, kad būtų sudarytos kuo didesnės galimybės aplankyti šias vietas. Daug nacionalinės kultūrinės svarbos paminklų ir vietų buvo padaryti prieinami išsaugant jų kultūrinį ir istorinį tapatumą ir unikalumą. (JT neįgaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio).

2013 m. birželio mėn. priimta tarptautinė WIPO autorių teisių sutartis, skirta sudaryti palankesnes sąlygas susipažinti su paskelbtais kūriniais, turėtų užtikrinti neįgaliesiems galimybę susipažinti su kultūrine medžiaga nenustačius nepagrįstų ar diskriminacinių kliūčių, pirmiausia tiems asmenims, kuriems sunku gauti tradicinių spaudinių.

4.8 EESRK ragina standartizavimo ir prieinamumo strategiją įtraukti į technologijų plėtros procesą.

4.9 Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad dėl reikalavimo užtikrinti prieinamumą, veiklą bus galima plėsti naujuose sektoriuose, prireiks naujų įgūdžių, visų pirma IRT sektoriuje. Tikslinė ES politika turėtų padėti žmonėms su negalia įveikti skaitmeninį atotrūkį.

4.10 EESRK mano, kad reikia ugdyti visų suinteresuotųjų subjektų – valdžios institucijų, privataus sektoriaus įmonių, pilietinės visuomenės, ir neįgaliųjų organizacijų – gebėjimus. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti MVĮ.

4.11 EESRK ragina Europos Komisiją vykdyti savo seniai prisiimtą įsipareigojimą ir pateikti teisiškai įpareigojantį Europos prieinamumo aktą.

4.12 EESRK pritaria pasiūlymui dėl direktyvos dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo ir pakartoja savo rekomendacijas, pateiktas nuomonėje dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo ([11]):

— internetas (t. y. paslaugos ir turinys) tapo savaime suprantamu dalyku ieškant darbo ir informacijos, siekiant įgyti išsilavinimą, apsiperkant ir bendraujant socialiniuose tinkluose;

— internetu teikiamų paslaugų turinys turėtų tapti prieinamas visiems operatoriams (ir privatiems, ir viešiesiems).

4.13 EESRK palankiai vertina prieinamumo kriterijų ir sąlygų dėl negalios įtraukimą į struktūrinių fondų reglamentus ir tokias kitas sritis kaip transportas ir keleivių teisės.

4.14 Komitetas mano, kad ES institucijų pirmininkų susitikimai negalios klausimais ir EK generalinių direktoratų susitikimai dėl JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo turėtų būti rengiami reguliariai, kaip paskelbta, dalyvaujant Europos neįgaliųjų atstovams, siekiant JT neįgaliųjų teisių konvencijos politinės stebėsenos ir paskatinti šios konvencijos įgyvendinimą, įskaitant nuostatas dėl prieinamumo.

4.15 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nors skiriamas finansavimas yra akivaizdžiai nepakankamas, prieinamumo kaip kriterijaus įtraukimas į esamas finansavimo sistemas jau pagerintų padėtį šioje srityje: kalbama apie struktūrinius fondus, socialinių investicijų srities dokumentų rinkinį, būsimą valstybės pagalbos užimtumui bendrosios išimties reglamentą, TEN–T gaires.

4.16 EESRK taip pat mano, kad reikia didinti visuomenės informavimo priemonių prieinamumą ir didinti per šias priemones žmonių su negalia poreikių žinomumą.

5. **Stebėsena**

5.1 EESRK ragina parengti piliečių įgalinimo strategiją, nes tai vienintelis būdas užtikrinti visapusišką prieinamumo įgyvendinimą. Būtinos informuotumo didinimo kampanijos, ir neįgalieji bei visi kiti piliečiai turi žinoti savo prieigos teises.

5.2 EESRK apgailestauja, kad trūksta rodiklių ir ragina Eurostatą parengti strategiją, kad būtų sukurti specifiniai rodikliai, pagrįsti Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro rodikliais ir atsižvelgiant į JT neįgaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektą dėl 9 straipsnio.

5.3 EESRK reikalauja į standartus įtraukti aiškius prieinamumo kriterijus ir stebėsenos mechanizmus (tai apima užstatytą aplinką, infrastruktūrą, modernias IRT, operacines sistemas, skirtas planšetiniams kompiuteriams ir išmaniesiems telefonams ir Europos Komisijos įgaliojimą Nr. 376 dėl IRT gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų). Neįgalieji turėtų visapusiškai dalyvauti visais standartų rengimo etapais.

5.4 EESRK mano, kad būtina sukurti tvirtas vykdymą užtikrinančias sistemas, nes kol kas jos Europoje nepasiteisina.

5.5 EESRK pabrėžia, kad reikia taikyti būsimajame struktūrinių fondų bendrų nuostatų reglamente nustatytus stebėsenos mechanizmus, siekiant užtikrinti, kad žmonėms su negalia būtų sudaromos *ex ante* sąlygos ir kad stebėsenos procese visateisiškai dalyvautų žmonių su negalia organizacijos.

([11]) OL C 271, 2013 9 19, p. 116–121.

5.6 Komitetas mano, kad Europos ir nacionalinės švietimo strategijose turėtų būti numatyta, jog prieinamumo asmenims su negalia aspektas būtų įtrauktas į mokyklų ir universitetų programas.

5.7 EESRK pakartoja savo įsipareigojimą, išdėstytą ankstesnėse nuomonėse dėl iniciatyvinio komiteto sukūrimo, kad jis, vykdydamas savo kaip politinio organo veiklą, galėtų stebėti, kaip įgyvendinama JT neįgaliųjų teisių konvencija.

5.8 Būtina skatinti kurti prieinamumo sertifikavimo mechanizmų Europos sistemą. Į šį darbą turėtų būti įtrauktos žmonių su negalia organizacijos.

5.9 Prieinamumo matmuo turėtų būti įtrauktas į ES teisės ir politikos poveikio vertinimus. Reikėtų parengti priemones, skirtas užtikrinti, kad šis matmuo būtų įtraukiamas vienodai visose valstybėse narėse.

5.10 EESRK ragina stebėti, kaip ES institucijos (įskaitant EESRK) įgyvendina Europos neįgaliųjų strategiją ir norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad būtų užtikrintas patalpų, įdarbinimo politikos ir informacijos (fizinės arba elektroninės) prieinamumas. 2015 m. peržiūrint strategiją, šiai politikos sričiai reikėtų skirti ypatingą dėmesį.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų prieinamumo: apibrėžtis, aprėptis, iššūkiai, Europos iniciatyvos (nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 177/04)

Pranešėjas **Jean-Paul HENCKS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. vasario 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Visuotinės ekonominės svarbos paslaugų prieinamumo: apibrėžtis, aprėptis, iššūkiai, Europos iniciatyvos

(nuomonė savo iniciatyva).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 135 nariams balsavus už, 19 – prieš ir 12 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Kai kuriose valstybėse narėse piliečiai, norėdami pasinaudoti svarbiausiomis paslaugomis, visų prima, būsto, energijos, elektroninio ryšio, transporto, vandens, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų srityje, susiduria su ekonominiais sunkumais.

1.2 Tuo tarpu siekis užtikrinti aukštą visuotinių ekonominės svarbos paslaugų (VESP) prieinamumo lygį yra viena iš bendrų vertybių, t. y. tų, kurioms pritaria visos Sąjungos valstybės narės ir kurios nurodytos prie sutarčių pridėtame protokole Nr. 26 dėl Bendrus interesus tenkinančių paslaugų, į kurį atitinkamose savo kompetencijos srityse Sąjunga ir valstybės narės turi visapusiškai atsižvelgti įgyvendindamos su šiomis paslaugomis susijusią savo politiką.

1.3 Vis dėlto ES lygmeniu nėra suderintos VESP prieinamumo ar ekonominio prieinamumo apibrėžties arba vienodo požiūrio į prieinamumą ir priemonės, kuri leistų jį įvertinti, kadangi valstybės narės, vykdydamos joms suteiktus įgaliojimus nustatyti VESP, turi didelę veiksmų laisvę jas įvesti.

1.4 Todėl EESRK siūlo Europos Sąjungai, pirma, tiksliau apibrėžti VESP prieinamumo visiems sąvoką ir priderinti ją prie Lisabonos sutarties (protokolas Nr. 26) ir Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų ir, antra, antrinėje teisėje nustatyti norminamojo pobūdžio priemonę, kuri valstybes nares įpareigotų:

— nustatyti rodiklius paslaugos prieinamumui įvertinti ir VESP veiksmingumo nepriklausomo vertinimo mechanizmą, į kurį būtų įtrauktas ir ekonominio prieinamumo aspektas,

— nustatyti pagrindinių paslaugų krepšelį, pagal kurį namų ūkių pajamų ir išlaidų būstui santykis būtų nustatomas atsižvelgiant į tai, kas priimtina pagal jų turimas pajamas. Didžiausias išlaidų šioms pagrindinėms paslaugoms lygis turi būti objektyvus pagrindas kiekybiškai apibrėžti prieinamumo sąvoką ir nustatyti bendrą namų ūkių išlaidų procentinę dalį, kurią viršijus susidaro papildomos išlaidos, dėl kurių, prireikus, suteikiama teisė gauti valstybės pagalbą,

— tiksliau apibrėžti sąvoką „pažeidžiami asmenys“ arba „palankių sąlygų neturinčios grupės“. Todėl Europos Komisija turėtų iš naujo apsvarstyti savo sprendimų priėmimo praktiką, susijusią su akivaizdžiai netinkamai skiriamos valstybės pagalbos kontrole.

1.5 Visapusiškai atsižvelgiant į valstybių narių atsakomybę ir kompetenciją, būtina į Europos semestrą įtraukti pagrindinius duomenis apie visuotinės svarbos paslaugas, nes tik tokiu būdu, ypač krizės laikotarpiu, bus galima sustiprinti ES ir jos rinkos socialinį aspektą.

2. **Įžanga**

2.1 Visuotinės svarbos paslaugų (VSP) srityje, ar jos būtų ekonominės (VESP), ar neekonominės svarbos, reikia užtikrinti kiekvienam atitinkamos šalies gyventojui garantiją, kad jis galės naudotis šiomis paslaugomis ir pagrindinėmis teisėmis; jos glaudžiai susijusios su Europos Sąjungos ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos tikslais.

2.1.1 Valstybės narės turi didelę veiksmų laisvę apibrėžti, organizuoti ir finansuoti naudotojų poreikius atitinkančias visuotinės svarbos paslaugas vykdydamos socialinę ir pilietinę veiklą. Visuotinės ekonominės svarbos paslaugos grindžiamos prekybos principais, joms taikomos konkurencijos ir vidaus rinkos taisyklės, nebent dėl šių taisyklių taikymo minėtos paslaugos negali atlikti savo specifinio uždavinio. Pagal apibrėžtį visuotinės neekonominės svarbos paslaugoms (VNSP) netaikomos rinkos taisyklės ir, remiantis Protokolo Nr. 26 2 straipsniu, jos priklauso išimtinei valstybių narių kompetencijai.

2.1.2 „Sąjunga pagal Sutartis pripažįsta ir gerbia teisę naudotis bendrus ekonominius interesus tenkinančiomis paslaugomis“, teigiama prie Lisabonos sutarties pridėtoje ES pagrindinių teisių chartijoje, kurioje aiškiai nurodyta, kad šioje srityje būtina remtis nacionaliniais teisės aktais ir praktika. Visoje Europos Sąjungoje ratifikuotoje Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijoje nustatyti būtiniausi standartai siekiant ginti ir apsaugoti visas pilietines, politines, socialines ir ekonomines neįgaliųjų teises, įskaitant VESP prieinamumą.

2.1.3 Daugelis valstybių narių su šia teise sieja visiems ekonomiškai prieinamos paslaugos teikimo sąlygą ir siekdamos tai užtikrinti taiko skirtingo lygmens individualios ir kolektyvinės socialinės pagalbos programas.

Vis dėlto praktikoje daugelis Europos Sąjungos piliečių susiduria su dideliais ekonominiais sunkumais, kai nori pasinaudoti svarbiausiomis paslaugomis, visų prima, būsto, energijos, elektroninio ryšio, transporto, vandens, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų srityje.

2.2 Nepakankamas visuotinės svarbos paslaugų prieinamumas gali priklausyti nuo įvairių veiksnių, pavyzdžiui, labai įvairios nacionalinės praktikos: valstybėse narėse taikomi skirtingi modeliai ir teikiamos skirtingos socialinės paslaugos. Tai taip pat gali priklausyti nuo ekonominių (neprieinama paslaugos kaina), geografinių (paslauga neteikiama tam tikroje vietovėje), socialinių (nevienodos sąlygos), fizinių (neįgalumo atveju) arba jos gali neatitikti poreikių ir (arba) techninės pažangos (neatitikimas, nepakankamas kokybės ir (arba) saugos lygis).

2.3 Aukštas visuotinės svarbos ekonominių paslaugų kokybės lygis, jų sauga ir prieinamumas, lygių galimybių, visuotinio prieinamumo ir naudotojų teisių propagavimas yra šešios iš keturiolikos Protokole Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų (pridėtame prie Lisabonos, ES sutarties ir SESV) bendrų vertybių, į kurias, laikydamosi joms suteiktų įgaliojimų ir neviršydamos minėtų sutarčių taikymo srities, turi visapusiškai atsižvelgti Sąjunga ir valstybės narės įgyvendindamos su visuotinės svarbos paslaugomis, kaip jos apibrėžtos Sutarties dėl Sąjungos veikimo 14 straipsnyje, susijusią politiką.

2.3.1 Šios keturiolika į tris grupes suskirstytų vertybių yra tarpusavyje susijusios tiek grupėse, tiek tarpusavyje, todėl negalima jų išdėstyti pagal svarbą.

2.3.2 Taigi, pavyzdžiui, netgi jei VESP yra visiškai prieinama, ji neatitiks Protokolo Nr. 26 reikalavimų, jei nebus užtikrintas tam tikras kokybės ir saugos lygis arba jei ji nebus visuotinai prieinama atitinkamos valstybės piliečiams, taip pat jei nacionaliniu lygmeniu neatsižvelgiama į geografinius, socialinius ir kultūrinius skirtumus arba jei nacionalinės valdžios institucijos draudžia organizuoti VESP, nors pagal nacionalinę teisę ir tvarką vietos ir regionų valdžios institucijos turi teisę ją organizuoti, tokiu atveju bus pažeista pastarųjų institucijų teisė atlikti savo labai svarbų vaidmenį ir jų didelė veiksmų laisvė.

2.4 Minėto Protokolo nuostatos aiškiai įvardijamos kaip keturiolikos bendrų Sąjungos VESP vertybių aiškinamosios nuostatos. Dėl veikiau sąlyginės tam tikrų vertybių tikslų formuluotės, t. y. aukšto kokybės, saugos arba prieinamumo lygio arba visuotinio prieinamumo bei vartotojų teisių propagavimo, galėtų iškilti nemažai klausimų dėl minėtų nuostatų teisinės galios arba jų privalomo pobūdžio. Tačiau kaip bebūtų aiškinama, įskaitant pirmajame Protokolo Nr. 26 straipsnyje, atsakymas į šiuos klausimus, yra paprastas ir aiškus, atitinkantis aiškinamąjį straipsnį: kiekvienu atveju nacionalinė, regiono ar vietos valdžios institucija, vykdydama savo įgaliojimą nustatyti VESP, turi didelę veiksmų laisvę apibrėžti įvairias kiekvienos VESP tarpusavio sąsajas.

3. **Prieinamumo sąvoka Europos Sąjungos teisės aktuose**

3.1 ES lygmeniu nėra suderintos VESP prieinamumo ar ekonominio VESP prieinamumo apibrėžties arba vienodo požiūrio į prieinamumą ir priemonės, kuri leistų jį įvertinti. Prieinamumas dažnai priklauso nuo subjektyvaus naudotojo suvokimo apie paslaugos kainą ir jos naudą asmeninei gerovei.

3.2 Paprastai prieinama paslauga – tai paslauga, už kurią pilietis gali lengvai susimokėti (žalioji knyga dėl bendrosios pašto paslaugų vidaus rinkos kūrimo) ([1]).

3.3 Kraštutiniu atveju paslauga yra prieinama, jei ji siūloma piliečiams nemokamai, pavyzdžiui, kai kuriuose miestuose ar regionuose nemokamas viešasis miesto transportas, nors vis daugiau jų atsisako šios priemonės, kadangi finansiniu požiūriu ji nepakeliama.

3.4 EESRK, norėdamas atkreipti dėmesį į prieinamumo užtikrinimo praktikoje sudėtingumą, sunkumus ir įvairovę, toliau pateikia atitinkamus pavyzdžius būsto, telekomunikacijų, elektros ir dujų srityse. EESRK, be kita ko, pabrėžia, kad daugelyje valstybių narių iškeltas klausimas dėl sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo sąsajų su asmenų pajamomis, kurie neturėdami pakankamai lėšų atsisako gydytis. 2009 m. ataskaitoje dėl Sąjungos strategijos „Solidarumas sveikatos srityje. Sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas ES“ įgyvendinimo atkreipiamas dėmesys įglaudžią materialinio nepritekliaus ir sveikatos problemų sąsają.

3.5 Reikalavimas užtikrinti prieinamą kainą nustatytas teisės aktuose dėl tinklų pramonės šakų liberalizavimo, kadangi yra neatsiejama telekomunikacijų, elektros energijos ir pašto universaliųjų paslaugų dalis ir glaudžiai susijęs su Sąjunga siekiamas socialinės ir teritorinės sanglaudos tikslais.

3.6 ES metodas yra grindžiamas dviem prieinamos kainos sampratomis: vienai būdingas universalusis matmuo, kita apima tik mažas pajamas turinčius, palankių sąlygų neturinčius ir pažeidžiamus gyventojus, pavyzdžiui, neįgaliuosius arba specialiųjų socialinių poreikių turinčius asmenis. Antroji prasminga tik tuo atveju, jei ja siekiama propaguoti visuotinį prieinamumą kaip numatyta Protokole Nr. 26.

3.7 Vis dėlto reikia pažymėti, kad, nors prieinama kaina tapo Europos Sąjungos bendra vertybe ir valstybės narės privalo jos laikytis, tarifai, pavyzdžiui, elektros energijos kaina, mobiliojo tarptinklinio ryšio paslaugų, transporto kainos, būsto ir jo nuomos kainos, ir toliau yra neproporcingos vis didesnio gyventojų skaičiaus gaunamoms pajamos. Be to, įvairiuose ES teisės aktuose naudojamos prieinamos kainos apibrėžtys, kurių kai kuriuos pavyzdžius toliau pateikia EESRK, labai skiriasi ir svarbiausia yra labai netikslios.

3.8 *Būstas*

3.8.1 Remiantis visose valstybėse narėse atlikta apklausa dėl namų ūkių biudžeto (Bendrijos statistika apie pajamas ir gyvenimo sąlygas, ES-SPGS) nustatyta, kad namų ūkiai būstui daugiausiai gali skirti 40 proc. turimų pajamų. Viršijus šią ribą būsto kaina laikoma neprieinama.

3.8.2 Valstybės narės, įgyvendindamos tikslą užtikrinti kiekvienam piliečiui sąlygas turėti tinkamą būstą už prieinamą kainą, prireikus skiriant paramą būstui, labai įvairiai ir skirtingu mastu dalyvauja būsto rinkose. Didžioji dalis valstybių narių yra nustatę socialinės pagalbos arba mokesčių lengvatų mechanizmus, kad padėtų namų ūkiams sumažinti šios didžiausios privalomų išlaidų kategorijos išlaidas ir subsidijuoja lygiagrečią būsto, taip vadinamo socialinio būsto, pasiūlą papildant spontanišką pasiūlą privačioje rinkoje.

3.8.3 Socialinio būsto pasiūla padeda valdžios institucijoms patenkinti dalį su būstu susijusio poreikio, kurio neaprėpia rinka, siekiant užtikrinti visiems galimybę turėti tinkamą būstą už prieinamą kainą. Socialiniuose būstuose gyvena 25 milijonai Europos gyventojų.

([1]) COM(1991) 476 final.

3.8.4 Nepaisant minėtų priemonių, daugelis Europos Sąjungos piliečių neturi finansinių galimybių įsigyti tinkamą būstą. 2011 m. 15 proc. Europos gyventojų gyveno perpildytuose būstuose arba netinkamomis sąlygomis, o 17 proc. namų ūkių skundėsi dėl palyginti su jų pajamomis pernelyg didelių būsto sąnaudų ([2]).

3.8.5 2011 m. gruodžio 20 d. Komisijos sprendime dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma, skiriamos kai kurioms įmonėms, kurioms patikėta teikti bendros ekonominės svarbos paslaugas, numatyta, kad subsidijuojamu socialiniu būstu galima aprūpinti tik nepalankioje padėtyje ar blogesnėje socialinėje padėtyje (aiškiai nustačius tokią jų padėtį) esančius asmenis, kurie dėl lėšų trūkumo negali apsirūpinti būstu rinkos sąlygomis, tačiau tai kelia problemų Protokole Nr. 26 nurodytų vertybių požiūriu.

3.9 *Telekomunikacijos*

3.9.1 Vidaus rinka ir laisva konkurencija padėjo sumažinti telekomunikacijų paslaugų tarifus, tačiau šį sumažėjimą taip pat, bent jau iš dalies, lėmė technologijų raida ir ES struktūrų nustatytos tarptinklinio judriojo ryšio kainų viršutinės ribos.

3.9.2 Telekomunikacijų srities teisės aktuose ([3]) nurodoma, kad kainos prieinamumas susijęs su „priimtinomis“ telefono ryšio naudojimo „kainomis, atsižvelgiant į konkrečias nacionalines sąlygas“ ir naudotojų gebėjimo valdyti išlaidas. Europos Komisijos metodologinėje pastaboje apie horizontalų bendro ekonominio intereso paslaugų vertinimą ([4]) numatytame rodiklyje atsižvelgiama į paslaugų kainos ir mažas arba vidutines pajamas turinčių (įvairaus lygio pajamos) vartotojų pajamų santykį.

3.10 *Elektros energija ir dujos*

3.10.1 Komisija mano, kad elektros energijos ir dujų sektoriuje subsidijos arba reguliavimas, kurių tikslas sumažinti bendrą energijos kainą, paprastai neskatina tausiai naudoti energiją, nebūtinai skirti tiems, kuriems reikalingi, ir gali iškreipti konkurenciją ([5]).

3.10.2 Todėl valstybės narės raginamos imtis priemonių, kad užtikrintų tinkamą pažeidžiamų vartotojų apsaugą ([6]). Valdžios institucija gali skirti tiesiogines subsidijas vartotojui tik aiškiai apibrėžus energijos nepritekliaus sąvoką ir nacionaliniu lygmeniu aiškiai nustačius pažeidžiamų asmenų kategoriją. Finansinių sunkumų turinčiam vartotojui netgi nemokėjimo atveju tam tikrą laikotarpį turi būti toliau teikiama energija.

3.10.3 Reikia pabrėžti, kad energijos nepritekliaus sąvoka susijusi tik su elektros energijos ir dujų sektoriumi ir neapima kitų kuro rūšių, pavyzdžiui naudojamų centralizuotam šilumos tiekimui.

3.10.4 Sąjungos energetikos politika siekiama mažinti energijos vartojimą ir šiuo tikslu remiamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo arba būsto šiluminės izoliacijos priemonės siekiant padidinti energetikos paslaugų ekonominį prieinamumą. Tačiau energijos vartojimo efektyvumo didinimui būtinos didelės investicijos, kurių ekonominė nauda, t. y. mažesnės energijos išlaidos, bus jaučiamos tik ilgalaikės trukmės laikotarpiu. Nuomonėje savo iniciatyva „Suderintų Europos veiksmų siekiant užkirsti kelią energijos nepritekliui ir su juo kovoti“ (CESE 2517/2013) EESRK pateikė konkrečius pasiūlymus šiuo klausimu.

4. **Prieinamumo įvertinimas**

4.1 2004 m. Komisija, vertindama pramonės srityje teikiamų VESP veiksmingumą, vertino minėtuose tinkluose taikomų tarifų prieinamumą ir šiuo tikslu taikė rodiklius, nustatytus pagal metinių pajamų procentinę dalį, kurią vartotojas per metus turi išleisti tam tikrų paslaugų krepšeliui įsigyti.

4.2 Eurobarometro ES piliečių apklausa apie tinklų pramonės šakos paslaugų kokybę rodo tik subjektyvų minėtų paslaugų prieinamumo vertinimą ir geriausiu atveju gali atspindėti tik bendrą tendenciją.

4.3 Nėra oficialių ES kriterijų VESP ekonominiam prieinamumui apibrėžti. ES dokumentuose veikiau nustatomi principai ir bendros „į sąnaudas orientuotų“ arba „geriau sąnaudas atitinkančių“ arba „sąnaudų padengimo“ (kaip reikalaujama Vandens pagrindų direktyvoje) kainų nustatymo taisyklės ir kartu užtikrinamas paslaugų teikimas visiems gyventojams.

([2]) Eurofound: Third European Quality of Life Survey – Quality of life in Europe: impacts of the crisis 2012 et Household debt advisory services in the Europe Union.

([3]) Direktyva 2002/22/EB.

([4]) COM(2002) 331 final.

([5]) COM(2012) 663 final – Postūmis energijos vidaus rinkai.

([6]) Direktyva 2009/72/EB (elektros energijos) ir Direktyva 2009/73/EB (dujų).

4.4 Tačiau sąnaudas geriau atitinkantys tarifai – netgi be teikėjo pelno maržos – nereiškia, kad paslauga yra ekonomiškai prieinama ir neužtikrina galimybės visiems naudotis paslaugomis už prieinamą kainą.

4.5 2003 m. žaliojoje knygoje dėl visuotinės svarbos paslaugų nurodoma, kad valstybės narės turi apibrėžti tam tikrus paslaugos prieinamumo nustatymo kriterijus. Jos turi siekti, kad šiuose kriterijuose būtų atsižvelgiama į visas vartotojų ir naudotojų teises, pavyzdžiui, į VESP prieinamumą neįgaliesiems, ir kartu turi būti parengtas kainos kontrolės mechanizmas ir (arba) skiriamos subsidijos susijusiems asmenims. Šie kriterijai galėtų būti susiję, pavyzdžiui, su pagrindinių paslaugų krepšeliu, kurį reikia nustatyti valstybių narių lygmeniu ir kurio didžiausia kaina nustatoma pagal tai, kas yra priimtina atsižvelgiant į pažeidžiamiausių piliečių turimas pajamas.

5. **Europos Sąjungos vaidmuo**

5.1 Žaliojoje knygoje dėl VESP nurodoma, kad esant veiksmingai konkurencijai, rinkos mechanizmai gali užtikrinti tinkamos kokybės prieinamas paslaugas, todėl labai sumažėja poreikis imtis reguliavimo veiksmų.

5.2 Pasikeitus sutartims Europos Komisija savo komunikate dėl Visuotinės svarbos paslaugų Europoje kokybės sistemos (COM(2011) 900 final) vis dėlto pabrėžė, kad „taip bus užtikrinama“ – šiuo tikslu pasitelkiant bendrą kokybės sistemą, – „kad ateinančiais metais įgyvendinant ES reguliavimo sistemą toliau būtų stiprinamas socialinis bendrosios rinkos aspektas, daugiau dėmesio skiriama specifiniam šių paslaugų pobūdžiui, o šios paslaugos būtų teikiamos taip, kad būtų paisoma Protokole [Nr. 26] pripažintų vertybių“, visų pirma: „kokybės, saugos ir prieinamumo, vienodo požiūrio, visuotinio prieinamumo ir vartotojų teisių.“

5.3 Vienas iš ES teisės aktuose numatytų su viešąja paslauga susijusių įsipareigojimų – galimybė visiems vartotojams naudotis paslaugomis ir prieinama jų kaina numatant atskiras nuostatas pažeidžiamiems arba neįgaliems vartotojams.

5.4 Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas nuostatas Komisija turėtų visų pirma užtikrinti geresnį savo tarnybų koordinavimą ir sukurti veiksmingą duomenų susiejimo ir apibendrinimo statistikos priemonę (griežtai laikantis duomenų slaptumo). Be to, ji turėtų tiksliau apibrėžti VESP prieinamumo visiems sąvoką ir priderinti ją prie Lisabonos sutarties (protokolas Nr. 26) ir Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų ir pasiūlyti antrinėje teisėje nustatyti norminamojo pobūdžio priemonę, kuria valstybės narės būtų įpareigotos:

— nustatyti rodiklius paslaugos prieinamumui įvertinti ir VESP veiksmingumo nepriklausomo vertinimo mechanizmą, į kurį būtų įtrauktas ir ekonominio prieinamumo aspektas,

— nustatyti pagrindinių paslaugų krepšelį, pagal kurį didžiausias priimtinas namų ūkių pajamų ir išlaidų būstui santykis būtų nustatomas atsižvelgiant į tipines gaunamas pajamas. Apibrėžiant prieinamą paslaugų krepšelio kainą įvairių paslaugų nereikia susieti su gaunamomis pajamomis kiekvienam sektoriui. Todėl reikia atsižvelgti į visas pagrindinėmis laikomas paslaugas (kurias pagal subsidiarumo principą turi apibrėžti valstybės narės) siekiant nustatyti bendrą namų ūkių išlaidų procentinę dalį, kurią viršijus išlaidos yra pernelyg didelės (sekti būsto srityje vykdoma praktika), ir tokiu atveju, remiantis SESV 14 straipsniu, numatyti finansavimą, kuris leis užtikrinti visiems galimybę naudotis VESP.

— tiksliau apibrėžti sąvoką „pažeidžiami asmenys“ arba „palankių sąlygų neturinčios grupės“. Todėl Europos Komisija turėtų dar kartą apsvarstyti savo sprendimų priėmimo praktiką, susijusią su akivaizdžiai netinkamai skiriamos valstybės pagalbos kontrole. Ji turi palikti valstybėms narėms atsakomybę apibrėžti galimybės naudotis prieinamomis kainomis sąlygas atsižvelgiant į piliečių poreikius ir nacionalinius ir vietos pageidavimus, taip pat į palankių sąlygų neturinčių gyventojų arba socialiniu požiūriu pažeidžiamiausių gyventojų kategorijų realius poreikius, kaip numatyta Protokole Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų.

5.5 Visapusiškai atsižvelgiant į valstybių narių atsakomybę ir kompetenciją, būtina į Europos semestrą įtraukti pagrindinius duomenis apie visuotinės svarbos paslaugas, nes tik tokiu būdu, ypač krizės laikotarpiu, bus galima sustiprinti ES ir jos rinkos socialinę dimensiją.

2013 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Už šiuos pakeitimus buvo atiduota daugiau nei ketvirtadalis balsų ir svarstymo metu jie buvo atmesti:

1.4 punktas

1.4 punkto pakeitimas susijęs su 5.4 punktui pateiktu pakeitimu, todėl balsuota iš karto už abu pakeitimus.

Iš dalies pakeisti taip:

„1.4 *Todėl EESRK siūlo Europos Sąjungai~~, pirma, tiksliau apibrėžti VESP prieinamumo visiems sąvoką ir priderinti ją prie Lisabonos sutarties (protokolas Nr. 26) ir Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų ir, antra,~~ antrinėje teisėje apibrėžti ~~nustatyti norminamojo pobūdžio~~ priemonę~~s~~, kurio~~s~~ valstybes nares įpareigotų:*

— *nustatyti rodiklius paslaugos prieinamumui įvertinti ir VESP veiksmingumo nepriklausomo vertinimo mechanizmą, į kurį būtų įtrauktas ir ekonominio prieinamumo aspektas,*

— ~~*nustatyti pagrindinių paslaugų krepšelį, pagal kurį namų ūkių pajamų ir išlaidų būstui santykis būtų nustatomas atsižvelgiant į tai, kas priimtina pagal jų turimas pajamas. Didžiausias išlaidų šioms pagrindinėms paslaugoms lygis turi būti objektyvus pagrindas kiekybiškai apibrėžti prieinamumo sąvoką ir nustatyti bendrą namų ūkių išlaidų procentinę dalį, kurią viršijus susidaro papildomos išlaidos, dėl kurių, pirmiausia, suteikiama teisė gauti valstybės pagalbą,*~~

— *tiksliau apibrėžti sąvoką „pažeidžiami asmenys“ arba „palankių sąlygų neturinčios grupės“, kad~~. Todėl~~ Europos Komisija prireikus galėtų ~~turėtų~~ iš naujo apsvarstyti savo sprendimų priėmimo praktiką, susijusią su akivaizdžiai netinkamai skiriamos valstybės pagalbos kontrole.*“

Paaiškinimas

1.4 punkto pirma įtrauka:

Sutarties 14 straipsnyje nurodytas ir Protokole Nr. 26 aiškinamas vertybes nustato ne Parlamentas, Taryba ar Komisija (žr. taip pat 3.9.2 punkto pakeitimą ir jo paaiškinimą). Nurodyta JT konvencija (dėl neįgaliųjų teisių) yra įtraukta į pakeitimą dėl trečiosios 5.4 punkto įtraukos.

1.4 punkto antra įtrauka:

Antroji įtrauka išbraukiama, kadangi Komisija neturi įgaliojimų įpareigoti valstybių narių nustatyti pagrindinių paslaugų krepšelį atsižvelgiant į VESP vertybes. Siekdami visiško aiškumo pakartojame, kad ES priminėje teisėje „viešosios paslaugos“ nėra „VESP“ sinonimas. Romos sutartyje pastarosios paslaugos nurodytos 90 straipsnio 2 dalyje (dabar Lisabonos sutartyje 106 straipsnio 2 dalyje). 77 straipsnyje (dabar 93 straipsnis) dėl transporto yra nurodoma „viešosios paslaugos sąvoka“. Tai yra politinis terminas, taikomas specifinei transporto politikos formai, todėl neturi nieko bendro su konkrečios ir specifinės paslaugos teikimu, būtent kokia ir turi būti paslauga, jei norime ją priskirti VESP; ją išskirtinai nustato valstybė narė ar jos institucijos ir tik tos šalies teritorijoje, regione ar konkrečioje vietovėje. Be to, dėl Lisabonos sutarties atlikti pakeitimai ES teisės aktuose dėl VESP veikiau susilpnino nei sustiprino Europos įtaką palyginti su nacionaliniais įgaliojimais ([1]). Iš tiesų, 14 straipsniu Tarybai ir Parlamentui suteikti nauji reguliavimo įgaliojimai susiję tik su „principais ir sąlygomis, ypač ekonominėmis ir finansinėmis“, kurios leidžia VESP „atlikti savo užduotis“; didelė dalis tokių įgaliojimų jau buvo suteikti Europos Komisijai, ES sutarčių sergėtojai. Todėl visiškai aišku, kad Taryba ir Parlamentas neturi jokių įgaliojimų, susijusių su 14 „bendrų vertybių“, įskaitant ir „prieinamumą“. Su tuo susijęs reglamentavimas yra ir toliau išlieka išimtinai nacionaline kompetencija. Taigi akivaizdu, kad siekiant užtikrinti visiems Europos gyventojams priimtiną gyvenimo kokybę VESP nėra tinkamas kelias, reikėtų veikiau pasirinkti sektorinių teisės aktų kelią, kad visos valstybės narės pasiektų norimą minimalų lygį. Tokio tikslo turėtų būti siekiama ir EESRK nuomonėmis, akivaizdu, kad jis gali būti pasiektas tik su Komisijos pritarimu ir dar svarbiau – Komisijos, kuri atmetė tris ankstesnes EESRK nuomones savo iniciatyva dėl visuotinės svarbos paslaugų, veiksmais.

([1]) Kadangi kalbama apie Nyderlandų vyriausybės dokumentus, reikėtų atkreipti dėmesį į Nyderlandų parlamento veiksmus šiuo klausimu, kad būtų galima įvertinti ir suprasti turinį. Parlamento dokumentai (Eerste en Tweede Kamerstukken), serija 31384 (R 1850) C, Nr. 4, 2007–2008 parlamento darbo metai.

1.4 punktas, paskutinė įtrauka:

Nėra jokio loginio ryšio tarp pirmojo ir antrojo trečios įtrauktos sakinio. Siūlomu pakeitimu išsprendžiama ši problema. Nurodyta JT konvencija (dėl neįgaliųjų teisių) yra įtraukta į pakeitimą dėl trečiosios 5.4 punkto įtraukos.

5.4 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„5.4 *Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas nuostatas, Komisija, ~~turėtų~~ visų pirma užtikrindama ~~užtikrinti~~ geresnį savo tarnybų koordinavimą, ~~ir~~ sukurs ~~sukurti~~ veiksmingą duomenų susiejimo ir apibendrinimo statistikos priemonę (griežtai laikantis duomenų slaptumo)~~. ~~Be to, ji turėtų tiksliau apibrėžti VESP prieinamumo visiems sąvoką ir priderinti ją prie Lisabonos sutarties (protokolas Nr. 26) ir Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų ir pasiūlyti antrinėje teisėje nustatyti norminamojo pobūdžio~~ ir kartu galėtų pasiūlyti priemonęių, kuri~~a~~omis valstybės narės būtų įpareigotos:*

— *nustatyti rodiklius paslaugos prieinamumui įvertinti ir VESP veiksmingumo nepriklausomo vertinimo mechanizmą, į kurį būtų įtrauktas ir ekonominio prieinamumo aspektas,*

— ~~*nustatyti pagrindinių paslaugų krepšelį, pagal kurį didžiausias priimtinas namų ūkių pajamų ir išlaidų būstui santykis būtų nustatomas atsižvelgiant į tipines gaunamas pajamas. Apibrėžiant prieinamą paslaugų krepšelio kainą įvairių paslaugų nereikia susieti su gaunamomis pajamomis kiekvienam sektoriui. Todėl reikia atsižvelgti į visas pagrindinėmis laikomas paslaugas (kurias pagal subsidiarumo principą turi apibrėžti valstybės narės) siekiant nustatyti bendrą namų ūkių išlaidų procentinę dalį, kurią viršijus išlaidos yra pernelyg didelės (sekti būsto srityje vykdoma praktika), ir tokiu atveju, remiantis SESV 14 straipsniu, numatyti finansavimą, kuris leis užtikrinti visiems galimybę naudotis VESP.*~~

— *tiksliau apibrėžti sąvoką „pažeidžiami asmenys“ arba „palankių sąlygų neturinčios grupės“.*. *kad prireikus ~~Todėl~~ Europos Komisija galėtų ~~turėtų~~ iš naujo apsvarstyti savo sprendimų priėmimo praktiką, susijusią su akivaizdžiai netinkamai skiriamos valstybės pagalbos kontrole. Ji turi palikti valstybėms narėms atsakomybę apibrėžti galimybės naudotis prieinamomis kainomis sąlygas atsižvelgiant į piliečių poreikius ir nacionalinius ir vietos pageidavimus, bei į Jungtinių Tautų konvencijos dėl neįgalių asmenų teisių nuostatas taip pat į palankių sąlygų neturinčių gyventojų arba socialiniu požiūriu pažeidžiamiausių gyventojų kategorijų realius poreikius~~, ~~kaip numatyta Protokole Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų~~.“

Paaiškinimas

5.4 punkto pirma pastraipa:

— pirmajame sakinyje siūlomas pakeitimas leidžia pasiekti tą patį rezultatą informaciją perteikiant elegantiškiau (EESRK neturėtų reikšti požiūrio į Europos Komisijos tarnybų vidaus tvarką).

— Ne Komisija turi rengti vertybių apibrėžtis pagal 14 straipsnį, kaip aiškinama Protokole Nr. 26 (taip pat žr. pakeitimą dėl 3.9.2 punkto ir jo paaiškinimą).

— Teiginiai dėl Jungtinių Tautų konvencijos turi būti pateikiami toliau, teksto dalyje su įtraukomis.

5.4 punkto antroji įtrauka:

Trečioji įtrauka prieštarauja pateiktiems teiginiams. Mes norėtume išbraukti antrosios įtraukos tekstą, kadangi Komisija negali įpareigoti valstybių narių apibrėžti pagrindinių paslaugų krepšelio dėl VESP. Kad būtų aiškiau, dar kartą apžvelkime argumentus: pirminėje ES teisėje „viešosios paslaugos“ nėra VESP sinonimas. Jau Romos sutartyje VESP minimos 9 straipsnio 2 dalyje (dabar Lisabonos sutarties 106 str. 2 dalis). 77 straipsnyje (dabar 93 str.) dėl transporto kalbama apie „viešosios paslaugos sąvoką“. Tai politinis tam tikros formos transporto politikos pavadinimas, tad jis visiškai nesusijęs su konkrečios specialios paslaugos teikimu, o tai būtina, kad išimtinai valstybė narė arba jos valdžios institucijos galėtų paslaugą pavadinti VESP, ir šis pavadinimas galiotų išimtinai šios konkrečios šalies, regiono ar vietovės teritorijoje. Be to Lisabonos sutartimi įvesti ES teisės aktų dėl VESP pakeitimai veikiau susilpnino negu sustiprino Europos aspektą nacionalinės kompetencijos požiūriu ([2]). Pagal 14 straipsnį Tarybai ir Parlamentui suteikta nauja kompetencija reguliavimo srityje, susijusi su „principais“ ir „sąlygomis, ypač ekonominėmis ir finansinėmis“, kurios leidžia VESP „atlikti savo užduotis“; tačiau šia kompetencija kaip Sutarčių sergėtoja daugiausia naudojasi Europos Komisija. Todėl visiškai aišku, kad Taryba ir Parlamentas neturi jokios kompetencijos keturiolikos „bendrų vertybių“, tarp kurių numatytas ir „prieinamumas“, klausimu. Todėl reguliavimas yra ir išlieka išimtinai nacionalinės kompetencijos sritis. Kad būtų galima visiems Europos gyventojams užtikrinti priimtiną gyvenimo kokybę, veiksmų reikia imtis ne VESP srityje, o priimti sektorių veiklą reguliuojančius teisės aktus, kad visos valstybės narės galėtų pasiekti pageidaujamą minimumą. EESRK nuomonėse reikėtų siekti būtent šio tikslo. Be jokios abejonės, šis uždavinys bus įgyvendintas, kai Komisija pritars ar, būtų dar geriau, imsis veiksmų dėl trijų Komiteto nuomonių savo iniciatyva VESP klausimu, kurias ji atmetė.

5.4 punkto trečioji įtrauka:

— nėra loginio nuoseklumo tarp pirmo ir antro trečiosios įtraukos sakinių. Siūlomame pakeitime patikslinama, kad Protokole Nr. 26 nepateikiama jokių nuorodų į „palankių sąlygų neturinčių gyventojų arba socialiniu požiūriu pažeidžiamiausių gyventojų kategorijas“. Tačiau kiekvienai progai pasitaikius galima paraginti laikytis Jungtinių Tautų konvencijos nuostatų.

Balsavimo rezultatai:

Už 110

Prieš 44

Susilaikė 12.

([2]) Kadangi dokumento tekstus rengė Nyderlandų vyriausybė, dėl jų istorijos ir reikšmės reikėtų pateikti Nyderlandų Parlamento nuorodų šiuo klausimu: Parlamento dokumentai (*Eerste en Tweede Kamerstukken*), serija 31384 (R 1850) C, Nr. 4, 2007-2008 m.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijos (EUSAIR) (tiriamoji nuomonė)

(2014/C 177/05)

Pagrindinis pranešėjas **Dimitris DIMITRIADIS**

Pagrindinis bendrapranešėjis **Stefano PALMIERI**

Europos Komisijos Pirmininko pavaduotojas Maroš ŠEFČOVIČ 2013 m. lapkričio 20 d. paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

ES Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijos (EUSAIR).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras 2013 m. spalio 15 d. pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui atlikti Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, atsižvelgdamas į tai, kad darbas skubus, savo 495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Dimitris Dimitriadis, pagrindiniu bendrapranešėju – Stefano PALMIERI ir priėmė šią nuomonę 150 narių balsavus už, 0 – prieš ir 3 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad Europos Sąjungos Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijai (EUSAIR) parengti skiriama daug dėmesio – ji padėtų didinti sanglaudą ir konkurencingumą ir spręsti problemas, kurių atskiri regionai arba šalys nepajėgūs tinkamai išspręsti įprastomis priemonėmis.

1.2 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad konsultacijoms skirtame dokumente neužsimenama apie strateginę bendradarbiavimo Vidužemio jūros regione reikšmę. EESRK norėtų pabrėžti, kad Adrijos ir Jonijos regioninis bendradarbiavimas labai reikalingas norint padėti Vakarų Balkanų šalims pasirengti stojimui į ES ir sustiprinti ryšius su Dunojaus ir Baltijos makroregionais; be to, Adrijos ir Jonijos sritį reikėtų laikyti funkcine Vidužemio jūros baseino zona.

1.3 EESRK mano, kad strategiją EUSAIR turi sudaryti išsami projektų ir schemų programa su konkrečiais veiksmais. Rengiant strategiją reikėtų pasinaudoti geriausia, jau pasitvirtinusia kitų makroregioninių strategijų (Baltijos jūros, Dunojaus ir Atlanto), Vidužemio jūros šalių sąjungos ([1]), strategijos „Europa 2020“, esamų ES programų ir finansavimo priemonių ([2]) bei ES iniciatyvų, tokių kaip INTERACT, praktika techninės pagalbos ir mokymo srityse ([3]). Joje numatyti veiksmai taip pat turėtų būti susiję su kitų sričių ES politika (sanglaudos, bendrosios žemės ūkio ir žuvininkystės, Europos infrastruktūros tinklų priemone, Transeuropinio transporto ir energetikos tinklų, programa „Horizontas 2020“, Skaitmenine darbotvarke, programa COSME, integruota jūrų politika ir su bendra Europos prieglobsčio sistema susijusia politika) ([4]). Tai turėtų būti praktinių priemonių, programų ir schemų sąrašas, skirtas didesnei regiono žmonių sanglaudai užtikrinti.

1.4 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad konsultacijoms skirtame dokumente visiškai neminimas privatus sektorius ir pabrėžia, kad jis yra svarbi augimo ir darbo vietų kūrimo varomoji jėga. Jis pasisako už tai, kad į strategijos EUSAIR rengimo ir įgyvendinimo procesą reikia aktyviau įtraukti tiek privatų sektorių, tiek suinteresuotuosius pilietinės visuomenės subjektus. Labai patartina geriau išnaudoti privataus sektoriaus galimybes pritraukti investicijas (vietines ir tarptautines) ir kurti verslo galimybes.

([1]) EESRK tiriamoji nuomonė *dėl Vidužemio jūros makroregioninės strategijos kūrimo – nauda salų valstybėms narėms*, OL C 44, 15.2.2013, p. 1.

([2]) Žr. 2006 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1638/2006, išdėstantį bendrąsias nuostatas, kurios nustato Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę, OL L 310, 2006 11 9, p. 1.

([3]) http://www.interact-eu.net/about_us/about_interact/22/2911.
http://www.interact-eu.net/ipvalencia/ipvalencia/117/619 (INTERACT Vidužemio jūros regiono padalinys Valensijoje).

([4]) *Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prieglobsčio politikos planas. Kompleksinis požiūris į apsaugą Europos Sąjungoje“*, COM(2008) 360 final.

1.5 EESRK nuomone, strategijoje reikėtų ryškesnio socialinio matmens, kad būtų galima geriau paremti įtraukų augimą Adrijos ir Jonijos regione. Be galo svarbu į socialinį dialogą įtraukti ir „atstumtų“ socialinių grupių (migrantų bendruomenių, žmonių su negalia ir moterų organizacijų) atstovus ir visapusiškai remti ES priemones, kuriomis užkertamas kelias diskriminacijai dėl rasės ar etninės kilmės, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos ar lyties.

1.6 EESRK apgailestauja, kad konsultacijoms skirtame dokumente nepakankamai dėmesio skiriama neteisėtos, nelegalios migracijos srautų problemoms. ES turi aktyviau padėti Adrijos ir Jonijos jūrų regionui spręsti migracijos problemą ir integruoti imigrantus į visuomenę.

1.7 EESRK mano, kad didelę įtaką Adrijos ir Jonijos jūrų regiono pažangai ir gerovei turi teisėtvarka ir apsauga, todėl ragina Tarybą padidinti FRONTEX agentūros biudžetą ir išplėsti jos įgaliojimus ([5]).

1.8 Nors pastaraisiais metais šioje bendradarbiavimo erdvėje pavyko įgyvendinti keletą su makroregionine tema susijusių partnerystės iniciatyvų ir projektų (Adrijos euroregiono, Adrijos ir Jonijos prekybos rūmų forumo, Adrijos ir Jonijos miestų forumo, universitetų forumo „UniAdrion“ ir kt.), EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šiai strategijai reikėjo nemažai laiko, kad ji įgautų konkretų pavidalą, nors Adrijos ir Jonijos iniciatyvą pradėta svarstyti dar 1999 m. spalį ir ji buvo oficialiai paskelbta 2000 m. gegužę priėmus Ankonos deklaraciją. Taip ilgai delsus staiga pareikalauta skubiai ją patvirtinti ir tokiomis sąlygomis EESRK nariams labai sunku tinkamai atlikti savo darbą ir išsakyti Komiteto poziciją.

2. **ES Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategija (EUSAIR): aplinkybės ir problemos**

2.1 Pirmoji bendradarbiavimo iniciatyva – Pietryčių Europos stabilumo paktas – Adrijos ir Jonijos jūrų regione pradėta vykdyti 1999 m. Tai buvo taikai, demokratijai, žmogaus teisėms ir ekonomikai stiprinti Pietryčių Europoje 1999–2008 m. skirti metmenys. Pagal šią iniciatyvą 1999 m. spalį Tameperėje vykusiame Suomijos ES viršūnių susitikime Italijos vyriausybė pristatė *Adrijos ir Jonijos jūrų regiono iniciatyvą*, kuri 2000 m. gegužės mėn. buvo oficialiai patvirtinta Ankonoje (Italija) pasirašius *Ankonos deklaraciją*. Deklaracijoje įtvirtinta „svarbiausia politikos ašis“ – stiprinti Adrijos ir Jonijos teritorinį bendradarbiavimą, didinti politinį ir ekonominį stabilumą ir atitinkamai kloti tvirtus Europos integracijos proceso pamatus. Deklaraciją iš pradžių pasirašė Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Kroatijos, Graikijos, Italijos ir Slovėnijos užsienio reikalų ministrai, o vėliau į iniciatyvą įsitraukė ir Serbijos bei Juodkalnijos federacinė sąjunga.

2.1.1 Remiantis Ankonos deklaracija pradėjo veikti keletas Adrijos ir Jonijos jūrų regiono sanglaudą ir konkurencingumą remiančių institucinių bendradarbiavimo tinklų: Adrijos ir Jonijos euroregionas, Adrijos ir Jonijos miestų forumas, Adrijos ir Jonijos prekybos rūmų forumas, universitetų tinklas „UniAdrion“ ir Adrijos ir Jonijos iniciatyva.

2.2 2012 m. lapkričio 19 d. Komisijos ir Adrijos ir Jonijos regiono užsienio reikalų ministrų susitikime nuspręsta:

— visos šalys tvirtai rems naująją strategiją;

— naujojoje strategijoje bus pasinaudota geriausia iš Dunojaus ([6]) ir Baltijos ([7]) makroregioninių strategijų sukaupta praktika;

— priemonės neturi dubliuotis su Jūrų strategija;

— strategijai bus skirti reikiami žmogiškieji ištekliai, reikiamą darbuotojų skaičių numatant jos rengimui ir įgyvendinimui;

— konkrečios priemonės ir projektai bus numatyti veiksmų plane;

— vėliau bus galvojama apie kitas sritis ir kitus narius.

([5]) EESRK nuomonė savo iniciatyva *Neteisėta imigracija jūra Europos ir Vidžiemio jūros regione,* OL C 67, 2014 3 6, p. 32.
([6]) COM(2010) 715 final.
([7]) COM(2009) 248 final.

2.3 Remdamosi 2012 m. gruodžio 14 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimu ([8]) iki 2014 m. pabaigos parengti naują Adrijos ir Jonijos jūros makroregioninę strategiją ir siekdamos įvykdyti šį įpareigojimą, Komisijos tarnybos pradės rengti komunikacijos ir veiksmų planą, kuris turėtų būti patvirtintas Italijos pirmininkavimo laikotarpio pabaigoje.

2.4 2013 m. spalio 22 d. Taryba pirmą kartą patvirtino strateginius pagrindinių makroregioninių strategijų elementų kriterijus. Patvirtintieji kriterijai:

— stiprinti atitinkamų valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą, bendradarbiavimą su kitomis suinteresuotomis nesusijusiomis valstybėmis ir suinteresuotomis ES nepriklausančiomis valstybėmis bendrų interesų srityse;

— pasitelkti įvairius galimus finansavimo šaltinius ir atitinkamus suinteresuotuosius subjektus siekiant geriau plėtoti politiką ir įgyvendinti įvairių sričių ES, nacionalinę ir regioninę politiką;

— tobulinti esamus bendradarbiavimo mechanizmus ir tinklus;

— padėti siekti finansavimo ir sudaryti geresnes sąlygas jį gauti naujiems aukštos kokybės projektams.

2.5 Adrijos ir Jonijos strategija – tvirto politinio įsipareigojimo rezultatas, apie ją gerai žino joje dalyvaujančios šalys; tai ne tik iššūkis, bet ir didelė galimybė visai ES. Strategijos misija – „sujungti ir saugoti“. Ji padės stiprinti sanglaudą už ES ribų esančioje teritorijoje, nuo kurios labai priklauso stabilumas mūsų žemyne.

2.6 Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategija politiniu ir techniniu požiūriu papildo Dunojaus makroregioninę strategiją (kuri apima ir keletą Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijos valstybių) ir Baltijos makroregioninę strategiją.

2.7 Adrijos ir Jonijos jūrų regione esama nemažai didelių problemų: ekologinių ir aplinkosauginių, neefektyvių transporto jungčių, nepakankamai bendradarbiaujama siekiant padidinti sanglaudą, konkurencingumą ir inovacijas. Vienas iš būdų šias problemas sėkmingai spręsti yra regione ugdyti šiuolaikinę verslo kultūrą ir vystyti MVĮ, skatinant jas bendradarbiauti tarpusavyje ir keistis geriausia praktika.

2.8 Makroregioninė strategija gali duoti vertingą impulsą remti Balkanų ir Rytų Europos šalių integraciją, remti kompleksinę vystymosi politiką ir padėti geriau panaudoti ES ir nacionalines lėšas, taip pat stiprinti dalyvaujančiųjų šalių pilietinės visuomenės mainus ir partnerystės ryšius.

2.8.1 Makroregininio bendradarbiavimo priemonės padeda priartėti prie ES standartų – Bendrijos *acquis*, taigi turi teigiamos įtakos Adrijos ir Jonijos jūrų regiono šalims jų kelyje į Europą ir stabilumui, taip pat ir regionų lygmeniu. Be to, makroregioninė strategija būtina siekiant teritorijų sanglaudos ir socialinės ir ekonominės integracijos.

2.8.2 Norint sustiprinti skirtingų ES politikos krypčių sinergiją ir koordinuoti pačių įvairiausių Adrijos ir Jonijos jūrų regiono suinteresuotųjų subjektų veiksmus, makroregioninė vizija turėtų būti grindžiama „trijų DAUGIAU principu“: daugiau papildomo finansavimo, daugiau institucinio koordinavimo ir daugiau naujų projektų. Šioje srityje svarbus vaidmuo tektų privačiam sektoriui.

2.8.3 Gerai sudaryta makroregioninė strategija gali būti taikoma kaip bendri Europos metmenys kultūriniam praturtinimui skatinti ir atskirų valstybių pilietinei visuomenei įgalinti regionų lygmeniu. Tai ypač svarbu tokiems regionams kaip Rytų Europa ar Balkanai, kur demokratijos principai diegiami kartu vystant sėkmingai veikiantį ir dinamišką viešąją sektorių.

2.8.4 Makroregioninė strategija galėtų padėti planuoti infrastruktūros vystymąsi tarpvalstybiniu geografiniu mastu, skatinti IRT tinklų, greitkelių, geležinkelių ir uostų plėtrą ir tuo pat metu užtikrinti sklandžią, nevaržomą teritorinę sanglaudą ir konkurencingumą.

([8]) 2012 m. gruodžio 14 d. Europos Vadovų Tarybos išvados: EUCO 205/12.

2.9 Nors prireikė daug laiko projektui pradėti, neseniai nuspręsta, kad jį nedelsiant reikia užbaigti, todėl galutiniai raundai trumpinami ir tai kenkia galutiniam rezultatui.

3. **Konsultacijoms skirtas dokumentas: taikymo sritis ir tikslai**

3.1 Strategijoje EUSAIR Jonijos jūra nurodoma kaip bendras lemiamas veiksnys. Strategijoje turėtų būti numatytos abiem pusėms aktualios regioninio masto sritys, ypač tos, kurios yra aktualios Adrijos ir Jonijos jūrų regiono šalims, ir išaiškinti visi praktiniai klausimai (pagrindiniai ramsčiai, valdymas ir kt.). Pagrindines veiksmų plano prioritetines sritis ir tikslus turėtų išplėtoti vyriausybės ir socialinių partnerių atstovai ir jie turėtų atitikti bendrus lūkesčius ir siūlyti tvarius bendrų problemų sprendimo būdus, o ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas jūrų ir jūrų laivininkystės investicijoms į augimą ir užimtumą.

3.2 Svarbiausias strategijos EUSAIR tikslas yra Adrijos ir Jonijos jūrų regione skatinti tvarią ekonomiką ir socialinę gerovę didinant augimą ir kuriant darbo vietas, taip pat didinti regiono patrauklumą, konkurencingumą ir susisiekimo galimybes ir kartu saugoti vidaus zonų aplinką ir pakrančių bei jūrų ekosistemas.

3.3 Šį tikslą bus galima pasiekti įgyvendinant veiksmus pagal keturis teminius ramsčius ([9]): siekti inovatyvaus jūrų ir jūrų laivininkystės augimo; sujungti regioną; išsaugoti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę ir didinti regiono patrauklumą.

3.3.1 **Pirmas ramstis: siekti inovatyvaus jūrų ir jūrų laivininkystės augimo.** Žvejyba ([10]) Adrijos ir Jonijos jūrų pakrantės zonoms ir jų gyventojams yra labai svarbi ekonominės veiklos rūšis. Pagrindinis šio ramsčio tikslas – siekti stipraus, aukštos kokybės žuvininkystės ir akvakultūros sektoriaus, kad jis būtų aplinkos ir ekonominiu požiūriu tvarus ir kad jame būtų kuriamos naujos darbo vietos.

3.3.2 **Antras ramstis: sujungti regioną.** Regionas yra labai svarbioje geostrateginėje vietoje, kur susikerta Europos šiaurės, pietų, rytų ir vakarų ašys. Adrijos ir Jonijos jūrose susijungia dideli prekių, keleivių ir energijos keliai. Keletas Europos valstybių labai daug per šias teritorijas importuoja ir eksportuoja. Plukdyti prekes ir keleivius Adrijos jūrų greitkeliais bus perspektyvu, patikima ir šios transporto paslaugos bus konkurencingos. Kasmet laivu plaukia vis daugiau keleivių ir daugėja naftos ir dujų transporto. Tenka apgailestauti, kad Adrijos ir Jonijos jūros naudojamos ne tik susisiekimui komerciniais tikslais, bet kad jose veikia ir neteisėta prekyba užsiimantys nusikalstami tinklai.

3.3.3 **Trečias ramstis: išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę.** Adrijos ir Jonijos pakrančių ir jūrinėje aplinkoje yra labai didelė buveinių ir rūšių įvairovė. Didelio antropogeninio spaudimo ir topografinių veiksnių veikiamos šios buveinės yra labai pažeidžiamos taršos atžvilgiu. Pakrančių suinteresuotieji subjektai tarpusavyje bendradarbiauja remdamiesi atitinkama reglamentavimo baze, kurią nustato *Jūrų strategijos pagrindų direktyva, Barselonos konvencija* ir jos protokolai, taip pat *Jungtinė Adrijos jūros ir jos pakrantės zonų apsaugos komisija*. Tiek upių, tiek jūrų transportas daro didelį poveikį Adrijos jūrai.

3.3.4 **Ketvirtas ramstis: didinti regiono patrauklumą.** Turizmo sektorius yra svarbus ekonominiu požiūriu, nes tai viena iš pagrindinių ir sparčiausiai augančių veiklos rūšių regione. Daugeliu atvejų jis sudaro pakrančių regionų (beje, vis dažniau ir nuo jūros nutolusių regionų) ekonomikos pagrindą. Ryškus augimo potencialas matyti jau vien kruizinių kelionių sektoriuje. Per pastaruosius dešimt metų kruizinių kelionių paklausa visame pasaulyje, galima sakyti, padvigubėjo. Ši tendencija matyti Adrijos ir Jonijos jūrų regione, kur ekonomika sparčiai auga. Be to, labai vertingas regiono kultūrinis ir archeologinis paveldas, kurį reikėtų kuo labiau išnaudoti. Naujoji makroregioninė strategija turėtų padėti užsiimantiems turizmo veikla įveikti vidinius ir išorės iššūkius (didėjančią konkurenciją iš kitų keliautojų pamėgtų vietų, sezoninius svyravimus ir kt.) ir prasiskverbti į naujas rinkas, kuriomis iki šiol turizmo sektorius nesidomėjo (pavyzdžiui, turistų su negalia ir vyresnio amžiaus turistų). Makroregioninis požiūris į pakrančių, jūrinį ir kitokį turizmą galėtų paskatinti stiprinti valdymą ir įtraukti privačius subjektus bei tarptautines finansų įstaigas.

([9]) Keturi ramsčiai: orientacinis veiksmų sugrupavimas, dėl kurio 2012 m. lapkričio mėn. sutarė 8 užsienio reikalų ministrai ir Komisijos narys J. Hahn.

([10]) Europos Parlamento pranešimas dėl žuvininkystės Adrijos ir Jonijos jūrose strategijos (2012/2261 (INI), A7-0 234/2013.

4. **Konkrečios pastabos dėl konsultacijoms skirto dokumento**

4.1 EESRK nurodo, kad šio regiono šalių žmonių žinios apie įvairias problemas labai skiriasi. Dėl itin skirtingos keturių valstybių narių ir keturių ES nepriklausančių valstybių patirties, labai skirtingo žinių ir išsivystymo lygio šiam regionui reikalinga tokia strategija, kuri būtų tinkamai pritaikyta kiekvienos jų skirtingam teritoriniam potencialui.

4.1.1 Todėl Komisija turi padėti didinti informuotumą ir užtikrinti tiesioginį privataus sektoriaus ir platesnį visuomeninių organizacijų dalyvavimą. Užduotis bet kokiu atveju yra nelengva.

4.2 EESRK iš esmės sutinka su konsultacijoms skirtu dokumentu, kuriame smulkiai analizuojami pagrindiniai pažangaus, tvaraus ir integracinio Adrijos ir Jonijos jūrų regiono augimo elementai. Apibrėžtuose keturiuose ramsčiuose teisingai apibūdinamos pagrindinės problemos, iššūkiai ir tikslai.

4.3 EESRK teigiamai vertina įdėtas pastangas parengti Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategiją. Konsultacijoms skirtame dokumento projekte įvardyti trūkumai, numatytos sinergijos ir bendra vizija ir pateikti pasiūlymai, kuriais remiantis galima parengti strategiją, numatant realias priemones ir pasirūpinus aktyviu visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu.

4.3.1 EESRK yra įsitinęs, kad makroregioninės strategijos yra labai svarbios atitinkamų regionų šalims. Gerai apgalvota strategija gali tapti pamatinėmis gairėmis ir gali būti laikoma stabilumo didinimo priemone, o tai visada yra būtina sąlyga norint pritraukti privataus sektoriaus investicijas iš paties regiono ir iš už jo ribų.

4.3.2 EESRK pritaria pasirinktiems prioritetams, kurie apibūdinti kaip regiono stipriosios pusės: tai svarbus prekių, žmonių ir energijos judėjimo centras, turintis konkurencinių pranašumų mėlynųjų veiklos rūšių ir turizmo srityse. Atrodytų, kad šie sektoriai gali realiai paskatinti investicijas, augimą ir padidinti užimtumą.

4.3.3 EESRK taip pat sutinka su strategijos projekto išvadomis, kuriose pabrėžiama, kad regione reikia stiprinti bendradarbiavimo sinergiją. Todėl EESRK mano, kad veiksmų plane reikėtų pabrėžti klasterių ir tinklaveikos platformų kūrimo svarbą, kad būtų dalyvaujama bendrose iniciatyvose, kuriomis siekiama spręsti bendrus trūkumus ir numatyti bendrą viziją, kaip regione vystyti tvarią ir labai konkurencingą ekonomiką.

4.3.4 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dokumente neskiriama pakankamai dėmesio kai kuriems svarbiems teritorinės, socialinės ir ekonominės sanglaudos aspektams.

4.3.5 EESRK rekomenduoja tokių svarbių klausimų kaip moksliniai tyrimai, inovacijos ir MVĮ vystymas bei pajėgumų didinimas nesiūlyti kaip bendrų visoms sritims aktualių aspektų, bet skirti jiems daugiau dėmesio, kad jie realiai padėtų skatinti regioninę sanglaudą ir konkurencingumą.

4.3.6 Konsultacijoms skirtame dokumente neužsimenama apie strateginę Vidužemio jūros regiono bendradarbiavimo vertę. Adrijos ir Jonijos regioninis bendradarbiavimas labai reikalingas norint padėti Vakarų Balkanų šalims pasirengti stojimui į ES ir sustiprinti ryšius su Dunojaus ir Baltijos makroregionais; be to, Adrijos ir Jonijos sritį reikėtų laikyti funkcine Vidužemio jūros baseino zona.

4.3.7 Nepakankamai dėmesio skiriama su neteisėtos migracijos srautais susijusioms problemoms. Tai, kad Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategija apima pietų Italijos regionus (Apuliją, Bazilikatą, Kalabriją ir Siciliją), verčia daugiau dėmesio skirti su migracija iš Šiaurės Afrikos šalių susijusiems humanitariniams ir saugumo klausimams.

4.3.8 Šiandieninėje strategijos redakcijoje EESRK įžvelgia kiek per daug probleminių sričių, struktūrinių trūkumų ir tikslų. Turėti tokį ilgą sąrašą nenaudinga, todėl jį reikėtų patrumpinti iki tokio ilgio, kad jį būtų galima įvykdyti, ir numatyti realistiškas priemones. Todėl Komitetas rekomenduotų strategijoje numatyti tik svarbiausias veiksmų sritis ir prioritetinius veiksmus trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, pradedant svarbiausiais klausimais.

4.3.9 EESRK mano, kad į Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategiją reikėtų visapusiškai įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus (vyriausybes, regionų ir vietos valdžios institucijas, universitetus, mokslinių tyrimų institucijas, privačias įmones ir MVĮ, socialinius partnerius, NVO ir pilietinę visuomenę), kad strategija iš tikrųjų būtų pagrįsta daugiapakopio valdymo ir aktyvaus pilietiškumo principais ([11]).

4.3.10 EESRK atsižvelgia į Tarybos sprendimus, kad makroregioninės strategijos neturi pareikalauti papildomų finansinių išteklių, papildomo reguliavimo ar naujų valdymo organų (trijų „ne“ principas), tačiau mano, kad būtina skirti didesnį finansavimą techninei pagalbai, kad strategiją būtų galima sėkmingai įgyvendinti ateityje.

4.3.11 EESRK mano, kad Europos Sąjunga regioninėms programoms iš struktūrinių fondų jau skiria nemažai lėšų ir tuo reikia deramai pasinaudoti įgyvendinant strategiją, kartu stengtis geriau koordinuoti veiksmus ir juos suderinti su pagrindiniu strategijos tikslu.

5. **Konkretesnės pastabos dėl keturių ramsčių**

5.1 **Siekti inovatyvaus jūrų ir jūrų laivininkystės augimo:** EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad jūra teisingai įvardijama kaip pagrindinis elementas, galintis padėti strategijos šalims kurti dinamiškus ekonomikos sektorius ir leisti žmonėms susirasti gerai apmokamą darbą. Komiteto nuomone, labai svarbu parengti naujus programavimo modelius, kuriuos naudojant būtų galima integruoti ir papildyti mėlynosios ekonomikos vertės grandines (mėlynojo maisto, mėlynojo turizmo, mėlynosios pramonės, mėlynosios logistikos ir mėlynųjų išteklių).

5.1.1 Strategijoje teisingai nurodoma, kad dėmesį reikia nukreipti į mėlynąsias veiklos rūšis, turint omenyje tai, kad akvakultūra didžiosiose šio regiono šalyse jau pritraukė dideles investicijas ir kitos šalys galėtų iš šio pavyzdžio pasimokyti. Taigi tikimasi, kad naujos investicijos į įrenginius ir papildomą veiklą gali netrukus atnešti pajamų ir dėl to galima tikėtis finansavimo iš EIB ir privačių užsienio ir vietos investicijų.

5.1.2 EESRK sutinka, kad norint pagrindinėse veiklos srityse patobulinti vadybos praktiką reikia puoselėti „tausiai išteklius naudojančią verslo kultūrą“. Šio regiono šalys ir ypač ES nepriklausančios šalys turi trūkumų ir vadovaujasi ribota verslo filosofija, kurią labai praturtintų nauja verslo kultūra, kurios būtų galima pasiekti per glaudų bendradarbiavimą. EESRK mano, kad siekiant šio tikslo svarbų vaidmenį turėtų atlikti privačios įmonės.

5.1.3 EESRK rekomenduoja pasiūlytąją mintį, kad regionas turėtų tapti „inovatyvios“ veiklos centru, numatyti kaip itin ilgalaikį tikslą. Kol kas regiono galimybės labai ribotos. Todėl strategijos tikslas turėtų būti kurti sinergiją ir gerinti švietimo ir mokymo infrastruktūrą, kad palaipsniui būtų vystomos mėlynosios veiklos rūšys ir sumažėtų kvalifikuotos darbo jėgos paklausos ir pasiūlos disproporcijos. ES, padedama verslo bendruomenės, abiejų pramonės ir pilietinės visuomenės pusių, gali atlikti svarbų vaidmenį perkeliant gerąją praktiką ir profesinę patirtį į šį regioną ir ją remiant.

5.1.4 EESRK mano, kad žuvininkystė Adrijos ir Jonijos jūrose atlieka svarbų socialinį ir ekonominį vaidmenį, tačiau kai kuriose šalyse bazinė infrastruktūra yra netinkama. Todėl veiksmų plane reikėtų nuodugniai išanalizuoti padėtį ir pateikti realistišką planą. EESRK taip pat norėtų, kad ES nepriklausančios šalys labiau paisytų Europos žuvininkystės teisės aktų.

5.2 **Sujungti regioną:** EESRK mano, kad iki šiol akivaizdžiai trūko veiksmingo ir ekonomiško susisiekimo tarp šio regiono šalių ir tai ypač trukdė vykdyti energetinius reikalavimus. Be to, transporto ir komunikacijos jungtys su žemyno gilumoje esančiomis vietovėmis ir salomis yra prastos. EESRK sutinka, kad pačiame regione ir už jo ribų reikia gerinti susisiekimą jūra ir oru, todėl mano, kad labai svarbu, kad 2012 m. lapkričio mėn. patvirtinta Adrijos ir Jonijos jūrų strategija ([12]) taptų viena iš pagrindinių strategijos EUSAIR sudedamųjų dalių, kad būtų galima sukurti veiksmingą susisiekimo sistemą, ypač žemyninėms ir atokioms vietovėms.

([11]) COM(2011) 884 final.
([12]) COM (2012) 713 final.

5.2.1 EESRK pritaria siūlomai Adrijos ir Jonijos jūrų greitkelio idėjai, nes jis padėtų geriau išspręsti kelių transporto spūsčių problemas, sumažinti konkurencingumo atotrūkį saloms ir žemyno gilumoje esančioms vietovėms ir pagerinti susisiekimą su kitais Vidužemio transporto koridoriais.

5.2.2 EESRK mano, kad konsultacijoms skirtame dokumente nepakankamai dėmesio skiriama energetiniams klausimams, o juk ES nuolat ieško alternatyvių energijos šaltinių ir naujų kelių su naftą ir dujas eksportuojančiomis šalimis. Lyg ir planuojama, kad pagrindiniai Europą su energijos gamintojais jungsiantys nauji vamzdynai turėtų būti tiesiami Adrijos ir Jonijos jūrų regione. Vienas iš tokių pavyzdžių yra Azerbaidžano, Graikijos ir Italijos susitarimas dėl vamzdynų tiesimo Adrijos jūroje.

5.2.3 Adrijos ir Jonijos jūrų regionas pasižymi narkotikų prekyba ir neteisėta migracija, todėl EESRK mano, kad šiam regionui reikalingas modernesnis valdymo modelis, efektyvi teisėtvarkos sistema ir regiono bei ES institucijoms reikėtų glaudžiau tarpusavyje bendradarbiauti. Todėl EESRK ragina Europos Vadovų Tarybą padidinti agentūros FRONTEX biudžetą ir išplėsti jos įgaliojimus.

5.3 **Išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę:** atsižvelgiant į griežtą ES aplinkos politiką, strategijoje EUSAIR numatyti ambicingi tikslai. EESRK pritaria šiam požiūriui, nes reikia išsaugoti taršai itin jautrią biologinę įvairovę ir esamas buveines. Komitetas palaiko pasiūlymus, kad jūrinės valstybės turi glaudžiau tarpusavyje bendradarbiauti, atsižvelgiant į reglamentavimo bazę, kurią numato Jūrų strategijos pagrindų direktyva, Barselonos konvencija ir Jungtinė Adrijos jūros ir jos pakrantės zonų apsaugos komisija. EESRK mano, kad kai kurios šio regiono šalys gali būti nepasirengusios tokiai ambicingai politikai ir jas dar reikės skatinti, galbūt net finansuoti įmones, kad jos keistų savo produkciją atsižvelgiant į ekologinius standartus.

5.3.1 EESRK mano, kad svarbiausia pagal šį ramstį yra įgyvendinti Vandens pagrindų direktyvos nuostatas, kuriomis siekiama sumažinti nitratų taršą ([13]), kad pagerėtų vandens aplinka.

5.3.2 Komitetas taip pat pasisako už tai, kad būtų priimti pažangūs eismo valdymo metodai, kad sumažėtų jūrą teršiančių šiukšlių kiekis ir balasto išleidimo mastas ir būtų skatinami iš sausumoje vykdomos pakrančių veiklos susidariusių atliekų tvarkymo projektai.

5.3.3 EESRK pritaria tam, kad būtų taikomi jūrų teritorinio planavimo metodai, kuriami saugomi jūrų rajonai, laikomasi programos „Natura 2000“ ir vykdomas integruotas pakrantės zonos tvarkymas.

5.3.4 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad reikalavimų turi laikytis ne tik ES narės, bet ir (o gal net dar labiau) tos narės, kurios nepriklauso ES, kad joms būtų lengviau pasirengti stojimui į Sąjungą.

5.3.5 EESRK taip pat mano, kad norint realiai apsaugoti aplinką, reikia glaudžiau bendradarbiauti visais lygmenimis ir saugomų jūrų rajonų valdžios institucijoms keistis geroji praktika.

5.4 **Didinti regiono patrauklumą**

5.4.1 EESRK visiškai pripažįsta turizmo sektoriaus, kuris, tikėtina, ateityje ir toliau augs ([14]) ir taps pagrindine jūrinių regionų ekonomine veikla, svarbą. Turizmas pritraukė didžiąsias Europos bendroves – jos investuoja į kokybišką turizmą ir sudaro sąlygas smarkiai didinti turistų srautus. Turizmas teikia daug ekonominių privalumų: skatina augimą ir gerai apmokamų darbo vietų kūrimą, ypač jaunimui. Tačiau suintensyvėjus turizmui, būtina numatyti švelninamąsias priemones, kuriomis būtų mažinamas neigiamas poveikis pakrančių ir jūrų aplinkai, nuo kurios regionas yra labai priklausomas.

5.4.2 EESRK siūlo turizmą griežtai valdyti, kad jis kuo mažiau kenktų aplinkai ir būtų kuo įtraukesnis. Komitetas pažymi, kad verslo bendruomenė, abi pramonės pusės ir pilietinė visuomenė gali šiuo požiūriu pasiūlyti neįkainojamą pagalbą.

([13]) 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB.

([14]) JT Pasaulio turizmo organizacija numato, kad atvykstančių turistų skaičius visame pasaulyje iki 2030 m. vidutiniškai augs 3,3 proc. per metus. Daugiau informacijos iš 2012 m. JT Pasaulio turizmo organizacijos leidinio rasite WWW.UNWTO.org. Į Europą atvyksta daugiau kaip pusė visų turistų ir tai yra sparčiausiai augantis regionas.

5.4.3 EESRK mano, kad kruizinių kelionių sektoriui turėtų tekti didesnis vaidmuo, jį reikėtų geriau valdyti ir įtraukti tarp turistinių produktų, taip pat pritartų tam, kad jūrų turizmui būtų skiriama daugiau dėmesio (pasinaudojant naujomis politinėmis iniciatyvomis ir strategijos „Europa 2020“ tikslais), turint omenyje tai, kad Komisija ketina parengti integruotą pakrančių ir jūrų turizmo strategiją.

5.4.4 EESRK nori pasiūlyti, kad turizmo veikla būtų neatsiejama nuo kultūros ir archeologinių aspektų. Turizmas turėtų būti diversifikuojamas įtraukiant ir kitą veiklą: konferencijas, ekologinį turizmą, agroturizmą, teminius produktus ir maršrutus, akademinius tyrimus, verslą ir kūrybos sektorius. EESRK tvirtai tiki, kad visos turizmo veiklos rūšys turi būti pagrįstos universalumo principais.

5.4.5 EESRK mano, kad makroregioninė strategija turėtų padėti užsiimantiems turizmo veikla įveikti vidinius ir išorės iššūkius (didėjančią konkurenciją iš kitų keliautojų pamėgtų vietų, sezoninio svyravimo problemas) ir prasiskverbti į naujas rinkas, kuriomis iki šiol turizmo sektorius nesidomėjo (pavyzdžiui, turistų su negalia ir vyresnio amžiaus turistų), bei patvirtinti geriausią regioninių integruotų teritorinio vystymosi veiksmų planų praktiką.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių

(COM(2013) 803 final – 2013/0392 (NLE))

(2014/C 177/06)

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 148 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. lapkričio 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių

COM(2013) 803 final – 2013/0392 (NLE).

Komitetas savo 495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21—22 d. (sausio 21 d. posėdis), 150 narių balsavus už ir 5 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl perėjimo prie Sąjungos kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 260/2012

COM(2013) 937 final – 2013/0449 (COD)

(2014/C 177/07)

Taryba, 2014 m. sausio 14 d. vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl perėjimo prie Sąjungos kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 260/2012

COM(2013) 937 final – 2013/0449 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad savo nuostatą dėl pasiūlymo jis jau išdėstė nuomonėje CESE 794/2011 – 2010/0373 (COD), priimtoje 2011 m. gegužės 5 d. (*), ...-495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21—22 d. (sausio 21 d. posėdis), 159 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

(*) EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomi kredito pervedimo ir tiesioginio debeto operacijų eurais techniniai reikalavimai ir iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 924/2009, OL C 218, 2011 7 23, p. 74.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

495-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. SAUSIO 21–22 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse

COM(2013) 641 final – 2013/0314 (COD)

(2014/C 177/08)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Taryba, 2013 m. spalio 18 d., ir Europos Parlamentas, 2011 m. spalio 10 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse

COM(2013) 641 final – 2013/314 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 16 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 140 narių balsavus už ir 3 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Finansiniai lyginamieji indeksai atlieka labai svarbų vaidmenį finansiniame sektoriuje tiek nustatant įvairių produktų kainas, tiek teisingai paskirstant riziką ir kapitalą. Todėl teisingi ir patikimi lyginamieji indeksai ypač svarbūs siekiant užtikrinti veiksmingą finansų rinkų veikimą.

1.2 Įvairaus pobūdžio manipuliavimas indeksais privertė visame pasaulyje sunerimti ir suabejoti lyginamųjų indeksų teisingumu, kas savo ruožtu pakenkė sistemos vientisumui ir paskatino nepasitikėjimą komerciniais sandoriais. EESRK nuogąstauja dėl sunkių tokios padėties pasekmių. Iš tiesų dėl manipuliavimo indeksais investuotojai gali patirti didelių nuostolių, tokia elgsena gali taip pat iškraipyti realiąją ekonomiką ir apskritai pakirsti pasitikėjimą rinkomis. Todėl EESRK prašo ir rekomenduoja kuo skubiau priimti siūlomas naujas priemones.

1.3 2013 m. balandžio mėn. Jungtinėje Karalystėje įsteigta Finansų priežiūros institucija (angl. FCA – *Financial Conduct Authority*), kuriai pavesta prižiūrėti finansų įstaigų elgesį. FCA sureguliavo LIBOR nustatymą apibrėždama naujus valdymą ir kontrolę sugriežtinančius reikalavimus ir sukurdama baudžiamąsias priemones, taikomas atsakingiems už manipuliavimą LIBOR.

1.4 Europos Komisija iš dalies pakeisdama pasiūlymą dėl reglamento dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir pasiūlymą dėl direktyvos dėl Baudžiamųjų sankcijų už piktnaudžiavimą rinka (Baudžiamųjų sankcijų už piktnaudžiavimą rinka direktyva) įtvirtino principą, kad bet koks manipuliavimas lyginamaisiais indeksais yra neteisėtas ir už jį taikomos administracinės ar baudžiamosios sankcijos. Sankcijų mechanizmas žinoma reikalingas, tačiau jo nepakanka užkirsti kelią naujiems galimiems manipuliavimo atvejams.

1.5 Todėl EESRK teigiamai vertina Komisijos pasiūlymą dėl reglamento ir mano, kad šiuo pasiūlymu prisidedama prie siekio tobulinti teisės aktus, kuriais užtikrinamas reikiamas rinkos vientisumas ir lyginamaisiais indeksais išreiškiamų verčių teisingumas, kartu užtikrinant, kad indeksai nėra iškreipti dėl interesų konflikto, kad jie atspindi realiąją ekonomiką ir yra teisingai naudojami. Akivaizdu, kad siekiama tikslo užtikrinti viešąją ekonominę tvarką.

1.6 Visų pirma labai svarbios informatorių apsaugos priemonės. EESRK siūlo teisės akte nurodyti pasiūlymą iš dalies keisti Piktnaudžiavimo rinka direktyvą 2003/6/EB, kurioje valstybės narės aiškiai įpareigojamos nustatyti šią specialią apsaugą užtikrinančias taisykles.

1.7 EESRK teigiamai vertina, kad pasiūlymas dera su principais, kuriuos praėjusią vasarą po gausių konsultacijų nustatė Tarptautinė vertybinių popierių komisijų organizacija (IOSCO) ir kurie leidžia iš esmės sumažinti įgyvendinimo išlaidas.

1.8 Pagarsėję skandalai dėl manipuliavimo LIBOR ir EURIBOR, taip pat kiti, susiję su valiutos kursų, naftos, naftos produktų ir biokuro lyginamųjų indeksų manipuliavimu, patvirtina, kad būtina reglamentuoti labai įvairius lyginamuosius indeksus, įskaitant indeksus, naudojamus energijos ir išvestinėms finansinėms priemonėms ir biržos prekėms. EESRK visiškai pritaria proporcingumo principą atitinkančiam plataus užmojo tikslui, kurio siekiama pasiūlymu dėl reglamento, ir tvirtai jį remia.

1.9 Šiuo pasiūlymu dėl reglamento didinamas rinkos skaidrumas ir nustatomos priemonės rinkos susiskaidymui sumažinti. Vienodas nuostatų taikymas leis išvengti finansų rinkoms būdingos didelės reguliacinio arbitražo rizikos, o suderinti tarptautiniai lyginamieji indeksai bus naudingi galutiniams vartotojams.

1.10 EESRK visada pritarė stipresnei vartotojų apsaugai ir mano, kad pasiūlymas dėl reglamento tinkamai papildo šioje srityje galiojančius teisės aktus, nes priešingu atveju nebūtų jokios priemonės, galinčios užtikrinti teisingą ir tinkamą lyginamųjų indeksų vertinimą. Investuotojai turi teisę į savo nuosavybės (pvz., paskolos, išvestinės finansinės priemonės ir kt.) vertės apsaugą nuo nuostolių, kuriuos sukelia rinkos iškraipymas.

1.11 EESRK apgailestauja dėl pernelyg dažno deleguotųjų aktų naudojimo ir mano, kad šiame pasiūlyme dėl reglamento jie neatitinka Sutarčių nuostatų. Įvairūs aspektai įtraukti naudojant deleguotuosius aktus, turėtų būti nustatyti reglamente. Šiuo klausimu EESRK yra priėmęs nuomonę ([1]). Komitetas prašo Komisijos informuoti jį apie visas priemones, kurios šioje srityje bus numatytos deleguotuosiuose aktuose.

2. **Pasiūlymo dėl reglamento svarbiausios nuostatos**

2.1 Europos Komisija siūlo priimti reglamentą, kuriuo nustatomos Europos Sąjungoje taikytinos taisyklės dėl finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse naudojamų lyginamųjų indeksų.

2.2 Bendras pasiūlymo tikslas – užtikrinti lyginamųjų indeksų teisingumą, taip pat siekti, kad jie a) nebūtų iškreipti dėl interesų konfliktų; b) atspindėtų faktinę ekonomikos tikrovę, kuriai įvertinti lyginamasis indeksas yra skirtas; c) būtų teisingai naudojami.

2.3 Pagrindinius pasiūlymo dėl reglamento aspektus būtų galima apibendrinti nurodant, kad pasiūlymu siekiama:

— **pagerinti lyginamųjų indeksų nustatymo proceso valdymą ir kontrolę.** Numatyta gauti išankstinį leidimą ir nuolat stebėti lyginamųjų indeksų teikimo procesą tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu.

Pasiūlyme taip pat nurodoma, kad lyginamųjų indeksų administratoriai turi kiek įmanoma vengti interesų konflikto arba bent jau tinkamai juos valdyti tais atvejais, kai jie yra neišvengiami;

([1]) OL C 67, 2014 3 6, p. 104.

— **pagerinti lyginamųjų indeksų administratorių naudojamų pradinių duomenų ir metodikų kokybę.** Pasiūlyme numatyta, kad lyginamieji indeksai nustatomi remiantis pakankamais ir tiksliais duomenimis, kurie turi atspindėti faktinę rinkos ar ekonomikos tikrovę, kuriai įvertinti lyginamasis indeksas yra skirtas. Duomenys turi būti teikiami iš patikimų šaltinių, o lyginamasis indeksas nustatomas naudojant pagrįstą ir patikimą metodiką. Duomenys, naudojami lyginamiesiems indeksams apskaičiuoti, taip pat informacija apie tai, kas vertinama kiekvienu lyginamuoju indeksu, turi būti skelbiami viešai arba prieinami visuomenei, išskyrus atvejus, kai tokių veiksmų pasekmės gali būti labai neigiamos.

Nustatant lyginamuosius indeksus, jei įmanoma, turi būti naudojami duomenys pagrįsti sandoriais, kai tokių duomenų nėra, būtina remtis patikrinamais įverčiais;

— **užtikrinti, kad lyginamųjų indeksų duomenų teikėjai teiktų reikiamus duomenis ir jiems būtų taikomos tinkamos kontrolės priemonės.** Lyginamųjų indeksų administratorius turi parengti teisiškai privalomą elgesio kodeksą, kuriame būtų nustatyti reikalavimai ir įpareigojimai duomenų teikėjams perduodant duomenis, kurie naudojami lyginamiesiems indeksams nustatyti. Šie įpareigojimai taip pat apima interesų konfliktų valdymą;

— **užtikrinti tinkamą lyginamuosius indeksus naudojančių vartotojų ir investuotojų apsaugą.** Pasiūlymu padidinamas duomenų, naudojamų lyginamajam indeksui nustatyti, ir metodo, kuriuo jis apskaičiuojamas, taip pat informacijos, kas indeksu yra vertinama ir kaip jis turi būti naudojamas, skaidrumas. Be to, bankai turi įvertinti lyginamojo indekso tinkamumą prieš pasiūlydami sudaryti finansinę sutartį ir įspėti klientą, jei lyginamasis indeksas yra netinkamas (pvz., sudarant hipotekos sutartį);

— **užtikrinti ypatingos svarbos lyginamųjų indeksų priežiūrą ir taikomumą**. Ypatingos svarbos lyginamųjų indeksų priežiūrą bus pavesta vykdyti specialioms priežiūros institucijų kolegijoms, kurioms vadovaus lyginamojo indekso administratoriaus priežiūros institucija, *kitos susijusių jurisdikcijų priežiūros institucijos*, įskaitant Europos vertybinių popierių ir rinkų instituciją (EVPRI). Jei kolegijoje nepavyksta pasiekti sutarimo, EVPRI privalo vykdyti tarpininkavimo įgaliojimus ir priimti sprendimą. Nustatyti papildomi reikalavimai dėl ypatingos svarbos lyginamųjų indeksų, įskaitant atitinkamos kompetentingos institucijos įgaliojimus įpareigoti teikti reikalingus duomenis.

2.4 Centriniams bankams reglamentas netaikomas, kadangi jie jau turi savo garantijų ir reglamentavimo sistemas.

2.5 Pasiūlymo prieduose apibrėžtos išsamios instrukcijos dėl biržos prekių lyginamųjų indeksų ir dėl palūkanų normų nustatymo.

2.6 Siekiant išvengti dvigubo reglamentavimo, lyginamiesiems indeksams, kurių pradiniai duomenys gaunami iš reguliuojamų prekybos vietų, netaikomi tam tikri įpareigojimai, kai jiems taikomos kitų Europos teisės aktų nuostatos ir kiti priežiūros reikalavimai.

3. **Pastabos**

3.1 EESRK pripažįsta, remia ir vertina Europos Komisijos pastangas, kuri, nepaisant sudėtingos darbo programos ir spartaus tempo, imasi veiksmų sustiprinti finansų paslaugų rinkos stabilumą ir veiksmingumą. Komitetas mano, kad šie veiksmai yra būtina išankstinė sąlyga siekiant užtikrinti finansų sektoriaus naudą realiajai ekonomikai.

3.2 EESRK nuomone, pasiūlymas dėl reglamento atitinka tikslą skatinti stabilią finansinę aplinką, kurį būtų prižiūrima ir kurioje būtų prisiimama didesnė atsakomybė ir labiau atsižvelgiama į vartotojų ir apskritai ekonomikos poreikius.

3.3 Komitetas reiškia didelį susirūpinimą, kad gali būti uždelsta priimti šį reglamentą ir tai gali nuvilti Europos piliečius, kurie tikisi ryžtingų ir griežtų sprendimų, užkertančių kelią manipuliavimui rinka ir priemonėmis, kurios rodo tendencijas, susijusias su obligacijomis, vertybiniais popieriais ir lyginamaisiais indeksais, turint omenyje, kad toks manipuliavimas sudėtingomis bendromis aplinkybėmis daro didžiulę žalą. Taigi tikisi, kad šis teisės aktas bus greitai patvirtintas ir neteks sulaukti dar vieno finansinio skandalo, kuris primintų tinkamo reglamentavimo būtinybę. EESRK atkreipia dėmesį, kad pasiūlymo dėl reglamento tikslai yra labai sudėtingi ir plataus užmojo, todėl gali sulėtėti jo tvirtinimo procesas.

3.4 Įvairūs finansų rinkose naudojami lyginamieji indeksai (pvz., tarpbankinės palūkanų normos LIBOR, EURIBOR arba akcijų indeksai) yra svarbi finansų sistemos dalis.

3.5 Nustatant daugelio finansinių priemonių – palūkanų normų apsikeitimo sandorių, išankstinių palūkanų normų sandorių, komercinių bei nekomercinių sutarčių, pavyzdžiui, pirkimo, paskolos ir hipotekos sutarčių – kainas lyginamųjų indeksų teisingumas yra ypač svarbus. Nuo šių indeksų priklauso finansinių priemonių vertė ir su finansinėmis sutartimis susiję mokėjimai, todėl jų kitimas daro didelį poveikį investuotojams ir vartotojams.

3.6 Europos Centrinio Banko duomenimis, 2012 m. kovo mėn. euro zonoje apie 60 proc. visų ne finansinio sektoriaus paskolų sutarčių buvo sudaryta taikant kintamas palūkanų normas, o tuo pačiu laikotarpiu paskolos namų ūkiams taikant kintamas palūkanų normas sudarė 40 proc. visų paskolų.

3.7 Skandalai dėl manipuliavimo LIBOR ir EURIBOR (taip pat kiti, susiję su valiutos kursų ir energijos kainų lyginamųjų indeksų manipuliavimu) privertė visame pasaulyje suabejoti ir susirūpinti dėl lyginamųjų indeksų teisingumo. EESRK pritaria Komisijos tikslui reguliuoti bet kokį galimą manipuliavimą lyginamaisiais indeksais.

3.8 Jei lyginamieji indeksai yra iškreipiami dėl manipuliavimo ar yra nepatikimi ir neatspindi tikrovės, kuriai įvertinti jie yra skirti, bus daroma žala investuotojams ir vartotojams, kurie praras pasitikėjimą rinkomis.

3.9 Nors kai kurie lyginamieji indeksai yra nacionalinio lygmens, visas lyginamųjų indeksų sektorius yra tarptautinio pobūdžio. Todėl turi būti sukurta bendra patikima ES finansinių paslaugų rinkos lyginamųjų indeksų sistema, tinkamai veikianti visose ES valstybėse narėse.

3.10 Komisijos pasiūlyti Piktnaudžiavimo rinka direktyvos ([2]) pakeitimai ir siūlomos baudžiamosios sankcijos užtikrina tinkamas nuobaudas už bet kokį piktnaudžiavimą. Komitetas reiškia pritarimą šiam ne kartą jo paties siūlytam, visų pirma nuomonėje dėl sankcijų finansų sektoriuje ([3]), sprendimui.

3.11 Tačiau, kaip pripažįsta pati Europos Komisija, vien pakeitus sankcijų režimą, lyginamųjų indeksų rengimo ir naudojimo būdas nepagerės. Iš tiesų, taikant sankcijas, manipuliavimo rizika, kurią kelia netinkamas lyginamųjų indeksų nustatymo proceso valdymas, kai yra interesų konfliktų ir veikiama savo nuožiūra, nepašalinama. EESRK tvirtai remia šią poziciją ir pritaria, kad būtina skaidrumą užtikrinančių taisyklių sistema.

3.12 Be to, siekiant apsaugoti investuotojus ir vartotojus, būtina, kad lyginamieji indeksai būtų pagrįsti, patikimi ir atitiktų nustatytą tikslą.

3.13 Komitetas, kuris nuolat rūpinasi tinkama investuotojų ir vartotojų interesų apsauga ir domisi šiuo klausimu, negali visiškai pritarti tokiam reikalavimui. Investuotojams tai galėtų būti naudinga, nes jie bus tikri, kad jų turimoms finansinėms priemonėms naudojami lyginamieji indeksai yra patikimi ir jais nėra manipuliuojama.

Todėl primena savo ne kartą pateiktą prašymą įsteigti Europos finansinių paslaugų vartotojų apsaugos agentūrą, kaip tai buvo padaryta JAV priėmus C. Doddo ir B. Franko įstatymą.

3.14 Šiuo klausimu EESRK mano, kad reglamente pateiktas pasiūlymas stiprinti investuotojų apsaugą apibrėžiant konkrečias nuostatas dėl skaidrumo yra ypač svarbus. Skaidrumo principas nereiškia, kad privati informacija turi būti skleidžiama ir perduodama konkurentams. Tačiau skaidrumu užtikrinama aiški ir saugi prekyba ir geresnės konkurencijos sąlygos.

3.15 EESRK nuomone, pasiūlymas gali būti patobulintas, visų pirma turint omenyje tinkamą investuotojų ir vartotojų apsaugą, kuri užtikrinama aiškiai apibrėžta ir prieinama teise teikti skundą ir gauti kompensaciją, ir mano, kad reikėtų skirti:

— vartotojo teisę teikti skundą dėl produkto ar paslaugos numatant lanksčias ir greitas procedūras;

([2]) COM(2011) 651 final ir COM(2011) 654 final.
([3]) OL C 248, 2011 8 25, p. 108.

— teisę teikti skundą administratoriui vadovaujantis pasiūlymo 5 straipsnio d punktu ir II priedo 5a dalimi. Skundo administratoriui teikimo atveju reikėtų susitarti, kad skundų sistemą valdo nepriklausomos trečiosios šalys, kurios gali šiuos skundus objektyviai nagrinėti ir priimti sprendimą dėl tolesnių veiksmų. Komisijos pasiūlyme numatytas šešių mėnesių terminas yra gerokai per ilgas.

3.16 Siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą, į Vartojimo kredito direktyvą įtrauktos taisyklės dėl pakankamos informacijos atskleidimo; panašus reikalavimas bus taip pat įtrauktas į Hipotekinių kreditų direktyvą, kuri bus netrukus priimta. Šiomis ES vartotojų apsaugos taisyklėmis nesprendžiamas ypatingas lyginamųjų indeksų finansinėse sutartyse tinkamumo klausimas: pasiūlymą dėl reglamento reikėtų suderinti su kitomis Sąjungos teisinėmis priemonėmis.

3.17 EESRK pabrėžia, kad 18 straipsnyje būtina patikslinti, kad reikalavimas įvertinti vartotojui siūlomo lyginamojo indekso tinkamumą yra privalomas (kaip tai buvo padaryta Finansinių priemonių rinkų direktyvoje); jei indeksas yra netinkamas, prižiūrimas subjektas turi pasiūlyti kitą, tinkamesnį lyginamąjį indeksą.

3.18 EESRK, atsižvelgdamas į IOSCO rekomendacijas, pritaria Komisijos ketinimui naudoti objektyvesnę lyginamųjų indeksų nustatymo sistemą, kuri būtų sudaryta atliekamų sandorių, o ne oficialių apklausų pagrindu.

3.19 Komitetas pritaria pasiūlyme dėl reglamento nurodytų IOSCO rekomendacijas atitinkančių ir 2013 m. liepos mėn. paskelbtų principų plačiai taikymo sričiai, į kurią gali būti įtraukti įvairūs lyginamieji indeksai.

3.20 Be to, EESRK siūlo numatyti įgyvendinimo nuostatas, kuriomis, be kita ko, būtų užtikrintas proporcingumo principas. Lyginamieji indeksai yra labai skirtingi įvairiais požiūriais: platinimo, informatyvumo ir galimybės būti manipuliuojamiems. Todėl Komitetas mano, kad reikėtų atsižvelgti į kiekvieno lyginamojo indekso požymius, jų nustatymo procesą ir administratorių.

3.21 Administratoriui suteiktos galimybės veikti savo nuožiūra, kas leidžia jam taikyti savo metodus lyginamajam indeksui nustatyti, gali nepakakti proporcingumui užtikrinti. EESRK siūlo veikiau patikslinti pasiūlyme dėl reglamento jau pasirinktą metodą nustatyti specialias taisykles dėl ypatingos svarbos lyginamųjų indeksų bendrus principus papildant kitais išsamiais principais, kurie leistų atsižvelgti į įvairų rūšių lyginamuosius indeksus ir galimą su jais susijusią riziką.

3.22 Komitetas mano, kad tai gali būti veiksmingesnis būdas panaikinti galimas spragas, kadangi bus nustatyti atitinkami principai, tačiau nesusiaurinta taisyklių taikymo sritis.

3.23 EESRK pabrėžia, kad svarbu nustatyti tam tikrus lyginamųjų indeksų skirtumus, pavyzdžiui, įvertinant galimas pasekmes besiformuojančiose rinkose, kuriose šie indeksai ypač svarbūs užtikrinant skaidrumą perduodant informaciją. Todėl Komitetas rekomenduoja pakoreguoti teisės aktą atsižvelgiant į lyginamųjų indeksų svarbą sistemai, kad būtų išvengta kliūčių kai kurių rinkų vystymuisi.

3.24 EESRK labai teigiamai vertina, tai, kad numatyta taikyti administracines ar baudžiamąsias sankcijas už manipuliavimą rengiant lyginamuosius indeksus.

3.25 Komiteto nuomone, lyginamųjų indeksų nustatymo procedūros bus tvirtos ir patikimos tik užtikrinus tinkamą valdymo struktūrą. Todėl EESRK remia pasiūlymą atsakomybę už lyginamojo indekso teisingumą patikėti administratoriui ir pritaria Komisijai, kad nustatytos valdymo struktūros tiek jų vaidmens, tiek vykdomų procedūrų požiūriu turi būti pajėgios valdyti galimus interesų konfliktus.

3.26 EESRK siūlo patobulinti šią nuostatą numatant reikalauti šioje srityje taip pat laikytis skaidrumo.

3.27 Pritardamas kai kurioms konsultacijose su IOSCO išdėstytoms nuomonėms, EESRK pripažįsta, kad siekiant užtikrinti ne kartą reikalautą lyginamųjų indeksų skaidrumą ir reprezentatyvumą labai svarbus kuo platesnis dalyvavimas juos nustatant. Žinoma, pasiūlyme dėl reglamento numatytas savanoriškas lyginamojo indekso duomenų teikimas taip pat padeda siekti šio tikslo, tačiau Komitetas siūlo nustatyti aiškias duomenų teikimo taisykles, kad būtų užtikrintas lyginamųjų indeksų tikrumas ir patikimumas.

3.28 EESRK rekomenduoja pasiūlymo 8 straipsnio 3 dalies nuostatose dėl pranešimo apie šio reglamento pažeidimus specialiu vidaus kanalu užtikrinti tam tikrą pranešimo teikimo tvarkos lankstumą, greitumą ir paprastumą.

3.29 Visų pirma labai svarbios informatorių apsaugos priemonės. EESRK siūlo teisės akte nurodyti pasiūlymą iš dalies keisti Piktnaudžiavimo rinka direktyvą 2003/6/EB, kurioje numatyta, kad įmonės darbuotojai, pastebėję įmonėje neteisėtą veiklą, privalo pranešti apie pažeidimus, o valstybės narės aiškiai įpareigojamos nustatyti informatorių apsaugą užtikrinančias taisykles.

3.30 Komitetas mano, kad naudinga nustatyti taisykles, kuriomis skatinama pagrįstai pranešti apie pažeidimus, ir kad reikėtų numatyti skirti premijas už pagalbą teisingumui.

3.31 EESRK pritaria, kad būtina surengti išankstines konsultacijas su subjektais, kuriems svarbūs numatomi ir būtini lyginamųjų indeksų rengimo metodikos pakeitimai. Konsultacijos, ypač dėl lyginamųjų indeksų, kurie bus reguliariai vertinami, leistų užtikrinti lyginamojo indekso taikymo tęstinumą.

3.32 Todėl būtų naudinga numatyti priemones, kurios padėtų platinti informaciją apie lyginamojo indekso skaičiavimo metodus (pvz., informacijos skelbimas interneto svetainėse). Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos gairėse galėtų būti nustatytos specialios taisyklės.

3.33 EESRK siūlo Komisijai imtis atsargumo priemonių, kai bus pereinama prie naujų ir pasikeitusių lyginamųjų indeksų. Tai opus klausimas, kadangi gali paskatinti abejones dėl jau sudarytų sutarčių, taip pat didelius ginčus ir rinkos nepakankamumą. Tokiu atveju galima išeitis būtų toliau naudoti lyginamąjį indeksą, kurio numatyta atsisakyti, o naująjį – taikyti tik naujoms sutartims.

3.34 EESRK pabrėžia, kad labai svarbu administratoriaus pažymoje, patvirtinančioje, kad elgesio kodeksas atitinka reglamentą, būtų taip pat nurodyta, ar šį atitikimą patvirtino ar paneigė trečiosios šalys. Ši papildoma informacija užtikrintų veiksmingesnę kodekso atitikimo reglamentui kontrolę, taip pat leistų geriau spręsti galimą tolesnės atskaitomybės klausimą reglamento nuostatų pažeidimo atveju.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas

COM(2013) 751 final – 2013/0365 (COD)

(2014/C 177/09)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Taryba, 2013 m. gruodžio 10 d., ir Europos Parlamentas, 2013 m. lapkričio 18 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas

COM(2013) 751 final – 2013/0365 (COD).

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d., pagrindiniu pranešėju paskyrė Antonello Pezzini ir priėmė šią nuomonę 112 narių balsavus už ir 2 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 EESRK remia Komisijos iniciatyvą, kadangi ja įtvirtinamas Sąjungos teisės šaltinių tikrumas, siekiama supaprastinimo ir didesnio veiksmingumo, užtikrinamas visiškas demokratinio tikrinimo įgaliojimų vykdymas, taip pat aiškus ir skaidrus visų suinteresuotųjų subjektų informavimas.

1.2 Komitetas teigiamai vertina, kad Komisija rengdama šį pasiūlymą atsižvelgė į jo ankstesnėse nuomonėse pateiktas įvairias pastabas.

1.3 EESRK pabrėžia, kad Komisijos pasiūlymas apima pakeitimus, atliktus daugiau kaip 80 teisės aktų – reglamentų ir direktyvų – ir apgailestauja, kad negali atlikti kiekvieno iš šių aktų vertinimo atsižvelgiant į platų juose nagrinėjamų klausimų spektrą, pavyzdžiui:

— tinklai,

— turinys ir ryšių technologijos,

— klimato politika,

— energetika,

— įmonės ir pramonė,

— aplinka,

— statistika,

— vidaus rinka ir paslaugos,

— judumas ir transportas,

— sveikata ir vartotojų reikalai,

— humanitarinė pagalba.

1.4 Komitetas rekomenduoja atlikti papildomą išsamesnį suteikiamų įgaliojimų tikslų, turinio, taikymo srities ir trukmės vertinimą siekiant užtikrinti visiškai demokratinį tikrinimą Europos lygmeniu, taip pat nacionaliniams parlamentams Europos teisėkūros procedūrose numatytos prerogatyvų ir funkcijų vykdymą. EESRK mano, kad turi būti aiškiai apibrėžtos sąvokos „neesminė nuostata“ ir „įgaliojimų delegavimas“ visapusiškai vadovaujantis ES Teisingumo Teismo aiškinimais.

1.5 Komitetas pabrėžia šių aspektų svarbą:

— visapusiškas EP dalyvavimas,

— komiteto procedūrų racionalizavimas ir supaprastinimas,

— išsamesnis informavimas susijusiais klausimais, pavyzdžiui, apie suteiktus įgaliojimus komitetams arba visais procedūros etapais nustatytas svarbias priemones,

— visos galimybės piliečiams ir pilietinei visuomenei gauti informaciją.

1.6 Komitetas pabrėžia, kad šios procedūros turi būti kuo skaidresnės ir suprantamesnės visiems Europos piliečiams, visų pirma tiems, kurie tiesiogiai susiduria su minėtais teisės aktais.

1.7 Komitetas atkreipia dėmesį į būtinybę griežtai laikytis Lisabonos sutarties 8A straipsnio nuostatų, kuriose numatyta, kad sprendimai turi būti priimami kuo arčiau piliečių užtikrinant jiems ir pilietinei visuomenei galimybę gauti išsamią informaciją.

1.8 Galiausiai, Komitetas prašo įvertinti naujos reglamentavimo sistemos poveikį ir Europos Parlamentui, Tarybai bei Komitetui teikti periodinę informacijos veiksmingumo, skaidrumo ir sklaidos ataskaitą.

2. **Įžanga**

2.1 Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, atskirti Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius teisės aktus, t. y. visuotinai taikomus ne teisėkūros procedūra priimamus aktus, papildančius ar iš dalies keičiančius neesmines teisėkūros procedūra priimto akto nuostatas pagal SESV 290 straipsnyje nustatytą procedūrą (delegavimo procedūra), ir pagal SESV 291 straipsnyje nustatytą procedūrą Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti įgyvendinimo aktus, kitaip tariant nustatyti vienodas teisiškai privalomų Sąjungos aktų įgyvendinimo sąlygas.

2.1.1 Įgaliojimų delegavimo įgyvendinimas numatytas teisiškai neprivalomuose dokumentuose:

— Komisijos komunikate dėl Europos Sąjungos veikimo 290 straipsnio įgyvendinimo ([1]),

— 2006 m. bendrame instituciniame susitarime dėl deleguotųjų teisės aktų,

— 2012 m. gegužės 10 d. sprendimu iš dalies pakeistų Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklių 87a ir 88 straipsniuose ([2]).

2.2 Kaip EESRK yra nurodęs savo 2008 m. nuomonėje dėl reguliavimo procedūros su tikrinimu ([3]), jau 2006 m. liepos mėn. ([4]) Taryba iš dalies pakeitė sprendimą, nustatantį Komisijos naudojimosi jai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais tvarką ([5]) įvesdama naują reguliavimo procedūrą su tikrinimu.

2.2.1 Ši procedūra suteikia teisės aktų leidėjui galimybę paprieštarauti norminamojo pobūdžio priemonių priėmimui, t. y. bendro pobūdžio priemonių, skirtų neesminėms bendro sprendimo procedūra priimto pagrindinio dokumento nuostatoms iš dalies keisti, kai, jo nuomone, siūlomos priemonės viršija pagrindiniame dokumente numatytus įgyvendinimo įgaliojimus, kai jos yra nesuderinamos su pagrindinio dokumento tikslu ar turiniu arba kai jomis nesilaikoma subsidiarumo ar proporcingumo principų.

([1]) COM(20009) 673 final, 2009 12 9.
([2]) Dok. A7-0072/2012.
([3]) OL C 224, 2008 8 30, p. 35.
([4]) Sprendimas 2006/512/EB, (OL L 200, 2006 7 22).
([5]) Sprendimas 1999/468/EB (OL L 184, 1999 7 17).

2.2.2 Tai komiteto procedūrai būdingos priemonės, , reglamentuojamos Tarybos sprendimu 1999/468/EB, kuris iš dalies pakeistas sprendimu 2006/512/EB ir kuriame nustatyta, kad Komisija privalo įgyvendinimo priemonių projektus pateikti iš nacionalinių administracijų pareigūnų sudarytiems komitetams taikant vieną iš penkių komiteto procedūrų: patariamąją, valdymo, reguliavimo, reguliavimo su tikrinimu ir apsaugos. 2006 m. gruodžio mėn. Komisija šiuo klausimu priėmė 25 pasiūlymus ([6]), dėl kurių Komitetas turėjo galimybę pareikšti nuomonę ([7]).

2.3 Reguliavimo procedūra su tikrinimu buvo taikoma priimant įgyvendinimo priemones, skirtas neesminėms pagrindinio dokumento nuostatoms iš dalies pakeisti. 2009–2014 m. Sprendimo dėl komiteto procedūros 5a straipsnis ir reguliavimo procedūra su tikrinimu toliau taikomi kaip pereinamojo laikotarpio priemonės laukiant, kol esamos nuostatos bus pritaikytos prie deleguotųjų aktų sistemos atliekant įvairių reglamentų, direktyvų ir sprendimų suderinimą.

2.4 Neseniai EESRK turėjo galimybę pareikšti savo nuomonę ([8]) dėl dviejų pasiūlymų dėl *omnibus* reglamentų, apimančių 12 įvairių sektorių, ir parėmė šią iniciatyvą, „kadangi ji būtina Sąjungos teisės šaltinių saugumui užtikrinti“ ir „atitinka supaprastinimo ir veiksmingumo tikslą“, tačiau rekomendavo Tarybai ir Parlamentui „būti ypač budriems ir atidžiai įvertinti visus su šiuo suderinimo procesu susijusius“ 165 teisės aktus, kurie anksčiau buvo susiję su reguliavimo procedūra su tikrinimu.

2.5 EESRK primena savo neseniai priimtą išsamią ataskaitą dėl delegavimo procedūros ir rekomenduoja į ją atsižvelgti siekiant geriau suprasti šią nuomonę.

3. **Komisijos pasiūlymai**

3.1 Pateiktame pasiūlyme remiamasi ta pačia ankstesniuose pasiūlymuose pasirinkta metodika ir reglamentavimo sistema.

3.2 Siūloma reglamentavimo sistema apima 76 teisės aktų – įvairių sričių reglamentų ir direktyvų – pakeitimus. Be to, siekiant priderinimo prie SESV nuostatų tikslo, siūloma išbraukti kai kurias nuostatas iš Aplinkosaugos reglamentų (EB) Nr. 66/2010 ir (EB) Nr. 1221/2009. Transporto direktyvos 97/70/EB, Reglamento (EB) Nr. 1333/2008 ir Direktyvos 2002/46/EB sveikatos ir vartotojų klausimais ([9]) ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1257/96 dėl humanitarinės pagalbos.

4. **Bendrosios pastabos**

4.1 EESRK remia Komisijos iniciatyvą, kadangi ja įtvirtinamas Sąjungos teisės šaltinių tikrumas, siekiama supaprastinimo ir didesnio veiksmingumo ir užtikrinamas visapusiškas demokratinio tikrinimo įgaliojimų, suteiktų Europos Parlamentui ir Tarybai, vykdymas.

4.2 Komitetas džiaugiasi, kad šiame pasiūlyme atsižvelgta į keletą jo ankstesnėse nuomonėse pateiktų pastabų, tačiau pakartoja savo pastarojo laikotarpio poziciją, kad „pagal SESV 290 straipsnį įgaliojimų delegavimo trukmė turi būti aiškiai apibrėžta pagrindiniuose teisėkūros procedūra priimtuose aktuose ir kad iki šiol, išskyrus keletą retų išimčių, delegavimo įgaliojimai buvo nustatomi apibrėžtam laikotarpiui, kuris, prireikus, gali būti atnaujintas pateikus delegavimo įgaliojimų įgyvendinimo ataskaitą ([10]).“

4.3 EESRK primena, kad Europos Parlamentas 2010 m. gegužės 5 d. rezoliucijoje dėl teisėkūros įgaliojimų delegavimo taip pat atkreipė dėmesį į delegavimo veiksmo sudėtingumą ir pabrėžė, kad „kiekviename pagrindiniame teisės akte reikia aiškiai ir tiksliai apibrėžti įgaliojimų delegavimo pagal SESV 290 straipsnį tikslus, turinį, taikymo sritį ir trukmę.“ Komiteto nuomone, šios nuostatos taip pat turi padėti užtikrinti visišką nacionaliniams parlamentams Europos teisėkūros procedūrose numatytų prerogatyvų ir funkcijų vykdymą.

([6]) COM(2006) 901–926 final.

([7]) OL C 161, 2007 7 13, p. 45.

([8]) OL C 67, 2014 3 6, p. 104.

([9]) Pavyzdžiui, galėtų būti pateikti papildomi paaiškinimai dėl iš 2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/98/EB, nustatančios žmogaus kraujo ir kraujo komponentų surinkimo, ištyrimo, perdirbimo, laikymo bei paskirstymo kokybės ir saugos standartus, 29 straipsnio 1 dalies i punkto išbraukiamų nuostatų „Bendrijoje taikomos pranešimų apie pavojingus nepageidaujamus reiškinius ir reakcijas tvarkos bei pranešimų formos.“

([10]) Žr. 8 išnašą.

4.4 Be to, Komitetas mano, kad delegavimas turėtų būti vykdomas tik tais atvejais, kai būtina „priimti bendro pobūdžio įstatymo galios neturinčius teisės aktus, papildančius ar iš dalies keičiančius neesmines įstatymo galią turinčio teisės akto nuostatas“, vadovaujantis SESV 290 straipsniu; įgyvendinimo aktų atveju turi būti vadovaujamasi SESV 291 straipsnio nuostatomis, o „esmines atitinkamos srities nuostatas“ nustatantys teisės aktai negali būti įgaliojimų delegavimo objektu. Taip pat reikėtų apibrėžti sąvoką „neesminės nuostatos“ ir atlikti tikslų tokio mechanizmo veikimo vertinimą.

4.5 Šiuo klausimu EESRK primena Komisijai pateiktas savo rekomendacijas „vienu metu derinant dokumentus labiau atsižvelgti į tam tikrų pagrindinių teisės aktų ypatumus“ ([11]) ir remtis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sąvokų „neesminės nuostatos“ ir „Komisijai suteikti delegavimo įgaliojimai“ aiškinimu.

4.6 Komitetas pabrėžia šių aspektų svarbą:

— visapusiškas EP dalyvavimas. Jis turi teisę kraštutiniu atveju atmesti sprendimą,

— geresnis EP ir Tarybos informavimas apie komitetus arba jiems suteiktas priemones visais procedūros etapais,

— didesnis EP vaidmuo rengiant Parlamento ir Tarybos taikinimo procedūrą, kai Europos Parlamentas pateikia neigiamą nuomonę.

4.7 Komitetas patvirtina savo nuomonę, kad komiteto procedūros, kuriose dalyvauja tik Europos Komisijos ir ES valstybių narių atstovai ir kurios, atsižvelgiant į įsteigto komiteto pobūdį, skirtos teisės aktų įgyvendinimui, konsultacijoms arba su teisės aktų stebėsena ar taikymu susijusiam reguliavimui, turėtų būti skaidresnės ir aiškesnės Europos Sąjungos piliečiams, ypač tiems, kurie tiesiogiai susiduria su šiais teisės aktais ([12]).

4.8 Galiausiai, Komitetas mano, kad būtina reguliariai įvertinti siūlomos naujos reglamentavimo sistemos taikymo poveikį teikiant Parlamentui, Tarybai ir Komitetui periodinę ataskaitą dėl visiems prieinamos ir suprantamos su deleguotaisiais aktais susijusios informacijos veiksmingumo, skaidrumo ir sklaidos siekiant kontroliuoti šią reguliavimą ir įgyvendinimą apimančią procedūrą.

4.9 Todėl Komitetas atkreipia dėmesį į būtinybę ir šiuo atveju visapusiškai taikyti Lisabonos sutarties 8 straipsnio a punktą, kuriame numatyta, kad sprendimai turi būti priimami kiek įmanoma priartinant juos prie piliečių ir užtikrinant piliečiams ir pilietinei visuomenei galimybę gauti visą informaciją.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

([11]) Žr. 8 išnašą.
([12]) Žr. 7 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų

COM(2013) 619 final – 2013/0305 (COD) –

COM(2013) 618 final – 2013/0304 (COD)

(2014/C 177/10)

Pranešėjas **David SEARS**

2013 m. spalio 4 d. Europos Komisija, 2013 m. spalio 7 d. Taryba ir 2013 m. spalio 8 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų

COM(2013) 619 final – 2013/0305 (COD) – COM(2013) 618 final – 2013/0304 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 148 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 EESRK pritaria kad 2005 m. Tarybos sprendimą ([1]) dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų reikia atnaujinti. Komitetas sutinka, kad reikia geriau suderinti šiame procese dalyvaujančių ES agentūrų veiksmus, nustatyti griežtesnį duomenų rinkimo tvarkaraštį ir numatyti galimybę taikyti įvairesniais kriterijais pagrįstą vidinį skirstymą į mažą, vidutinę arba didelę riziką keliančias medžiagas. Visi veiksmai, skirti tiekimui apriboti, turėtų būti proporcingi bei grindžiami šia klasifikacija ir atlikti laiku.

1.2 EESRK taip pat nurodo, kad daugeliu atvejų nebuvo poveikio vertinimą patvirtinančių duomenų, kad naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas ES yra nevienodas, o visuomenės nuomonė ir politiniai sprendimai valstybės narėse labai skiriasi. Komisija yra teisi nurodydama, ką būtų galima pasiekti remiantis ES sutartyje numatytomis politinėmis priemonėmis ir atsižvelgiant į esamus biudžeto suvaržymus, tačiau ji neturėtų tuo apsiriboti ir įvardyti, ko iš tikrųjų reikėtų imtis.

1.3 EESRK mano, jog yra ko pasimokyti ir iš pokyčių ES nepriklausančiose šalyse; į tai reikėtų atkreipti dėmesį visuose būsimuose poveikio vertinimuose. Tuo tarpu, būtina užtikrinti geresnį ir tinkamiau finansuojamą duomenų rinkimą ES apie visus veiksnius (medžiagų prieinamumą, tiekimo kelius, ekonomines galimybes ir socialinius poreikius), informacijos perdavimo kelius (internetas ir socialiniai tinklai) ir rezultatus (įvertinami susirgimai ir kiti pakenkimai).

1.4 Norint priimti tokį pasiūlymą dėl reglamento, koks jis pateiktas dabar, reikėtų patikslinti nemažai techninių aspektų; jie išdėstyti šios nuomonės 5 skyriuje. Sėkmingas reglamento įgyvendinimas priklausys nuo valstybių narių politinės paramos, duomenų teikimo ir finansavimo. Būtina susitarti dėl praktinių tikslų. Reikia tęsti mokslinius tyrimus ir įvardyti geriausią (ir blogiausią) kontrolės ir gydymo praktiką. Su kitais šioje srityje veikiančiais subjektais reikėtų reguliariai dalytis informacija apie ES lėšomis finansuojamų mokslinių programų, pavyzdžiui, *eSBIRTes, Orion* ir *ALICE-RAP*, projektus ir jų rezultatus bei geriau įtraukti juos į poveikio vertinimus ir kitus pasiūlymus dėl teisės aktų. Duomenų rinkimas, rizikos įvertinimas ir žinių perdavimas turėtų būti tęsiamas realiuoju laiku per Pilietinės visuomenės forumą narkotikų tema (arba, galbūt, per platesnės apimties „naujų psichoaktyviųjų medžiagų“ platformą), įtraukiant visus suinteresuotuosius subjektus, visų pirma, tiesiogiai dalyvaujančias NVO ir paramos grupes. Tai turėtų apimti visas naujas psichoaktyviąsias medžiagas, įskaitant tas, apie kurias jau pranešta ir kurios naudojamos vienos, mišiniuose arba kaip priemaišos kitose naujose psichoaktyviosiose medžiagose. Su valstybėmis narėmis reikėtų dažniau derinti prioritetus ir galimybes imtis veiksmų. Reikėtų apsvarstyti galimybes imtis alternatyvių arba vienodus ES masto veiksmus, apsiribojančius pasiūlos mažinimu, papildančių priemonių.

([1]) 2005/387/JHA, OL L 127/32, 2005 5 20.

2. **Įžanga**

2.1 Gamtoje egzistuojanti arba specialiai teisėtu arba neteisėtu tikslu susintetinta medžiaga laikoma „psichoaktyviąja“, jei be kitų jos fizinių, cheminių, toksikologinių ir aplinką veikiančių savybių, ji gali stimuliuoti arba slopinti ją vartojančio žmogaus centrinę nervų sistemą ir sukelti haliucinacijas ir (arba) lemti judėjimo funkcijos, mąstymo, elgsenos arba nuotaikos pokyčius.

2.2 Toks poveikis gali būti laikomas naudingu, kai medžiagos ruošiamos, skiriamos ir naudojamos kontroliuojamomis sąlygomis kaip medicininiai produktai konkrečioms ligoms gydyti– arba nenaudingu arba potencialiai arba iš tikrųjų pavojingu, kartais itin pavojingu, jei paties vartotojo sprendimu vartojamos siekiant tik pirmiau išvardyto poveikio. Ši rizika labai padidėja, jei prie medžiagų galima priprasti ir jei jos yra ekonomiškai eksploatuotinos.

2.3 Todėl tokios medžiagos kaip morfijus, heroinas, kokainas, ekstazis ir kanapės bei daugelis jų išvestinių produktų ir prekursorių, kartu su amfetaminais, barbitūratais, benzodiazepinais ir kitais haliucinacijas sukeliančiais narkotikais yra daugiau ar mažiau sėkmingai kontroliuojamos vadovaujantis dviem visame pasaulyje nacionaliniu lygmeniu nevienodu mastu įgyvendintomis JT konvencijomis ([2]) (1961 m., 1971 m.) ir Protokolu ([3]) (1972 m.).

2.4 Bet kokios psichoaktyviosios medžiagos, kurios pirmiau nėra išvardytos ir kontroliuojamos, ES (ir kai kuriuose kituose) teisės aktuose apibrėžiamos kaip „naujos“ – nepaisant laiko, nuo kada jos yra žinomos arba naudojamos kitais, dažnai teisėtais, tikslais. „Naujomis psichoaktyviosiomis medžiagomis“ jos vadinamos tik tuo atveju, kai nustatoma (arba įtariama), kad jos tik dėl savo psichoaktyviųjų savybių parduodamos arba platinamos individualiems vartotojams nesant medicininės arba kitokios priežiūros.

2.5 Alkoholiui, tabakui ir kofeinui, kurie vartojant įvairiomis dozėmis atitinka pirmiau išvardytus naujų psichoaktyviųjų medžiagų ir ilgalaikės žalos kriterijus, JT ir ES apibrėžtys yra netaikomos. Tai sudėtingiau atlikti „gatvėje“ arba vykdant akademinius tyrimus, kur jų naudojimas ir poveikis yra mišrus – ir kur alkoholio ir tabako poveikis sveikatai ir socialinis poveikis stipriai viršija daugelio naujų psichoaktyviųjų medžiagų poveikį. Nepaisant to, mokslininkai ir reguliavimo institucijos ne visada sutaria šiais klausimais, todėl dabar skubiai reikalinga bendrai sutarta procedūra, leidžianti kiekybiniu pagrindu įvertinti žalą ir riziką.

2.6 Nustatyta, kad ES kartais arba nuolat vartojama (arba buvo vartojama) daugiau kaip 300 naujų psichoaktyviųjų medžiagų. Šiuo metu valstybės narės maždaug kiekvieną savaitę praneša apie vieną naują medžiagą. Kadangi naujosios medžiagos nėra kontroliuojamos, jų vartojimas nėra neteisėtas; taigi jos yra leistos ir gali būti apibūdintos kaip „teisėtos“ – vadinasi yra „saugios“ arba „jomis leidžiama prekiauti“. Daugeliu atvejų egzistuoja labai mažai šias prielaidas patvirtinančių ar paneigiančių mokslinių duomenų. Uždraudus kokią nors konkrečią medžiagą, Kinijoje arba Indijoje gali būti labai greitai susintetinti ir iš ten atvežti nauji šių medžiagų variantai – kai kuriais atvejais – ES organizuotų grupių arba pavienių asmenų užsakymu. Be to, egzistuojančios medžiagos ES taip pat gali būti pradėtos naudoti neteisėtai. Dažniausiai tai daroma siekiant pelno; kitais atvejais pagrindinis tikslas yra apeiti įstatymus. Europos narkotikų ir narkomanijos informacinio tinklo (REITOX) nacionaliniai centrai teikia išankstinius įspėjimus ir dalijasi informacija apie naujai nustatytas psichoaktyviąsias medžiagas.

2.7 Naujos psichoaktyviosios medžiagos parduodamos įvairiais prekiniais pavadinimais, kurie neįtraukti į jokią sistemą, sudaryti iš santrumpų ir (arba) egzotiškų pavadinimų, dažnai mišiniuose su kitais uždraustais, naujais arba kitais šioms medžiagoms nepriskiriamais produktais, įskaitant žolinius produktus, medicinines veikliąsias medžiagas, maisto papildus, tabaką, kofeiną ir inertinius priedus. Sudėtis yra nenuosekli ir nekontroliuojama; perspėjimų dėl saugumo nėra arba jie pridedami tik dėl leidimo prekiauti (nurodant „neskirta vartoti žmonėms“). Ženklinimas gali būti sąmoningai klaidinantis (produktai, kurie gali būti įkvepiami, rūkomi arba švirkščiami, nurodomi kaip „vonios druska“ ar „smilkalai“).

2.8 Šiomis medžiagomis prekiauja specialūs platintojai arba mažmeninės prekybos vietos (narkotikų vartotojų reikmenų ar kitų reikmenų parduotuvėse („headshop“, „smartshops“ arba „smokeshop“ kartu su kitomis rūkantiesiems skirtomis prekėmis) ir internetu (čia galima atsiskaityti kreditine kortele, pateikiami produktų aprašymai ir prekiautojų atsiliepimai bei gali būti nedelsiant pristatyti į namus). Anoniminės interneto svetainės kelia ypatingų problemų. Vienos dozės kaina, palyginti su nelegaliais narkotikais, yra gana žema. Socialiniai tinklai skatina naujas tendencijas ir padeda keistis potyriais. Vartojimas (teisėtos svaigiosios medžiagos – angl. „legal highs“, klubiniai, vakarėlių arba laisvalaikio (dizainerių) narkotikai) ES labai nevienodas ir atrodo, kad pamažu auga. Airijoje, Lenkijoje, Latvijoje ir Jungtinėje Karalystėje vartojimas viršija vidurkį. Žmonių, kurių patekimas į ligoninę tiesiogiai susijęs su šių medžiagų vartojimu, skaičius kol kas vis dar nedidelis (neaišku, ar dėl patikimų duomenų trūkumo ši informacija atspindi tikrąjį žalos dydį).

([2]) Bendroji narkotinių medžiagų konvencija, 1961 m.

([3]) 1972 m. Jungtinių Tautų protokolas, kuriuo iš dalies keičiama Bendroji konvencija dėl narkotikų.

2.9 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir lyginant su nuolatiniais priklausomybę turinčiais neteisėtų narkotikų vartotojais, naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartotojai (konkrečiai, JK, kur surenkama daug duomenų) iki šiol dažniausiai buvo jauni, gana pasiturintys, nenusikalstantys ir, prireikus, labiau linkę gydytis asmenys. Kadangi šie asmenys yra nepraradę ryšių su šeima ir darbo aplinka, jų pasveikimo galimybės paprastai yra geros. Tokiems žmonėms patyrus nelaimingą atsitikimą arba mirus, tai paprastai vertinama kaip netikėta asmeninė tragedija ir dažniausiai sulaukia pakankamai daug žiniasklaidos ir, dėl tos pačios priežasties, politikų dėmesio.

2.10 Atsižvelgiant į tai, visiškai nekeista, kad ES valstybėse narėse ir visame pasaulyje visuomenė ir politikai labai skirtingai vertina naujų psichoaktyviųjų medžiagų kontrolę. Urugvajus neseniai legalizavo kanapes. Naujoji Zelandija ketina leisti naudoti „nedidelės rizikos“ naujas psichoaktyviąsias medžiagas, kurių kokybė turės būti tikrinama. Airija smarkiai sumažino mažmeninių prekybos vietų skaičių; Nyderlandai ir Kanada ketina imtis tokių pačių priemonių. JK paprastai buvo linkusi uždrausti atskirus produktus arba jų grupes, tačiau šiuo metu svarsto alternatyvias strategijas. Belgija ketina uždrausti tam tikrų produktų grupes. Imamasi priemonių apriboti anoniminėse svetainėse siūlomų neteisėtų narkotikų pardavimą; tačiau teisėtas narkotikų pardavimas greičiausiai suklestės.

3. **Komisijos pasiūlymo santrauka**

3.1 2005 m. Tarybos sprendimu ([4]) nustatoma keitimosi informacija apie naujas psichoaktyvias medžiagas, jų rizikos įvertinimo ir kontrolės sistema. Paaiškėjo, kad vadovaujantis šiuo sprendimu buvo galima tik reaguoti į jau esančias problemas, surinkti pernelyg mažai informacijos, nepakankamu mastu įvardyti rizikos kategorijas, be to, buvo mažai galimybių imtis suvaržančių priemonių. 2011 m. Taryba kreipėsi į Komisiją su prašymu atnaujinti Sprendimą.

3.2 Šiame pasiūlyme nustatomos priemonės, kurios laikomos reikalingomis, įskaitant Pasiūlymą dėl direktyvos, kuria persvarstomas Tarybos pamatinis sprendimas ([5]), nustatantis būtiniausias nuostatas prekybos narkotikais srityje. Juo išplečiama sąvokos „narkotikai“ apibrėžtis, siekiant, kad naujoms psichoaktyviosioms medžiagoms, kurios kelia didelę riziką sveikatai, visuomenei ir saugai, ES būtų pradėtos taikyti tos pačios nuolatinio rinkos ribojimo priemonės, kurios taikomos atitinkamose JT konvencijose ir Protokole išvardytoms medžiagoms.

3.3 Prie Pasiūlymo dėl reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų pridedamas vidaus poveikio vertinimas, kuriame nurodomi duomenų prieinamumo, tikrojo vartojimo, sveikatos priežiūros išlaidų ir visuomenės bei vyriausybių taikomų priemonių skirtumai visoje ES. Tais atvejais, kai duomenų neturima, pateikiami apytikriai skaičiavimai. Politikos priemonės vertinamos atsižvelgiant į efektyvumą siekiant užsibrėžtų tikslų, ekonominį, finansinį ir socialinį poveikį ir proporcingumą, taip pat ir į tai, kaip jas pripažįsta suinteresuotieji subjektai.

3.4 Pasiūlymas pagrįstas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 114 straipsniu, kuriuo vadovaujantis būtina užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą ir aukštą sveikatos, saugos ir vartotojų apsaugos lygį. Juo siekiama sutrumpinti reagavimo laiką ES lygiu, suteikti galimybę imtis tikslingų ir tinkamų priemonių, spręsti problemas, susijusias su dvejopo naudojimo medžiagomis ir teisėtos ekonominės veiklos vykdytojų teisinio tikrumo trūkumu, ir naujų psichoaktyviųjų medžiagų rinką sujungti su platesne vidaus rinka.

3.5 Pasiūlyme nustatomas Komisijos, Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (ENNSC), Europolo ir kitų glaudžiai susijusių Europos agentūrų (atsakingų už vaistus, chemines medžiagas ir maisto saugą) rengiamos bendros ataskaitos duomenų rinkimo tvarkaraštis, pagrįstas valstybių narių pateiktais išankstiniais įspėjimais apie naujai nustatytas psichoaktyviąsias medžiagas.

3.6 Remdamasis šia ataskaita ENNSC galėtų parengti oficialų rizikos įvertinimą, kuris savo ruožtu galėtų paskatinti Komisiją imtis veiksmų. Pasiūlyme nurodomi kriterijai, kuriais remiantis medžiagos keliamos rizikos sveikatai, visuomenei ir saugai lygį galima skirstyti į mažą, vidutinį arba didelį. Jei rizika laikoma maža, jokių tolesnių veiksmų imamasi nebus. Vidutinės arba didelės rizikos atveju Komisija gali laikinai arba visam laikui uždrausti konkrečių naujų psichoaktyviųjų medžiagų prekybą ir, ypatingais atvejais, jų gamybą, platinimą, importą arba eksportą.

([4]) Žr. 1 išnašą.
([5]) 2004/757/JHA, OL L 335/8, 2004 11 11.

3.7 Pasiūlyme nurodoma, kad, atsižvelgiant į naują informaciją, turi būti atliekamas pakartotinis rizikos lygio įvertinimas ir reguliarus ataskaitų teikimas bei reglamento įgyvendinimo, taikymo ir efektyvumo vertinimas. Toliau bus tęsiami moksliniai tyrimai ir analizė. Valstybės narės įpareigojamos išdėstyti rinkos apribojimo pažeidimo atveju taikomų administracinių sankcijų taisykles ir užtikrinti, kad jos būtų efektyvios, proporcingos ir atgrasios. Pasiūlymas laikomas neturinčiu jokio tiesioginio poveikio ES biudžetui.

3.8 Reglamentas įsigalioja praėjus 20 dienų nuo jo paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ir yra privalomas valstybėse narėse. Ankstesnis Tarybos sprendimas ([6]) panaikinamas ir pakeičiamas.

4. **Bendrosios pastabos**

4.1 EESRK palankiai įvertino 2011 m. Komisijos komunikatą „Ryžtingesnė Europos kova su narkotikais“ ir 2012 m. pasiūlymą dėl Reglamento dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių). Komitetas laukė tolesnių pasiūlymų dėl „naujų psichoaktyviųjų medžiagų“ ir pasiūlė parengti išsamias gaires dėl veiksmingų priemonių ES ir valstybių narių lygiu.

4.2 Kai dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), ypatingas dėmesys buvo atkreiptas į tai, kokiu mastu susijusios šalys (Komisija ir ribotas skaičius teisėtų gamintojų, prekybininkų ir galutinių vartotojų) laikėsi 1988 m. Jungtinių Tautų konvencijos ([7]) 12 straipsnio reikalavimų dėl bendradarbiavimo siekiant pageidaujamų tikslų. Konkrečiu nedidelio acto rūgšties anhidrido kiekio neteisėto naudojimo heroinui gaminti atveju šie kiekiai galėti būti apibrėžti gana tiksliai.

4.3 Tačiau to dar negalima pasakyti apie naujas psichoaktyviąsias medžiagas. Faktinis jų vartojimas ir visuomenės bei politikų reakcija šiuo klausimu labai skiriasi valstybėse narėse ir visame pasaulyje. Daugeliu atvejų pagrindiniai duomenys nerenkami arba nelyginami; atskiros tragedijos pritraukia žiniasklaidos dėmesį; politiniai veiksmai ne visada yra pagrįsti moksliniais faktais ir profesionaliais patarimais ir kartais jiems net prieštarauja; kiti glaudžiai su tuo susiję veiksniai, įskaitant daug labiau paplitusį ir daug didesnę žalą darantį alkoholio ir tabako vartojimą, laikomi pernelyg sudėtingais, kad jiems būtų galima taikyti vienodą reguliavimą; be to, akivaizdu, kad skiriasi senosios ir jaunosios kartos santykis su internetine prekyba ir socialiniais tinklais suvokimo formavimo procese, požiūris į riziką ir psichoaktyviųjų medžiagų (tiek senųjų, tiek naujų), vartojimas rekreaciniais tikslais.

4.4 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, dėl kurių nepaprastai sudėtinga rasti sprendimą dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų, reikėtų pacituoti dvi ankstesnėse EESRK nuomonėse pateiktas pastabas: „valstybė negali sukelti didesnės žalos ir pavojaus nei ta žala ir pavojus, nuo kurių ji gina savo piliečius“ ([8]) ir – tai taikoma ir daugeliui kitų reguliuotojams svarbių temų – „politika turi būti grindžiama duomenimis ir patirtimi, o ne atvirkščiai“ ([9]). Tai gali būti lengviau pasakyti, nei padaryti.

4.5 Šie pasiūlymai susirūpinimą kelia, žinoma, ne todėl, kad jie galėtų pakenkti, o veikiau todėl, kad jie nepakankamai veiksmingi ir gali trukdyti taikyti išsamesnius visuomenei svarbius daugiadisciplininius, duomenimis pagrįstus metodus, reikalingus norint bent jau susitarti dėl esamos padėties vertinimo ir konkrečioms gyventojų grupėms skirtų ilgalaikių tikslų. Jei dėl to neįmanoma susitarti iš anksto ir nenumatoma jokia politinė ir finansinė parama, tai turėtų būti pripažįstama rengiant pasiūlymą dėl ES lygmens reglamento.

4.6 EESRK pažymi, kad pasiūlymu siekiama kitų tikslų, įskaitant išspręsti problemas, susijusias su dvejopu naudojimu, neteisėtu legalių medžiagų naudojimu ES ir „teisėtų veiklos vykdytojų“ teisinio tikrumo trūkumu. Tačiau poveikio vertinime šie tikslai kiekybiškai neišreikšti, todėl pasiūlyme jiems skiriama labai nedaug dėmesio. Kitos galimybės užpildyti ankstesnių tesės aktų paliktas spragas iš viso nesvarstomos. Todėl sunku pasakyti, ar teisiniu pagrindu pasirinktas Sutarties straipsnis (SESV 114 straipsnis) šiuo atveju yra tinkamas ar ne. Norint patikslinti šį ir daugelį kitų punktų, būtų galima pasinaudoti statistiniais duomenimis apie iki šiol į sąrašą įtrauktų 300 medžiagų.

4.7 EESRK yra tvirtai įsitikinęs – ir ne kartą tai pakartojęs – kad pasiūlos reguliavimas yra tik viena sprendimo dalis ir pats savaime vargu ar duos naudingų ar išmatuojamų rezultatų. Daugiau dėmesio reikia skirti paklausos suvokimui – ir rasti geresnius būdus, kaip užtikrinti, kad pasiūlos tenkinimas keltų kuo mažesnę riziką. Kaip visada, be rizikos apsieiti neįmanoma, tačiau ją galima gerokai sumažinti. Tačiau geresni ir tinkamai platinami duomenys turėtų padėti.

([6]) Žr. 1 išnašą.

([7]) Jungtinių Tautų konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (1988 m.).

([8]) Žr. EESRK nuomonę, OL C 229/85, 2012 7 31.

([9]) Žr. EESRK nuomonę OL C 76/54, 2013 3 14.

4.8 EESRK taip pat pažymi, kad baudžiamosios sankcijos turėtų būti taikomos tik siekiantiems gauti komercinės naudos iš prekybos tomis medžiagomis, kurios jau žinomos kaip uždraustos arba galinčios rimtai pakenkti žmonių sveikatai. Tai visų pirma taikoma naujoms psichoaktyviosioms medžiagoms, kurių atveju rizika, turimomis žiniomis, manoma yra mažesnė nei „senų“ arba neįtrauktų į sąrašą psichoaktyviųjų medžiagų. Tokiais atvejais vartotojų įkalinimas ir neišvengiamas jų sąlytis su „senomis“ psichoaktyviosiomis medžiagomis būtų pats blogiausias sprendimas tiek konkrečiam asmeniui, tiek ir visai visuomenei. Norint, kad konkrečios ES gyventojų grupės, visų pirma tiesiogiai su šia problema susijęs jaunimas, pasitikėtų taikomomis priemonėmis, pasiūlyme tai būtina aiškiai nurodyti.

5. **Konkrečios pastabos**

5.1 Pasiūlyme pateikiamos kai kurių, tačiau ne visų pagrindinių vartojamų sąvokų apibrėžtys, tačiau nepaaiškinama, kaip reikėtų jas taikyti šioje neįprastos struktūros, sparčiai augančioje, iš dalies teisėtoje, iš dalies neteisėtoje, iš dalies skaidrioje, iš dalies reguliuojamoje rinkoje, kurios produktai dažniausiai gaminami už ES ribų. „Ekonominės veiklos vykdytojo“ sąvoka neapibrėžta, ir galima daryti prielaidą, kad tai gali būti teisėtas prekiautojas (tiesioginė prekyba arba per „headshop“ arba internetu) arba neteisėtas prekiautojas (prekiaujantis uždraustomis narkotinėmis medžiagomis. Ką visuotinės prekybos internetu laikais reiškia sąvoka „pateikimas į rinką“? Kodėl „mišinys“ gali būti sudarytas tik iš dviejų arba daugiau naujų psichoaktyviųjų medžiagų, o ne, pavyzdžiui, vienos naujos psichoaktyviosios medžiagos ir įvairaus kiekio tabako, kofeino, žolelių arba inertinių priedų? Ar nevertėtų dėmesį sutelkti į „naudotojus“, apibrėžiant juos, kaip „asmenis, vartojančius naujas psichoaktyviąsias medžiagas be gydytojo priežiūros“, užuot orientavusis į daug platesnę „vartotojų“ grupę („fizinis asmuo, kuris veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo amatu, verslu ar profesija“), kurių dauguma nieko bendro su šiomis medžiagomis neturi? Jei pasiūlymas turi būti proaktyvus, o ne reaktyvus, ar nederėtų dėmesį sutelkti ir į naujas psichoaktyviąsias medžiagas, kurių „atsiradimo, remiantis moksliniais tyrimais ir vertinimais, pagrįstai tikėtina sulaukti“? Be to, kritiškai vertinama tai, kad įrodinėjimo pareiga nuo tiekėjų, kurie turėtų įrodyti, kad jų produktai kelia „mažą riziką“, perkeliama ENNSC ir Komisijai – tokiu būdu galima pamanyti, kad jos suteikia leidimą prekiauti šiais produktais.

5.2 Reikėtų tiksliau išdėstyti naujų psichoaktyviųjų medžiagų apibrėžtį – galbūt užuot vadinus „naujomis“, (pagal šį ES pasiūlymą) reikėtų jas vadinti „apie kurias pranešta“, nes kalbant apie „naujas“, omeny turimos galiojančios JT konvencijos. Atsižvelgiant į tai, kad periodiškai neatliekami (ir negali bei neturėtų būti atliekami) šių medžiagų psichoaktyviųjų savybių bandymai vadovaujantis REACH arba kitais medžiagoms taikomais teisės aktais, sukaupta labai nedaug informacijos, koks medžiagos kiekis gali turėti (arba būti parduodamas, kaip turintis tokį poveikį) didesnį ar mažesnį tokį poveikį. Kadangi sąvoka „psichoaktyvioji medžiaga“ taikoma tik tada, kai atitinkamą poveikį jaučia žmonės, akivaizdu, kad bandymų su gyvūnais trūkumai yra akivaizdūs.

5.3 EESRK kelia susirūpinimą tai, kad pasiūlyme daugiausia dėmesio skiriama atskiroms medžiagoms, o ne plačiai prekiaujamiems mišiniams. Pasiūlyme nustatomas tvarkaraštis, kurio agentūros turi laikytis imdamosi veiksmų – tačiau tai negalioja Komisijai, kuriai nenumatytas joks tvarkaraštis nei bendrai ataskaitai inicijuoti, nei rizikos vertinimui atlikti. Procedūra pradedama taikyti „kelioms“ valstybėms narėms įvardinus tą pačią naują psichoaktyviąją medžiagą; kyla klausimas – kodėl neužtenka vienos valstybės narės, jei atvejis rimtas? Kiek valstybių narių yra „keletas“? Be to, neaišku, kokių veiksmų Komisija imsis (galimo) tolesnės agentūrų perduodamos informacijos nebuvimo atveju – o tai labai svarbu, jei nebus valstybių narių politinio indėlio. Pasiūlymu nenumatomi veiksmai pagal kitus ES arba valstybių narių teisės aktus, pavyzdžiui, ženklinimo arba prekybos teisės aktus, bendros vartotojų apsaugos, arba kitus chemijos, medicinos arba maisto saugos ir apsaugos teisės aktus. Narkotikų vartotojų reikmenų parduotuvės („headshops“), jei joms leista tęsti veiklą, turėtų visapusiškai laikytis vartotojų apsaugos teisės nuostatų.

5.4 EESRK ypatingą susirūpinimą kelia papildomų šiam darbui skirtų lėšų stoka. Jei numatytus tikslus galima įgyvendinti turimomis lėšomis, kodėl šios procedūros netaikomos jau dabar? Ar galima pasiekti svarių rezultatų neskyrus papildomų lėšų? Ar tikrai reikalingas (valstybėms narėms skirtas) reglamentas, norint nustatyti, kaip įvairios ES agentūros turi bendradarbiauti – o gal, remiantis turima patirtimi, šiuos vidinius procesus abipusiu sutarimu būtų galima keisti tinkamesniu metu?

5.5 EESRK pažymi, kad poveikio vertinimui, kuriuo šis pasiūlymas pagrįstas, trūksta palyginamųjų duomenų iš visų valstybių narių apie naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, poveikį ir su tuo susijusias sveikatos priežiūros išlaidas. Jei būtų galima parodyti, kad šios išlaidos yra didelės ir patiriamos visose valstybėse narėse, tada ES agentūrų veikla būtų ekonomiškai efektyvi. EESRK nerimą kelia tai, kad pasiūlyme nenustatomi būtiniausi ataskaitų teikimo standartai – savo ruožtu, nustačius šiuos standartus, prireiks skirti daugiau pripažinimo ir paramos dažniausiai savanoriškais pagrindais dirbantiems nacionaliniams ryšių punktams, perduodantiems svarbius duomenis per REITOX.

5.6 EESRK pritaria, kad, taikant iš anksto suderintus kriterijus, būtina atlikti naujų psichoaktyviųjų medžiagų vidinį skirstymą į keliančias mažą, vidutinę ir didelę riziką – atsižvelgiant į šiuo metu turimus įrodymus. Tačiau tai neturi būti suprantama kaip teisėtos ar saugios prekybos leidimas, ir bet kuriuose viešai prieinamuose sąrašuose tai turėtų būti aiškiai nurodyta. Atsižvelgiant į duomenų trūkumą ir sunkumus, susijusius su kiekybiniu rizikos įvertinimu, galima tikėtis, kad perkvalifikavimas bus atliktas naujų duomenų pagrindu. .

5.7 Be to, EESRK pritaria galiojančioms ENNSC rekomendacinėms pastaboms dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų rizikos įvertinimo, pagal kurias kitos „senos“ arba į „naujos psichoaktyviosios medžiagos“ apibrėžtį neįtrauktos, tačiau plačiai vartojamos psichoaktyviosios medžiagos, būtų vienodu mastu įtrauktos į sąrašą, kaip orientaciniai parametrai, įskaitant, pavyzdžiui, heroiną, kokainą, kanapes, ekstazį, alkoholį ir tabaką. Jei to neįmanoma atlikti, net ir turint duomenis, tada tai nepavyks su naujomis psichoaktyviosiomis medžiagomis, apie kurias duomenų turima mažai, jie neišsamūs ir dažnai prieštaringi; gali būti, kad naujai prekyboje atsiradusios naujos psichoaktyviosios medžiagos gali turėti nedidelį socialinį, nusikalstamą poveikį arba poveikį aplinkai, tačiau nekontroliuojamai vartojamos jos vis tiek gali būti labai pavojingos žmonių sveikatai.

5.8 EESRK mano, kad taikant visapusiškesnį požiūrį į priklausomybę ir narkomaniją, būtų galima taip pat imtis geriau finansuojamų nacionalinio lygmens prevencinių priemonių ir taikyti geresnį medicininį gydymą. Šiuo atveju labai svarbu suvokti skirtingų amžiaus grupių (10–18, 18–25 ir 25+) gyvenimo būdą ir pažiūras. Socialiniams tinklams ir internetinei prekybai bei konsultavimo paslaugoms jau dabar tenka svarbus vaidmuo formuojant tendencijas arba dalijantis perspėjimais apie riziką, o ateityje šios priemonės darys vis didesnę įtaką priimant asmeninius sprendimus šioje srityje. Būtina skatinti ir visapusiškai finansuoti šios srities stebėsenos projektus. Tinkama sveikatos apsauga turėtų būti svarbesnė nei teisingumas ir vidaus rinka.

5.9 EESRK pripažįsta, kad atėjus laikui prireiks teisinių nuostatų; tačiau šiuo metu visiškai neaišku kokių ir kokios formos teisės aktų reikės. Valstybės narės problemas suvokia skirtingai, pirmenybę teikia skirtingiems sprendimas, todėl jos turi turėti galimybę imtis veiksmų skirtingais laikotarpiais. Visame pasaulyje draudimai ir leidimai labai skiriasi. Būtų labai naudinga stebėti pokyčius dviejose kaimyninėse ekonominiu ir kultūriniu požiūriu panašiose Pietų pusrutulio šalyse – Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje. Šioje srityje labai svarbu bendradarbiauti su JAV ir kitomis šalimis, kuriose išplėtota prekyba internetu. Prekybinėse derybose su Kinija ir Indijoje reikėtų aptarti priemones, kaip sumažinti senų, į „naujos psichoaktyviosios medžiagos“ apibrėžtį neįtrauktų ir naujų psichoaktyviųjų medžiagų gamybą ir pardavimą.

5.10 Tai visų pirma pasaulinė problema – ir atliekant bet kokį tolesnį poveikio vertinimą ar rengiant pasiūlymą dėl reglamento į tai būtina atsižvelgti ir apsvarstyti platesnį galimų veiksmų spektrą, nors iš pradžių ES lygiu tai įgyvendinti gali atrodyti ir neįmanoma. Šioje srityje ENNSC tenka pagrindinis vaidmuo. Prireikus turėtų būti skiriama papildomų lėšų. Reikėtų glaudžiau koordinuoti susijusias mokslinių tyrimų programas ir plačiau dalytis jų rezultatais. Reikia tikėtis, kad prireikus teisės aktų – nesvarbu kokio lygmens – jie bus labiau pagrįsti įrodymais, kad galėtų išspręsti pirmiau išvardytas problemas.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl NAIADES II dokumentų rinkinio, kurį sudaro trys dokumentai: pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 1999 m. kovo 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 718/1999 dėl Bendrijos laivyno pajėgumo politikos skatinti vidaus vandenų transportą

(COM(2013) 621 final – 2013/0303 (COD))

pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomi vidaus vandenų kelių laivams taikomi techniniai reikalavimai ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/87/EB

(COM(2013) 622 final – 2013/0302 (COD))

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Kokybiško vidaus vandenų kelių transporto kūrimo NAIADES II

(COM(2013) 623 final)

(2014/C 177/11)

Pranešėjas **Jan SIMONS**

Europos Komisija, 2013 m. rugsėjo 10 d., Taryba, 2013 m. spalio 7 d. ir 31 d., ir Europos Parlamentas, 2013 m. spalio 8 ir 22 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 91 straipsnio 1 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Dokumentų rinkinio NAIADES II, kurį sudaro trys dokumentai:

Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 1999 m. kovo 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 718/1999 dėl Bendrijos laivyno pajėgumo politikos skatinti vidaus vandenų transportą

COM(2013) 621 final – 2013/0303 (COD),

Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomi vidaus vandenų kelių laivams taikomi techniniai reikalavimai ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/87/EB

COM(2013) 622 final – 2013/0302 (COD),

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Kokybiško vidaus vandenų kelių transporto kūrimo. NAIADES II

COM(2013) 623 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 18 d. priėmė savo nuomonę.

Savo 495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 140 narių balsavus už, 2 – prieš ir 10 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Komitetas palankiai vertina ir remia komunikate ir dviejuose pasiūlymuose dėl teisės akto Komisijos pasiūlytus veiksmus, tačiau norėtų, kad būtų atsižvelgta į toliau pateiktas rekomendacijas.

1.2 Komitetas mano, kad viena iš priežasčių, dėl kurių vidaus vandenų transportui nepavyko padidinti savo dalies transporto rinkoje yra tai, kad pastaraisiais metais jam nebuvo skiriama pakankama politinė ir finansinė parama.

1.3 Todėl Komitetas ragina Komisiją Europos infrastruktūros tinklų priemonėje (EITP) ir tam tikruose programos „Horizontas 2020“ skyriuose, visų pirma skirtiems inovacijoms, vandenų keliams ir vidaus vandenų laivybai numatyti pakankamai lėšų Komisijos programoje numatytiems tikslams įgyvendinti ir mano, kad atsižvelgiant į esamą padėtį ši suma turėtų siekti ne mažiau nei 20 proc. minėtų programų biudžeto; Komitetas taip pat prašo Komisijos remti valstybes nares ir jas paraginti prižiūrėti ir išplėsti infrastruktūrą. Be to, būtina parengti naujus finansavimo mechanizmus.

1.4 Komitetas pabrėžia infrastruktūros svarbą įgyvendinant Komisijos tikslus ir kartu ragina valstybes nares vykdyti šioje kompetencijos srityje prisiimtus įsipareigojimus. Šiuo klausimu Komitetas primena strategiją dėl Dunojaus regiono (2010 m.), skirtą skatinti Dunojaus pakrantės šalių vystymąsi, ir deklaraciją pasirašyta 2012 m. birželio mėn.

1.5 Komitetas remia Dunojaus regiono strategiją, tačiau pabrėžia, kad ši strategija, kaip ir 2012 m. pasirašyta deklaracija, iki šiol tinkamai neįgyvendinta. Jis taip pat ragina Komisiją sudaryti darbo grupę, kuri stebėtų, kaip laikomasi pagal šią strategiją ir deklaraciją pasirašytų susitarimų.

1.6 Komitetas ryžtingai remia Komisijos tarnybų rengiamą darbo dokumentą NAIADES dėl sektoriaus lygmeniu taikomų aplinkai mažiau žalingo laivyno eksploatavimo priemonių. Jis taip pat norėtų, kad tam būtų numatyti pakankami finansiniai ištekliai visų pirma siekiant pasinaudoti proga, praleista įgyvendinant programą NAIADES I.

1.7 Komitetas, atsižvelgdamas į ankstesnes savo nuomones dėl socialinės apsaugos šiame sektoriuje, ragina suinteresuotąsias šalis šioje srityje įgyvendinti papildomas iniciatyvas. Šiuo požiūriu suderinimas, kurį ES lygmeniu numatyta atlikti profesijų profilio ir profesinių kvalifikacijų koordinavimo srityje plėtojant socialinį dialogą, yra labai svarbus ir šioje srityje Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su upių komisijomis, įskaitant Centrinę laivybos Reinu komisiją, imsis konkrečių veiksmų.

1.8 Komitetas mano, kad pasiūlymai dėl Europos Sąjungos ir upių komisijų tarpinstitucinio bendradarbiavimo yra svarbus žingsnis. Jis ragina susijusias institucijas atidžiai koordinuoti skirtingas teisines sistemas ir taip užtikrinti numatytą suderinimą.

2. **Įžanga**

2.1 Kasmet vandens keliais vežama maždaug 500 mln. tonų krovinių, tai tolygu 25 mln. sunkvežimių pervežamų krovinių ir pervežama 140 mlrd. tonkilometrių. Be to, vidaus vandenų transportas atlieka gana svarbų vaidmenį vežant keleivius, pavyzdžiui, turizmo sektoriuje (kruiziniai laivai, vienos dienos ekskursijos) arba vis dažniau miesto ir priemiestiniame transporte (pvz., kelto paslaugos).

2.2 Įprastinės transporto rinkos, pavyzdžiui, nesupakuotų krovinių gabenimas dideliais atstumais, vis dažniau papildomas naujomis novatoriškomis paslaugomis. Jas teikiant svarbus vaidmuo tenka vidaus vandenų laivybai, kuri tampa vis reikšmingesnė, įskaitant trumpųjų nuotolių laivybą.

2.3 Atsižvelgiant į vidaus vandenų laivybos teikiamas galimybes pasiekti masto ekonomijos ir efektyviai vartoti energiją, šiai laivybai būdingos mažiausios rinkoje išorės sąnaudos, susijusios su anglies dioksido kiekio išmetimu, triukšmu, avarijomis ir spūstimis. Šia aukščiausius pasaulyje saugos standartus atitinkančia transporto rūšimi Europoje gabenama daugiausia pavojingųjų krovinių.

2.4 Vidaus vandenų laivybos sektoriuje dirba apie 44 000 asmenų; maždaug 12 000 darbo vietų su sektoriumi susijusios netiesiogiai. Minėtame sektoriuje trūksta kvalifikuotų darbuotojų, taigi jis atveria perspektyvas darbo rinkoje ieškantiems darbo asmenims. Naujos mokymo programos ir karjeros perspektyvos atveria jaunimui patrauklias karjeros galimybes.

2.5 Vidaus vandenų laivybos sektorius veikia visiškai liberalizuotoje rinkoje, tačiau nuo 2008 m. jis patiria ekonomikos krizės pasekmes. Dėl ekonomikos nuosmukio pastaraisiais metais sumažėjo transporto apimtys, o tai lėmė vidaus vandenų laivybos perteklinį pajėgumą, ir sumažėjo transporto kainos. Įvairūs tyrimai rodo, kad ši padėtis negerės dar keletą metų.

2.6 Platus Europos vidaus vandenų kelių tinklas, besidriekiantis 37 000 km upėmis ir kanalais, vis dar yra pakankamai pajėgus perimti papildomus transporto srautus. Vis dėlto tokia perspektyva reikalauja geros vidaus vandenų kelių sistemos priežiūros. Visų pirma dėl nacionalinių biudžetų sumažinimo vidaus vandenų keliai nebuvo gerai prižiūrimi ir nebuvo galima užtikrinti trūkstamų jungčių, įskaitant veiksmų programos NAIADES I laikotarpiu (2006–2014 m.). Be to, įgyvendinti vidaus vandenų kelių infrastruktūros projektus trukdė ilgos ir lėtos procedūros ir nereikalinga administracinė našta.

3. **Komunikato turinys**

3.1 2013 m. rugsėjo 10 d. Komisija paskelbė komunikatą „Kokybiškas vidaus vandenų kelių transporto kūrimas – NAIADES II“. Jame Komisija pažymi, kad NAIADES I padarė didelį skatinamąjį poveikį, tačiau ekonominės ir ekologinės vidaus vandenų laivybos perspektyvos toliau blogėja ir visiškai nepasiekta pažangos sprendžiant infrastruktūros problemas. Be to, sektorius patiria ekonomikos krizę, kuri lemia perteklinį pajėgumą.

3.2 Šios transporto rūšies galimybės ir jam tenkantys iššūkiai paskatino Komisiją priimti sprendimą tęsti savo vidaus vandenų laivybos veiksmų programą. Programoje NAIADES siekiama ilgalaikių struktūrinių pokyčių, tačiau nesikišant į liberalizuotą rinką.

3.3 Programoje NAIADES II siūlomi konkretūs veiksmai šiose srityse:

— kokybiškos infrastruktūros, numatant gerinti jungtis ir integruoti vidaus vandenų kelių transportą į kitas transporto rūšis. Šiuo požiūriu uostai (jūrų ir vidaus vandenų) atlieka svarbų sujungimo punktų vaidmenį;

— inovacijų;

— sklandaus rinkos veikimo;

— aplinkos kokybės gerinimo mažinant teršalų išmetimą;

— įgūdžių turinčios darbo jėgos ir kokybiškų darbo vietų;

— vidaus vandenų transporto integravimo į daugiarūšio transporto logistikos grandinę.

3.4 Šią veiksmų programą papildo du pasiūlymai dėl teisės akto, iš kurių viename nurodyti vidaus vandenų laivybai keliami techniniai reikalavimai, o kitu iš dalies keičiamas reglamentas dėl laivyno pajėgumo. Šios dvi priemonės jau seniai galioja vidaus vandenų laivybos sektoriuje. Naujais Komisijos pasiūlytais teisės aktais siekiama modernizuoti atitinkamas teisines priemones. Be to, Komisijos dokumente pateiktas išsamus darbo dokumentas dėl aplinkai mažiau žalingo laivyno eksploatavimo.

3.4.1 Komisijos pasiūlymo dėl naujos techninės direktyvos, kuria iš dalies keičiama direktyva 2006/87/EB, tikslas – geriau susieti įvairias reguliavimo institucijas ir numatyti mechanizmą, kuris padėtų užtikrinti jų veiksmų koordinavimą. Tai pirmas konkretus reglamentavimo lygmeniu numatytas žingsnis, kuriuo siekiama institucinio bendradarbiavimo.

3.4.2 Komisijos pasiūlymu, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas Nr. 718/1999 dėl Bendrijos laivyno pajėgumo, siekiama numatyti daugiau atvejų, kuriais vandenų kelių transporto sektoriaus organizacijos gali pasinaudoti rezervinio fondo lėšomis, visų pirma ekologiniais tikslais. Šis pasiūlymas susijęs su visomis pasiūlytomis priemonėmis.

3.5 Jame minimi įvairūs dalyviai, galintys dalyvauti įgyvendinant komunikate numatytus tikslus. Už kokybiškos infrastruktūros kūrimą atsakinga ES ir valstybės narės. Tai pasakytina ir apie teisinio pagrindo, kuris turi sudaryti visiems vienodas konkurencijos sąlygas vidaus rinkoje, tobulinimą. Sektoriui tenka atsakomybė užtikrinti rinkos skaidrumą ir diegti inovacijas.

3.6 Komunikate taip pat nagrinėjamas valdymo kokybės gerinimo aspektas. Dėl istorinių priežasčių vidaus vandenų laivybos sektoriuje galioja skirtingos norminės bazės. Teisė laisvai judėti didžiosiomis Europos upėmis numatyta tarptautiniuose susitarimuose ir su jais susijusiuose teisės aktuose. Be to, ES suteikti įgaliojimai vidaus vandens kelių srityje. Komisija rekomenduoja laikytis naujo modelio siekiant spręsti įgaliojimų ir veiklos dubliavimosi problemas. Pagal šį modelį numatyta glaudžiai bendradarbiauti su Centrinės laivybos Reinu komisija (CRK). Šiuo tikslu pasirašytas susitarimas.

3.7 NAIADES II neskirtas atskiras biudžetas pasiūlytoms priemonėms finansuoti. Finansavimo klausimu komunikate nurodomas ES lygmuo: pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę (ETTP) bus finansuojamos investicijos į infrastruktūrą, o pagal programą „Horizontas 2020“ – moksliniai tyrimai, plėtra ir inovacijos. Be to, pagal šias dvi priemones turėtų būti skiriama finansinė parama programai ir aplinkai mažiau žalingo laivyno eksploatavimui.

3.8 Komisija nori siekti platesnių užmojų skatinant vidaus vandenų kelių transporto sektorių ir sutelkti dėmesį į didžiausią pridėtinę vertę turinčius sektorius. Šioje srityje ji taip pat tikisi valstybių narių ir sektoriaus indėlio.

4. **Bendrosios pastabos**

4.1 Komitetas ryžtingai pritaria geresniam vidaus vandenų transporto pajėgumų panaudojimui visų pirma atsižvelgiant į didelius šios transporto rūšies privalumus transporto paslaugų teikimo, tvarumo ir išorės sąnaudų požiūriu. Šios transporto rūšies svarba ir potencialas atveria plačias perspektyvas tiek prekių, tiek keleivių vežimo srityje. Be su kruiziniais laivais susijusios veiklos, vandens transportas atlieka vis svarbesnį vaidmenį didelio gyventojų tankio miesto zonose, kuriose naudojamasi kelto paslaugomis.

4.2 Komitetas pritaria Komisijos pastaboms, dėl pernelyg mažai naudojamo vidaus vandenų transporto ir remia iniciatyvas, kuriomis siekiama didinti bendroje transporto rinkoje užimamą šio sektoriaus dalį. Vis dėlto Komitetas mano, kad dėdama pastangas geriau integruoti vidaus vandenų laivybą ir sukurti šiai integracijai būtiną aplinką Komisija nepakankamai įvertina būtinybę skirti šiai veiksmų programai konkrečią finansinę paramą. Komitetas pažymi, kad programoje NAIADES II dar kartą pasiūlytas plataus užmojo planas, nors kol kas nevisiškai aišku, kaip bus finansuojamas jo įgyvendinimas. Todėl su susidomėjimu laukia Komisijos tarnybų darbo dokumento dėl programos finansavimo ir ragina Komisiją atsižvelgti į praeityje pastebėtus trūkumus.

4.3 Komisijos atliktame programos NAIADES I tarpiniame vertinime Komitetas konstatavo, kad ši programa suteikė postūmį ir padėjo visų pirma nacionaliniu lygmeniu priimantiems sprendimus geriau suprasti šiame sektoriuje glūdintį potencialą.

4.4 Be to, programos NAIADES I patirtis ir neseniai paskelbtos TEN-T gairės rodo, kad, jei valstybės narės pritaria šiame komunikate nustatytiems tikslams, privalo prisiimti įsipareigojimus. Todėl Komitetas primygtinai prašo Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos nustatyti aiškius ir konkrečius įpareigojimus.

4.5 Komitetui akivaizdu, kad siekiant skatinti vidaus vandenų laivybą būtinas glaudus ir veiksmingas Europos Komisijos ir upių komisijų bendradarbiavimas. Komitetas remia šioje srityje pateiktus pasiūlymus ir šiuo požiūriu pabrėžia labai svarbų Centrinės laivybos Reinu komisijos vaidmenį plėtojant vidaus vandenų laivybą ir aukštus techninius ir saugos standartus.

4.6 Komitetas pabrėžia didelę infrastruktūros reikšmę įgyvendinant Komisijos nustatytus tikslus. Siekiant skatinti geresnį vidaus vandenų laivybos integravimą ir užtikrinti jos patikimumą, labai svarbu gerai prižiūrėti vidaus vandenų kelių tinklą, kad jame nebūtų kliūčių ir trūkstamų jungčių. Komitetas ragina valstybes nares šioje srityje prisiimti joms tenkančią atsakomybę.

4.7 Atsižvelgdamas į ribotą Europos infrastruktūros tinklų priemonei skirtą biudžetą Komitetas tikisi, kad Komisija skirs bent 20 proc. vidaus vandenų keliams skirtų turimų išteklių ir parems valstybes nares ir skatins jas prižiūrėti ir plėsti šią infrastruktūrą. Europoje vidaus vandenų keliai – priešingai nei keliai ir geležinkeliai – dar yra pakankamai pajėgūs keletą kartų padidinti dabartinę transporto apimtį, todėl investicijos į vidaus vandenų kelius leidžia pasiekti maksimalios investicijų grąžos.

4.8 Komitetas susipažino su Komisijos ketinimu pradėti viešas konsultacijas dėl infrastruktūros sąnaudų siekiant internalizuoti išorės sąnaudas į vidaus vandenų laivybą. Jis pabrėžia, kad išorės sąnaudų internalizavimo į vidaus vandenų laivybą klausimą reikia nagrinėti atidžiai ir kad ši priemonė turi būti taikoma tik vidaus vandenų laivybos apimčiai padidinti ir jos konkurencingumui sustiprinti.

4.9 NAIADES II visų pirma siekiama užtikrinti didesnį sektoriaus patrauklumą užimtumo rinkoje, kurti aukštos kokybės darbo vietas ir skatinti profesinį judumą. Toks yra dedamų pastangų tikslas siekiant Europos lygmeniu suderinti profesijų profilius ir koordinuoti profesines kvalifikacijas. Šie veiksmai gali padėti išspręsti kvalifikuotų darbuotojų trūkumo vidaus vandenų laivybos sektoriuje problemą.

4.10 Socialinės apsaugos klausimu Komitetas nurodo savo 2005 m. nuomonę (TEN/200), kurioje jis ragino parengti vidaus vandenų laivybos srities ES socialinę politiką. Pastaraisiais metais šioje srityje įvyko didesnių pokyčių vykdant socialinį dialogą, kurio rezultatas – nustatytos specialios darbo grafiko vidaus vandenų laivybos srityje taisyklės, dėl kurių socialiniai partneriai pasirašė susitarimą. Komitetas ragina vykdant socialinį dialogą pradėti kitas iniciatyvas, didinančias šio sektoriaus profesijų patrauklumą.

5. **Konkrečios pastabos**

5.1 Naujų TEN-T gairių klausimu Komitetas ragina Komisiją stebėti, kad įgyvendinant naują daugiarūšių transporto koridorių strategiją būtų gerai įtvirtintas vandens kelių vaidmuo. Daugiarūšių koridorių projektuose turi būti skiriamas dėmesys visoms transporto rūšims. Įgyvendinant šiuos projektus vidaus vandenų transportui turi būti skiriamas svarbus vaidmuo.

5.2 Komiteto manymu, labai svarbu visus IV ir aukštesnės klasės vandenų kelius įtraukti į centrinį TEN-T tinklą. Todėl valstybės narės prisiėmė įsipareigojimą užtikrinti šių kelių priežiūrą ir juos gerinti, taip pat teikti paramą, reikalingą kliūtims panaikinti, kad Europoje būtų galima visapusiškai pasinaudoti šios infrastruktūros pajėgumo rezervu. Komitetas nori atkreipti dėmesį į tai, kad laivyba tokiomis upėmis kaip Dunojus arba Elbė dar turi didelių pajėgumų. Komitetas ragina valstybes nares panaikinti vis dar esamas kliūtis ir nedelsiant pradėti kurti trūkstamas jungtis, kaip pavyzdžiui, ašis Sena–Esko.

5.3 Vystant transportą Rytų ir Vidurio Europos šalyse ypač svarbus vaidmuo tenka Dunojui. 2010 m. Strategijoje dėl Dunojaus regiono Komisija pripažįsta, kad svarbu skatinti Dunojaus regiono vystymąsi. Laivyba Dunojumi yra vienas iš minėtos strategijos ramsčių. Ši strategija parengta siekiant padėti didinti vidaus vandenų laivyba šia didele upe. Pagal šią iniciatyvą Dunojaus pakrantės šalys, deja, išskyrus vieną, 2012 m. birželio mėn. pasirašė deklaraciją, kurioje įsipareigojo prižiūrėti Dunojų remiantis taikomais standartais siekiant išvengti, kad dėl nepakankamo šios upės vandens gylio ateityje nebūtų sustabdyta vidaus vandenų laivyba šia upe.

5.4 Komitetas remia šią Komisijos strategiją, tačiau pabrėžia, kad strategija, kaip ir 2012 m. pasirašyta deklaracija, nėra tinkamai įgyvendintos. Jis taip pat ragina Komisiją sudaryti darbo grupę, kuri stebėtų, kaip laikomasi pagal strategiją ir deklaraciją numatytų susitarimų, ir kuri visapusiškai spręstų nustatytas problemas siekiant, kad nesužlugtų šio svarbaus vidaus vandenų transporto koridoriaus numatyta plėtotė.

5.5 Komisija konstatuoja, kad inovacijų lygis sektoriuje, palyginti su kitomis transporto rūšimis, yra žemas. Tai iš dalies lemia įrangos ilgaamžiškumas. Be to, šiame sektoriuje nepakankamai diegiamos inovacijos. Komisija ragina sektorių atlikti svarbų vaidmenį šioje srityje ir parengti inovacijų politiką.

5.6 Komitetas pritaria šioms nuostatoms, tačiau kartu atkreipia dėmesį tiek vidaus vandenų kelių sektoriaus įrangos ilgaamžiškumą, tiek į aukštą investicijų į vidaus vandenų sektorių lygį – ypatumą, kuris lemia tai, kad inovacijos šiame sektoriuje diegiamos lėčiau. Atsižvelgiant į dideles investicines sąnaudas būtina skatinti inovacijas ir šiuo tikslu taikyti deramas finansines ir ekonomines paskatas ir sudaryti palankias sąlygas gauti finansavimą. Šiems aspektams programoje kol kas neskiriamas pakankamas dėmesys.

5.7 Komitetas pabrėžia, kad sektoriuje įgyvendinamos ypač pažangios inovacijų iniciatyvos (suskystintomis naftos dujomis (SND) varomų laivų naudojimas). Jis ragina kompetentingas institucijas kuo skubiau parengti būtiną teisinį pagrindą, taip pat su pakaitiniu kuru susijusias priemones ir plėtoti infrastruktūrą siekiant įdiegti šias inovacijas ir jas dar labiau skatinti.

5.8 Komisijos tarnybos paskelbė lydimąjį darbo dokumentą dėl laivyno ekologizavimo. Šiame dokumente Komisija nurodo būdus, kaip mažinti išmetamų teršalų kiekį ir spręsti oro taršos problemą. Komitetas supranta, kad vidaus vandenų transportas išmeta mažiau CO_2 nei kelių ir geležinkelių transportas – aspektas, į kurį Komisijos dokumente vis dėlto neatsižvelgta.

5.9 Atsižvelgdama į dėmesį, kuris skiriamas kitiems nei CO_2 oro teršalus, Komisija daro išvadą, kad šiuo požiūriu vidaus vandenų transportas šiuo metu gali tapti taršiausiu sektoriumi. Todėl Komitetas pažymi, kad nustatant būsimas teršalų išleidimo normas reikėtų vengti konkurencijos iškraipymo ir atsižvelgti į atitinkamą vidaus vandenų sektoriui tinkamų variklių paklausą.

5.10 Komitetas mano, kad Komisija gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant inovacijas ir ekologizavimą sektoriuje ir suteikti svarią finansinę paramą. Atsižvelgiant į privalumus, kurių visuomenei gali suteikti vidaus vandenų transporto aplinkos rodiklių pagerinimas, tikslinga iš ES ir nacionalinių fondų šiam sektoriui suteikti minėtam tikslui pasiekti reikiamą pagalbą, kuri atliktų katalizatoriaus vaidmenį.

5.11 Todėl Komitetas ragina Komisiją priėmus daugiametį ES biudžetą pasinaudoti visomis Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) ir programos „Horizontas 2020“ teikiamomis galimybėmis, kad būtų įgyvendintas laivų ekologizavimas ir kitos pasiūlyme dėl NAIADES numatytos priemonės.

5.12 Be to, Komitetas ragina sektorių ekologizacijos tikslais pasinaudoti rezervo fonduose esančiais ištekliais siekiant gerinti šio sektoriaus įvaizdį. Tokia galimybė iki šiol numatyta projekte dėl reglamento dėl pajėgumo dalinio pakeitimo, kuris yra pasiūlymo dėl NAIADES II dalis.

5.13 Profesionalumo didinimas ir glaudesnis bendradarbiavimas sektoriaus viduje ir jo iniciatyvumas neabejotinai padės tvariai sustiprinti jo ekonomikoje užimamą padėtį atsižvelgiant į tai, kad ekonomikos krizė lėmė jo struktūrinius perteklinius pajėgumus.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl naujų ES bendrosios telekomunikacijų rinkos priemonių remiantis šiais dviem dokumentais: Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Europos bendrosios elektroninių ryšių rinkos ir žemyno ryšių infrastruktūros plėtros priemonės ir iš dalies keičiamos direktyvos 2002/20/EB, 2002/21/EB ir 2002/22/EB ir reglamentai (EB) Nr. 1211/2009 ir (ES) Nr. 531/2012

COM(2013) 627 final – 2013/0309 (COD)

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl bendrosios telekomunikacijų rinkos

COM(2013) 634 final

(2014/C 177/12)

Pranešėja **Anna NIETYKSZA**

2013 m. rugsėjo 23 d. ir 2013 m. rugsėjo 12 d., Komisija, Taryba ir Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Naujų ES bendrosios telekomunikacijų rinkos priemonių, remiantis šiais dviem dokumentais: *Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Europos bendrosios elektroninių ryšių rinkos ir žemyno ryšių infrastruktūros plėtros priemonės ir iš dalies keičiamos direktyvos 2002/20/EB, 2002/21/EB ir 2002/22/EB ir reglamentai (EB) Nr. 1211/2009 ir (ES) Nr. 531/2012*

COM(2013) 627 final – 2013/0309 (COD),

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl bendrosios telekomunikacijų rinkos

COM(2013) 634 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 18 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už, 2 prieš ir 5 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui dėl reglamento ir konkrečioms priemonėms, skirtoms paspartinti Europos bendrosios elektroninių ryšių rinkos sukūrimą, kadangi tai visų ekonomikos sektorių dinamiško ir tvaraus augimo bei naujų darbo vietų kūrimo pagrindas. Tokia Sąjungos politika taip pat užtikrins aukštą vartotojų apsaugos lygį.

1.2 EESRK laikosi nuomonės, kad pasiūlymas Europos elektroninių ryšių paslaugų teikėjams sumažinti kliūtis

— įvedant vieną Europos leidimą, kuris galiotų visoje ES teritorijoje, ir

— suderinant reguliavimo sąlygas bei dažnių spektro valdymą

padės paslaugų teikėjams teikti konkurencingas, saugias elektroninių ryšių paslaugas pavieniams asmenims, įmonėms ir įstaigoms visoje Europos Sąjungoje.

1.3 EESRK pažymi, kad Komisija turėtų dar kartą apsvarstyti galimybę plačiajuosčio ryšio paslaugas priskirti universaliosioms paslaugoms.

1.4 Kartu EESRK mano, kad reguliavimo kliūčių mažinimas atvers rinkas ir smulkesniems elektroninių ryšių paslaugų teikėjams. Pagrindinės paskatos šių paslaugų teikėjams plėsti veiklą bus:

— vienas leidimas,

— investavimo į tinklus supaprastinimas,

— galimybė teikti tarpvalstybines paslaugas bet kurioje ES šalyje

— ir investicijų skatinimas.

1.5 EESRK pažymi, kad Komisijos reglamentai ir bendros paskatos turi užkirsti kelią naujam rinkos susiskaidymui, kadangi tai neleidžia plėsti tarpvalstybinių paslaugų ir silpnina ES pozicijas tarptautinių konkurentų atžvilgiu.

1.6 EESRK laikosi nuomonės, kad geresnė prieiga ir mažesnės didelės spartos tinklų įdiegimo ir eksploatavimo sąnaudos:

— sukurs darbo vietų Europos įmonėse, įskaitant MVĮ ir naujai įsteigtas įmones, kuriančias ir aprūpinančias pasaulio rinkas novatoriškais produktais ir paslaugomis,

— paspartins modernių paslaugų e. prekybos ir e. švietimo srityse, taip pat pažangių viešųjų paslaugų, pavyzdžiui, e. valdžios ir e. sveikatos, kūrimą,

— paspartins modernių Europos debesijos kompiuterijos paslaugų vystymą, kaip teigiama Komiteto nuomonėje „Europos nuotolinės kompiuterijos strategijos link“ (TEN/494),

— sudarys dideles galimybes kurti naujas paslaugas tose srityse, kuriose tikimasi spartaus vystymosi, pavyzdžiui, daiktų interneto ir kompiuterių sujungimo (M2M).

1.7 EESRK sutinka, kad reguliavimo sąlygų suderinimas paskatins investicijas į Europos elektroninių ryšių paslaugų teikėjų įmones.

1.8 EESRK pritaria siūlomam vartotojų ir naudotojų teisių užtikrinimo suderinimui, įskaitant:

— palankesnes sąlygas rinktis ir pakeisti paslaugų teikėjus,

— didelių tarptinklinio ryšio skambučių ir ES vidaus tarpvalstybinių fiksuoto ryšio skambučių kainų panaikinimą (žr. EESRK informacinį pranešimą dėl Neatidėliotino tarptinklinio ryšio mokesčių panaikinimo, pranešėjas Raymond Hencks).

1.9 EESRK pritaria elektroninių ryšių paslaugų sutarčių sąlygų galutiniams vartotojams suderinimui visose valstybėse narėse.

1.10 EESRK mano, kad atvira prieiga prie tinklo ir galimybė visoje Europos Sąjungoje naudotis pažangiomis elektroninių ryšių paslaugomis padidins vartotojų ir verslininkų judumą ir sudarys palankesnes sąlygas naudotis prieiga prie Europos kultūros paveldo ir plėtoti kūrybos pramonę.

1.11 Būsimas reguliavimas turėtų užtikrinti didesnį finansinį ir teisinį saugumą operatoriams. Savo ruožtu EESRK rekomenduoja, kad šis reguliavimas suteiktų didesnį teisinį saugumą ir paslaugų gavėjams, geriau apsaugodamas jų teises.

1.12 EESRK pabrėžia teisės į tinkamą asmens duomenų apsaugos užtikrinimą svarbą, kadangi ji pamirštama, ir primena kitas galutinių elektroninių ryšių paslaugų gavėjų teises, nurodytas ankstesnėse EESRK nuomonėse ([1]).

([1]) OL C 271, 2013 9 19, p. 133-137; OL C 229, 2012 7 31, p. 1-6; OL C 351, 2012 11 15, p. 31-35.

1.13 EESRK pažymi, kad informacinės ir ryšių technologijos (IRT) yra nuolatinio ekonomikos augimo šaltinis, sudarantis 50 proc. našumo augimo visuose ekonomikos sektoriuose, kuriuose jos naudojamos. Net jeigu dėl jų naudojimo panaikinamos kai kurios darbo vietos, vietoj dviejų prarastų darbo vietų sukuriamos penkios naujos darbo vietos (žr. Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, COM(2013) 627 final 2013/0309 (COD), p. 2). EESRK pabrėžia, kad įgyvendinant naujus mokymo mechanizmus būtina užtikrinti švietimą, perkvalifikavimą ir mokymosi visą gyvenimą galimybes visiems.

1.14 EESRK pabrėžia, kad būtina laikytis konkurencijos taisyklių ir tinklo neutralumo, visu pirma susijusių su elektroninių ryšių paslaugų teikėjais, priklausančiais MVĮ sektoriui, kadangi sustiprinus pagrindinius elektroninių ryšių paslaugų teikėjus ir dažnių spektro išteklius gali kilti pavojus valstybių narių rinkų konkurencingumui.

1.15 Virtualios plačiajuosčio ryšio prieigos produktų (didmeninės prieigos prie plačiajuosčio ryšio tinklų rūšis, kurią sudaro virtuali prieigos jungtis su bet kuria fiksuoto ar belaidžio ryšio tinklo architektūra, išskyrus fizinį vietinės linijos atsiejimą, kartu su perdavimo į nustatytus perdavimo taškus paslauga ir specifiniais tinklo elementais, specifinėmis tinklo funkcijomis bei pagalbinėmis IT sistemomis) reguliavimas, regis, yra per ankstyvas. EESRK mano, kad reikėtų palaukti, kol rinka sureguliuos šių paslaugų teikimo sąlygas ir kainas. Tačiau įpareigojimas teikti užtikrintos paslaugos kokybės (UPK) prisijungimo produktus turi būti reguliuojamas taip, kad naštą išlaikant pusiausvyrą pasidalytų didieji operatoriai ir mažesnieji MVĮ sektoriaus paslaugų teikėjai.

1.16 EESRK reiškia susirūpinimą dėl konkrečių sprendimų, susijusių su radijo ryšio vietiniais tinklais, visų pirma dėl galimybės galutiniams paslaugų gavėjams leisti naudotis radijo tinklais kitiems nežinomiems ir anoniminiams vartotojams.

1.17 EESRK perspėja, kad siūlomame reglamente užsibrėžiami labai plataus užmojo tikslai. Kadangi jis įsigalios greitai (nuo 2014 m. liepos 1 d.), tai pareikalaus didelių pagrindinių suinteresuotųjų subjektų – Europos Komisijos, nacionalinių elektroninių ryšių reguliavimo institucijų, konkurencijos institucijų ir Europos elektroninių ryšių paslaugų teikėjų – pastangų.

1.18 Kadangi būtina koordinuoti Europos leidimų išdavimo ir rezervavimo apimtis ir tvarką bei radijo spektro naudojimo sąlygas, EESRK rekomenduoja stiprinti EERRI vaidmenį, kol bus priimtas sprendimas įsteigti vieną Europos reguliavimo instituciją.

2. **Įžanga ir bendrosios aplinkybės**

2.1 Pagrindiniai JAV, Japonijos ir Pietų Korėjos operatoriai investavo labai daug lėšų į fiksuoto ir belaidžio sparčiojo plačiajuosčio interneto ryšio infrastruktūrą. Europos Sąjungai nepaprastai svarbu pasauliniu mastu išlaikyti konkurencingumą elektroninių ryšių srityje.

2.2 Patikimo ir spartaus plačiajuosčio ryšio prieiga yra ypač svarbi teikiant novatoriškas elektroninių ryšių paslaugas, visų pirma debesijos kompiuterijos srityje. Todėl ES strategiškai svarbu, kad elektroninių ryšių sektorius būtų geros būklės, pajėgus visuomenei teikti modernias paslaugas ir išlaikytų didelius gebėjimus kurti elektroninių ryšių įrangą, sprendimus ir paslaugas.

2.3 Skaitmeninė ekonomika ir jos teikiami produktai sudaro vis didesnę BVP dalį, o elektroninių ryšių paslaugos yra neatsiejamos nuo našumo augimo visuose ekonomikos sektoriuose – sveikatos priežiūros, energetikos, viešųjų paslaugų ir kt. Kitas labai svarbus vystymosi veiksnys – galimybė investuoti į belaidžio ryšio tinklus (pavyzdžiui, ketvirtosios kartos ir vėlesnes judriojo ryšio technologijas, leidžiančias naudotis didelės spartos mobiliuoju internetu) ir sparčiojo fiksuoto ryšio tinklus (pavyzdžiui, FTTH (angl. *fiber-to-the-home,* pluoštas iki namų) šviesolaidinius tinklus).

2.4 Tam, kad elektroninių ryšių tinklai duotų didelį pelną, jie turi veikti pakankamai didele apimtimi. Tačiau ES valstybių narių elektroninių ryšių rinka yra labai susiskaidžiusi: joje veiklą vykdo daugiau kaip 1 000 fiksuoto ryšio operatorių ir keli šimtai judriojo ryšio tinklų operatorių. Nors didžiausios operatorių grupės paslaugas teikia atskirose šalyse, jos neteikia tarpvalstybinių paslaugų vartotojams ir mažesniems galutiniams paslaugų gavėjams (tarpvalstybines paslaugas teikia tik didžiausioms įmonėms). Nė vienas operatorius nevykdo veiklos daugiau kaip pusėje valstybių narių. Kabelinės televizijos rinka taip pat yra susiskaidžiusi: ją sudaro daugiau kaip 1 500 operatorių.

2.5 Dėl šio susiskaidymo išlieka aukštos paslaugų kainos, ypač skambučių iš vienos ES valstybės narės į kitą (tarptinklinio ryšio skambučių judriojo ryšio tinkluose ir tarptautinių fiksuoto ryšio skambučių).

2.6 Radijo spektras yra ribotas išteklius. Veiksmingai jį naudojant bus galima padaryti didelį poveikį Europos skaitmeninės darbotvarkės įgyvendinimui ir paslaugų teikėjų veiklos sąlygoms. Be to, spektro naudojimo sąlygos (pavyzdžiui, skyrimo taisyklės, rezervavimo trukmė, galimybės perskirstyti spektrą (keičiant jo valdymą, be kita ko, siekiama tenkinti rinkos poreikius arba padidinti spektro naudojimo veiksmingumą) ir juo dalytis) labai skiriasi valstybėse narėse. Skiriasi skyrimo sąlygos, spektro rezervavimo galiojimo terminai ir galimybės pratęsti rezervaciją. Dėl šių skirtumų sudėtinga investuoti ir kurti integruotus tarpvalstybinius belaidžio ryšio tinklus.

2.7 Nors praėjusio šimtmečio dešimtajame dešimtmetyje Europa pirmavo pasaulyje GSM judriojo ryšio telefonijos srityje, šiuo metu ji atsilieka pirmiau išvardytų šalių atžvilgiu diegiant pažangiausias judriojo ryšio perdavimo technologijas.

2.8 Pastaraisiais metais informacinių ir ryšių technologijų sektorius Europoje vystėsi labai lėtai (0,3 proc. per metus), visų pirma palyginti su augimu JAV (15 proc.) ir pirmaujančiose Azijos šalyse (26 proc.).

2.9 Siūlomi pakeitimai taikytini sritims, reguliuojamoms teisės aktų, kuriais remiantis reguliuojami elektroniniai ryšiai ES, t. y. Direktyvos 2002/20/EB (Leidimų direktyva), 2002/21/EB (Pagrindų direktyva), 2002/22/EB (Universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių direktyva), 2002/58/EB (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių), Reglamentai (EB) Nr. 1211/2009 (dėl EERRI įsteigimo) ir (ES) Nr. 531/2012 (dėl tarptinklinio ryšio) bei Sprendimas 243/2012/ES (Radijo spektro politikos programa) ([2]).

3. **Pagrindinis Europos Komisijos reglamento tikslas**

3.1 Pagrindinis Europos Komisijos siūlomo reglamento tikslas – siekti sukurti bendrąją elektroninių ryšių rinką, kurioje:

— visuomenė, institucijos ir įmonės vienodomis sąlygomis turėtų prieigą prie elektroninių ryšių paslaugų visoje Europos Sąjungoje, be apribojimų ar papildomų išlaidų,

— operatoriai ir elektroninių ryšių paslaugų teikėjai galėtų teikti paslaugas konkurencingomis sąlygomis už valstybės narės, kurioje jie yra įsisteigę, ribų ir pasiekti vartotojus visoje ES,

— būtų sukurtas ekonomikos skaitmeninės transformacijos pagrindas, kuris sudarytų sąlygas ekonomikos augimo atkūrimui ir išlaikymui, didesniam ES šalių konkurencingumui pasaulyje, naujų darbo vietų kūrimui skaitmeninėje ekonomikoje, kūrybos pramonėje ir visose kitose ekonomikos srityse, kuriose elektroniniai ryšiai atlieka svarbų vaidmenį.

3.2 Pasiūlyme dėl reglamento Europos Komisija pateikė šiuos sprendimus:

— Europos elektroninių ryšių teikėjams nustatyti vieną ES leidimą, grindžiamą viena pranešimo sistema valstybėje narėje, kurioje yra elektroninių ryšių teikėjo pagrindinė buveinė;

— suderinti radijo dažnių spektro prieinamumą, radijo dažnių spektro naudojimo teisių skyrimo sąlygas ir galiojimo trukmę;

— įdiegti virtualios plačiajuosčio ryšio prieigos produktus ir suderintus užtikrintos paslaugos kokybės elektroninių ryšių produktus;

— suderinti taisykles dėl galutinių paslaugų gavėjų/vartotojų teisių (reikalavimas užtikrinti skaidrią informaciją ir sutartis, aiškiai apibrėžtos sutarties sudarymo ir nutraukimo sąlygos, tinklo neutralumas, užtikrintos paslaugos kokybė, paprastesnis paslaugų teikėjo keitimas ir numerio perkeliamumas);

— suteikti įgaliojimus taikyti sankcijas ir nustatyti Komisijos įgaliojimų priimti deleguotuosius ar įgyvendinimo aktus taisykles;

([2]) OL C 123, 2001 4 25, p. 55-56; OL C 123, 2001 4 25, p. 56-61; OL C 123, 2001 4 25, p. 53-54; OL C 24, 2012 1 28, p. 131-133; OL C 133, 2013 5 9, p. 22-26.

— priimti taisykles dėl tarptinklinio ryšio skambučių judriojo ryšio tinkluose;

— apriboti ES vidaus fiksuoto ryšio skambučių įkainius, kurie negali viršyti šalies tarpmiestinio ryšio tarifų;

— sustiprinti EERRI kaip Europos Komisijos patariamąjį organą elektroninių ryšių srityje.

3.3 Kaip pabrėžė Europos Vadovų Taryba 2013 m. spalio 24–25 d. išvadose, ekonominiam ir socialiniam ES valstybių narių vystymuisi svarbiausia – įveikti elektroninių ryšių rinkos susiskaidymą, skatinti veiksmingą konkurenciją, pritraukti privačių investicijų užtikrinant nuspėjamą ir stabilų teisinį pagrindą bei suteikiant aukšto lygio vartotojų apsaugą, ir suderinti spektro skyrimo sąlygas (2013 m. spalio 25 d. Europos Vadovų Tarybos dokumentas (EUCO 169/13, CO EUR 13 CONCL 7), 5 ir 9 punktai).

3.4 Geresnė spartaus ryšio prieiga ir mažesnės kainos leis visiems paslaugų teikėjams, įskaitant Europos MVĮ, kurti ir siūlyti novatoriškus produktus ir paslaugas pasaulio rinkai.

4. **Konkrečios pastabos dėl Europos Komisijos reglamento**

4.1 *Vienas ES leidimas*

4.1.1 EESRK mano, kad teikti tarpvalstybines paslaugas šiuo metu kliudo biurokratija, atsirandanti dėl nacionalinių leidimų išdavimo sistemų susiskaidymo, radijo dažnių spektro skyrimo, prieigos produktų reguliavimo ir vartotojų teisių taisyklių.

4.1.2 Operatoriai naudojasi rinkos susiskaidymu galutinių paslaugų gavėjų nenaudai teikdami brangesnes tarpvalstybines paslaugas.

4.1.3 EESRK mano, kad pasiūlymas dėl reglamento sudarys palankesnes sąlygas operatorių konsolidavimui ir visos Europos elektroninių ryšių paslaugų teikėjų atsiradimui. Šis procesas yra naudingas valstybių narių ekonomikos konkurencingumo pasaulio rinkose požiūriu.

4.1.4 Elektroninių ryšių paslaugų teikėjų stiprinimas ir vienodos teisinės sąlygos padidins Europos paslaugų teikėjų patrauklumą instituciniams investuotojams, įskaitant privataus kapitalo fondus. Operatoriams suteikus papildomo kapitalo išaugs jų investiciniai pajėgumai.

4.1.5 EESRK palankiai vertina vieno Europos leidimo įvedamą. Tai viena svarbiausių sistemos veikimo tobulinimo sąlygų. Bendradarbiavimo procedūras ir principus reikia aiškiai apibrėžti.

4.1.6 EESRK palankiai vertintų pasiūlymą įsteigti vieną Europos reguliavimo instituciją, kaip siūlė ir argumentavo kelete savo nuomonių.

4.2 *Radijo dažnių spektro naudojimo koordinavimas*

4.2.1 Suderinus radijo spektro valdymą remiantis vienodomis radijo spektro naudojimo sąlygomis (skyrimo taisyklės, rezervavimo trukmė, galimybės „perskirstyti“ ir dalytis radijo spektru) bus lengviau įdiegti naujas belaidžio plačiajuosčio ryšio prieigos technologijas (4G ir vėlesnes technologijas).

4.2.2 EESRK nuomone, reglamentas neleis atlikti dabartinių taisyklių dėl tarptinklinio ryšio veiksmingumo peržiūros, numatytos 2016 m., ir priimti sprendimų dėl juostų skyrimo, planuojamų priimti 2015 m. per ITU–R (ITU–R (ITU radijo ryšio sektorius) – tai vienas iš trijų Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) sektorių (padalinių), atsakingas už radijo ryšį) Pasaulinę radijo ryšio konferenciją (WRC 2015).

4.3 *Europos virtualios ryšio prieigos produktai*

4.3.1 EESRK mano, kad virtualios ryšio prieigos taisyklės siūlomos esant dideliam netikrumui dėl NGN/NGA tinklų (angl. *high-speed Next Generation Networks/Next Generation Access* – didelės spartos naujos kartos tinklai ir (arba) prieiga prie naujos kartos tinklų) reguliavimo ir skirtingos reguliavimo praktikos pavienėse valstybėse narėse. Tvirti reguliavimo principai, skatinantys operatorius investuoti į brangią NGN/NGA tinklo infrastruktūrą turi būti pradėti taikyti labai atsargiai, nes šių sričių reguliavimo praktika dar tik pradeda formuotis. Didmeniniai produktai turi būti kuriami atsižvelgiant į kiekvienos nacionalinės rinkos klientų poreikius ir nereikėtų orientuotis į „Europos vidurkį“.

4.4 *Užtikrintos paslaugos kokybės (UPK) prisijungimo produktas*

4.4.1 Užtikrintos paslaugos kokybės (UKP) prisijungimo produkto įdiegimas gali pasirodyti esąs labai naudingas kuriant ir teikiant specialias pažangias skaitmenines paslaugas.

4.4.2 EESRK nuomone, įpareigojimas teikti UKP turi būti reguliuojamas taip, kad naštą išlaikant pusiausvyrą pasidalytų didieji operatoriai ir smulkesnieji MVĮ sektoriaus paslaugų teikėjai.

4.5 *Suderintos galutinių paslaugų gavėjų teisės*

4.5.1 EESRK mano, kad galutinių paslaugų gavėjų teisių suderinimas, įpareigojimai užtikrinti skaidrumą ir vartotojams teikti aiškią informaciją apie sąlygas, kokybę, teises, tarifus ir taisykles, palengvinančias paslaugų teikėjo keitimą, duos didelės naudos elektroninių ryšių paslaugų vartotojams, sustiprins jų poziciją paslaugos teikėjų atžvilgiu ir sumažins informacijos asimetriją.

4.5.2 EESRK pritaria, kad reikia teikti konkrečią informaciją ir numatyti sutartinius įsipareigojimus, apimančius:

— paslaugas neįgaliems galutiniams paslaugų gavėjams (išsamią informaciją apie jiems sukurtus produktus ir paslaugas),

— veiksmus, kurių gali imtis teikėjas, reaguodamas į incidentus, susijusius su saugumu arba sąžiningumu, arba į grėsmes ir pažeidžiamumą,

— galimybę galutiniams paslaugų gavėjams kontroliuoti savo naudojimąsi elektroninėmis ryšių paslaugomis.

4.5.3 EESRK pritaria pasiūlymui įpareigoti elektroninių ryšių paslaugų teikėjus teikti visuomenei svarbią informaciją apie:

— dažniausius elektroninių ryšių paslaugų naudojimo būdus siekiant užsiimti neteisėta veikla ar platinti žalingą turinį, ir apie jų teisines pasekmes,

— apsaugos nuo pavojų asmens saugumui ir nuo neteisėtos prieigos prie asmens duomenų naudojantis elektroninių ryšių paslaugomis priemones.

Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad Reglamento IV ir V skyriai yra dviprasmiški, visų pirma, kai kalbama apie subjektyvius veiksnius, nuo kurių toliau priklauso kai kurios vartotojų teisės; Komitetas tikėjosi privalomų garantijų, ypač susijusių su pasiūlymo 23 straipsnio 3 dalimi ir 27, 28 bei 30 straipsniais.

4.6 *Tarptinklinis ryšys ir tarptautiniai skambučiai*

4.6.1 Nors pagrindinis Europos skaitmeninės darbotvarkės tikslas – panaikinti paslaugų vidaus ir tarptinklinio ryšio paslaugų kainų skirtumą ir tokiu būdu sukurti judriojo ryšio paslaugų vidaus rinką, tarptinklinio judriojo ryšio kainos Europoje vis dar pernelyg didelės ir gerokai viršija tai pačiai paslaugai šalies viduje taikomus tarifus.

4.6.2 Kadangi, nepaisant Sąjungos lygmeniu nustatytų viršutinių kainų ribų, operatorių taikomos vidutinės kainos mažai tesiskiria nuo teisės aktais nustatytos didžiausios kainų ribos ir trukdo sveikai konkurencijai, Komisija buvo priversta naujame teisės aktų rinkinyje pasiūlyti nuo 2014 m. panaikinti papildomus mokesčius už tarptinkliniu ryšiu priimamus skambučius ir per tam tikrą laiką panaikinti kitus tarptinklinio ryšio mokesčius taip paskatinant operatorių ar bent jau jų susivienijimų konkurenciją.

4.6.3 EESRK iš esmės pasisako už tai, kad būtų panaikinti visi tarptinklinio ryšio mokesčiai (už skambučius, SMS žinutes, duomenų perdavimą), o ne tik už priimamus skambučius. Be to, Komitetas mano, kad, norint sukurti tikrą Europos elektroninio judriojo ryšio vidaus rinką, reikia persvarstyti ir tranzitiniam judriajam ryšiui ES taikomus tarifus.

4.6.4 Tačiau atsižvelgdamas į tai, kad su tuo susijusiame 2012 m. reglamente numatytos struktūrinės reformos bus įgyvendinamos tik nuo 2014 m. liepos mėn., EESRK mano, kad tarptinklinio ryšio mokesčių panaikinimo data turės būti nustatyta atsižvelgiant į minėtų struktūrinių reformų rezultatus, kai jos bus visiškai įgyvendintos.

4.6.5 Šis terminas turėtų suteikti reguliavimo institucijoms galimybę imtis prevencinių priemonių, kad operatoriai dėl tarptinklinio ryšio mokesčių panaikinimo sumažėjusių pajamų nekompensuotų didesniais nacionaliniais tarifais. Dėl tokio kompensavimo nukentėtų visi vartotojai, visų pirma piliečiai, kurie dėl asmeninių priežasčių neišvyksta iš savo gyvenamosios šalies, taigi ir nesinaudoja tarptinkliniu ryšiu.

4.6.6 Be to, kad būtų užtikrintas didesnis kainų, ypač siūlomų paketų, skaidrumas, EESRK siūlo reguliavimo institucijoms bendradarbiaujant su vartotojų organizacijomis parengti standartinę informaciją apie kainų sudėtį, kad būtų galima tarpusavyje palyginti įvairius pasiūlymus ir palengvinti ekonominiu požiūriu palankiausio pasiūlymo paiešką.

4.6.7 Galiausiai Komisija turės įdėmiai stebėti, kad operatorių partnerystė, kuriai ji visapusiškai pritaria, nevirstų susitarimais ar oligopoliais ir su tuo susijusiu piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi rinkoje.

4.7 *EERRI statuso keitimas*

4.7.1 EESRK nuomone, siūlomų pakeitimų dėl EERRI statuso, pavyzdžiui, visą darbo dieną dirbančio Reguliuotojų valdybos pirmininko, gali nepakakti atsižvelgiant į konkurencingumo iššūkius ir būtinybę sukurti investicijų paskatas, visų pirma dėl plačiajuosčio ryšio ir NGN/NGA tinklo.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos aukštojo mokslo pasaulyje

COM(2013) 499 final

(2014/C 177/13)

Pranešėjas **Mário SOARES**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2013 m. liepos 11 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos aukštojo mokslo pasaulyje

COM(2013) 499 final.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 17 d. priėmė savo nuomonę.

495-(i)ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 158 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 EESRK nuomone, strateginiai prioritetai, siūlomi Komisijos komunikate dėl aukštojo mokslo internacionalizavimo (visų pirma studentų, dėstytojų ir mokslininkų judumas, vidinis internacionalizavimas į mokymo programas įtraukiant su pasaulio aktualijomis susijusias temas) ir dėl tarptautinių aukštojo mokslo įstaigų asociacijų ir partneryščių stiprinimo yra svarbūs ir Komitetas jiems pritaria šiais laikais, kai masiškai siūlomos nemokami nuotolinio mokymo kursai internetu iš esmės keičia galimybes įgyti žinių.

1.2 EESRK palankiai vertina tai, kad komunikate pripažįstama, jog svarbu parengti bendrą Europos aukštojo mokslo internacionalizavimo strategiją, bet apgailestauja, kad komunikate apsiribojama Europos Sąjungos jau pradėtų veiksmų apžvalga, nepasiūlant jokių svarbesnių naujovių, be to, komunikatas nelabai atitinka šiuo metu vyraujančias konkurencines sąlygas šiame sektoriuje.

1.3 EESRK taip pat vertina tai, kad pripažįstama, jog tai ne tik mokslinis ar techninis klausimas, bet ir su politinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis aplinkybėmis glaudžiai susijęs išbandymas nacionaliniu, Europos ir pasaulio mastu.

1.4 EESRK iš Komisijos tikisi pasiūlymų ir veiksmų efektyvesniam Europos universitetų vaidmeniui tarptautinėje arenoje stiprinimui ir visų kliūčių, trukdančių žinių mainams ir studentų bei dėstytojų judumui į trečiųjų šalių aukštojo mokslo įstaigas, panaikinimui, visų pirma dėl vizų išdavimo ir apskritai dėl imigracijos politikos.

1.5 Studentų, dėstytojų ir mokslininkų judumas yra naudingas tiek siunčiančioms, tiek priimančioms šalims, todėl taip svarbu skatinti grįžtamąjį judumą taip, kad nemažėtų visuomenės vystymuisi būtinų kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių.

1.6 EESRK siūlo apsvarstyti galimybę įsteigti tikrą Europos mokyklą, kuri būtų įvairių Europos universitetų jau užmegzto bendradarbiavimo rezultatas ir pavyzdinė mokslo ir mokslinių tyrimų erdvė.

1.7 EESRK primena ankstesnėse savo nuomonėse pateiktą rekomendaciją aukštojo mokslo internacionalizavimo procesą derinti su aukštajam mokslui būdingų vertybių puoselėjimu ir skleidimu, pripažinti visų susijusių subjektų indėlius, skirtumus ir įvairovę ir atsižvelgti į tai, kad svarbūs yra ne tik universitetų, bet ir politiniai, ekonominiai ir kultūriniai interesai.

1.8 EESRK dar kartą pabrėžia, kad tai strateginis tikslas, todėl jam reikia skirti finansinių ir žmogiškųjų išteklių, kurie leistų prisidėti prie socialinio ir ekonominio vystymosi ir visų susijusių subjektų gerovės.

1.9 Todėl EESRK, kaip ir daugelis aukštojo mokslo įstaigų, baiminasi neigiamų griežtos taupymo politikos pasekmių švietimo sektoriui. EESRK jaučia pareigą pabrėžti, kad švietimo sektoriuje numatytas lėšų mažinimas stato į pavojų tuos pačius Komisijos komunikate numatytus tikslus.

1.10 EESRK laikosi nuomonės, kad internacionalizavimo procesas turi sudaryti palankesnes sąlygas aukštojo mokslo įstaigų ir įmonių bendradarbiavimui kuriant verslumo ir kūrybinius gebėjimus skatinančią studentų ir dėstytojų sinergiją ir užtikrinti palankų klimatą inovacijoms, kurių taip reikia dabartinei mūsų visuomenei.

1.11 Tarptautinėse programose masiškai ir nemokamai naudojantis naujosiomis technologijomis iš esmės pasikeitė galimybės įgyti žinių ir leido tapti „judiems“ milijonams studentų, kurie priešingu atveju nebūtų turėję realių galimybių. Tačiau EESRK perspėja dėl techninių, pedagoginių ir etinių problemų, kurių gali kilti, pavyzdžiui, dėl paskaitų medžiagą rengiančių dėstytojų ir mokslininkų intelektinės nuosavybės arba dėl dviejų skirtingų diskriminacinių požiūrių į tuos, kurie internacionalizavimo procese dalyvauja realiai ir tų, kurie tai daro internetu, atsiradimo.

1.12 EESRK dar kartą pabrėžia, kad yra įsitikinęs, jog Europos aukštojo mokslo internacionalizavimas turi padėti stiprinti pagrindines Europos kultūros vertybes: žmogaus teisių gynimą, visuomenės kultūros paveldo pripažinimą ir didesnės socialinės sanglaudos propagavimą.

1.13 EESRK primygtinai ragina Komisiją reguliariai teikti išsamią informaciją apie komunikate prisiimtų įsipareigojimų vykdymą ir mano, kad šis klausimas turėtų būti įtrauktas į konkrečias kiekvienai valstybei skirtas Europos semestro rekomendacijas.

1.14 Galiausiai EESRK rekomenduoja rengiant kitų finansinių metų ES biudžetą iš esmės padidinti šiam sektoriui skiriamus išteklius ir ypatingą dėmesį skirti poreikiams mokslinių tyrimų srityje.

2. **Įžanga**

2.1 Dabartinėje globalizuotoje ir konkurencingoje visuomenėje žinios yra viena pagrindinių žmogaus vystymosi priemonių visais savo aspektais: socialiniu, ekonominiu ar gerovės požiūriu. Suprantama, ir toliau pripažįstama, kad aukštasis mokslas yra pagrindinis naujų žinių kūrimo ir skleidimo veiksnys ir inovacijų stimulas, galintis prisidėti prie žmonių ir apskritai visuomenės vystymosi. Inovacijos ir žinios turi lemiamos reikšmės ne tik ekonomikos augimui, bet ir socialiniam vystymuisi bei visuomenės sanglaudai.

2.2 Akivaizdu, kad žinių ir patirties įgijimo formos ir būdai visada skyrėsi, bet šiandien jie įgauna visiškai naują pobūdį, ne tik dėl to, kad vis daugiau piliečių įgyja išsilavinimą, bet ir dėl to, kad naudojama vis daugiau naujųjų technologijų, o tai yra didelis iššūkis Europos aukštojo mokslo įstaigoms.

2.3 Universitetai yra (arba turėtų būti) ne tik mokslinių tyrimų ir technologinių inovacijų politikos centre, bet ir mokslinių tyrimų, galinčių prisidėti prie novatoriškos socialinės politikos augimo, sudaryti palankesnes sąlygas socialinei sanglaudai ir virsti veiksmingomis, konkurencingomis ir tvariomis verslo strategijomis, esmė.

2.4 Europoje yra apie 4 000 aukštojo mokslo įstaigų, daugiau kaip 19 milijonų studentų ir 1,5 milijono darbuotojų (dėstytojų ir kt.). Jie bendradarbiauja ir konkuruoja su kitų žemynų ir regionų universitetais stengdamiesi ne tik generuoti žinias ir jomis dalytis, bet ir skatindami inovacijas ir kurdami vertybes visuomenei, kurios dalimi jie yra.

2.5 Šiuo metu pasaulyje yra apie 99 milijonai aukštojo mokslo studentų, 2030 m. šis skaičius turėtų išaugti iki 414 milijonų. Vis daugiau studentų stengiasi pradėti ar papildyti studijas kitoje šalyje, šiuo požiūriu Europa pritraukia 45 proc. visų migruojančių studentų. Komisijos skaičiavimais „judančių“ studentų skaičius iki šio dešimtmečio pabaigos turėtų išaugti nuo keturių iki septynių milijonų. Nors šie skaičiai ir dideli, galima ir pageidautina veikti daugiau ir geriau ([1]).

([1]) UNESCO statistikos instituto duomenys.

2.6 Švietimas, visų pirma aukštasis mokslas, yra strategijos „Europa 2020“ ir siekio Europoje užtikrinti pažangią, tvarią ir integracinę ekonomiką esmė. Viena būtinų išankstinių sąlygų šiai ekonomikai užtikrinti – vėl imtis tikros pramonės politikos, kuri pripažintų, kad šioje srityje gyvybiškai svarbu – parengti žmogiškąjį kapitalą. Būtent dėl šios priežasties universitetų reikšmė tik didės.

2.7 Todėl nepaprastai svarbus tampa tarptautinis bendradarbiavimas siekiant rasti ir mokyti naujus talentus, būtinus iš esmės besikeičiančiame pasaulyje.

2.8 Šiomis aplinkybėmis parengtas Komisijos komunikatas Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“.

3. **Komisijos komunikato santrauka**

3.1 Komisija komunikate pabrėžia būtinybę aukštojo mokslo įstaigoms ir valstybėms narėms nustatyti tris strateginius prioritetus, kad būtų galima parengti išsamią internacionalizavimo strategiją ([2]):

— sprendžiant judumo klausimus skirti dėmesio internacionalizavimo strategijoms ir įtraukti į jas studentų, mokslininkų ir kitų darbuotojų judumo aspektus bei prisidėti kokybiškomis paslaugomis, be kita ko, orientavimo ir konsultavimo paslaugomis; su ES nepriklausančiomis šalimis sukurti dvikryptes judumo sistemas; remti sąžiningą ir oficialų judžių studentų, mokslininkų ir darbuotojų užsienyje įgytos kompetencijos pripažinimą;

— vidinio internacionalizavimo (pasaulinių aspektų integravimas į visų mokymo programų sandarą ir turinį bei mokymo (si) procesus) ir skaitmeninio mokymosi klausimu rengiant tarptautines mokymo programas, iš kurių naudos gautų tiek judūs, tiek nejudūs studentai, naudotis aukštojo mokslo įstaigų darbuotojų tarptautine patirtimi ir kvalifikacija; studentams, mokslininkams ir aukštųjų mokyklų darbuotojams teikti daugiau galimybių mokytis kalbų, visų pirma priimančiosios šalies vietos kalbos, taip siekiant maksimaliai išnaudoti Europos kalbų įvairovės teikiamą naudą; plėtoti tarptautinio bendradarbiavimo galimybes mokantis internetu ir aktyviau naudojantis IRT bei atviraisiais švietimo ištekliais;

— partnerystės srityje: dalyvaujant į inovacijas orientuotoje tarptautinėje partnerystėje ir projektuose, didinti aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų pajėgumus, kad būtų sprendžiamos visuotinės problemos; šalinti kliūtis, trukdančias pripažinti jungtinių ir dvigubų mokslo laipsnių programas; parengti verslumą skatinančias novatoriškas mokymo programas taip pat, bendradarbiaujant su ES ir kitų pasaulio šalių darbdaviais, siūlyti tarptautinių mokymosi galimybių; užtikrinti internacionalizavimo strategijų ir ES vystomojo bendradarbiavimo politikos nuoseklumą.

3.2 Komisija teisingai pažymi, kad globalizacija ir technologijų vystymasis aukštojo mokslo srityje paskatino naujų subjektų iš besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių – Kinijos, Indijos, Brazilijos ir kt. – atsiradimą.

3.3 Komisija taip pat pabrėžia, kad įvairios iniciatyvos, tokios kaip Bolonijos procesas, programos „Erasmus“, „Tempus“, „Erasmus Mundus“ ir „Marie Curie“ bei skaidrumo užtikrinimo mechanizmai, kaip antai Europos kreditų perkėlimo sistema ir Europos kvalifikacijų sandara (EKS), padėjo ES šalių aukštojo mokslo sistemoms pasiekti nemenką internacionalizavimą Europos viduje.

3.4 Komisija pakartoja tai, kas jau pasakyta ankstesniame komunikate „ES tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje stiprinimas ir koncentravimas“ ([3]), t. y. tarptautinis judumas aukštojo mokslo įstaigoms suteikia naujų galimybių kurti strategines partnerystes.

([2]) ES Tarybai pirmininkaujanti Lietuva kartu su Europos Komisija šia tema surengė konferenciją. Konferencijos išvadas rasite šiuo adresu:http://ec.europa.eu/education/news/30082013-euuropean-higher-education-confrence_en.htm.

([3]) COM(2012) 497 final.

3.5 Norėdama finansiškai prisidėti prie internacionalizavimo strategijų, Komisija per naująją programą *„Erasmus+“* ir programos „Maria Sklodowska-Curie“ veiksmus skirs didesnį finansavimą judumo veiklai 135 000 studentų ir dėstytojų, padės karjeros siekti 15 000 mokslininkų, suteiks 60 000 aukšto lygio stipendijų ir padės 1 000 pajėgumų didinimo projektų, kuriuose dalyvautų tiek ES, tiek kitų šalių aukštosios mokyklos.

4. **Bendrosios pastabos**

4.1 EESRK apgailestauja, kad svarstomame komunikate iš tiesų nepasiūloma jokių svarbesnių naujovių internacionalizavimo strategijos, kurią daugelis ES aukštojo mokslo įstaigos įgyvendina jau keletą metų, klausimu. Tačiau EESRK palankiai vertina tai, kad šiame komunikate pateiktoje apžvalgoje Komisija pripažįsta išsamios aukštojo mokslo internacionalizavimo strategijos svarbą ir skatina aukštojo mokslo įstaigas bei valstybes nares tęsti ir stiprinti šią strategiją.

4.2 Jau ankstesnėje nuomonėje Komitetas pabrėžė, kad šiam klausimui skiria didelį dėmesį, kadangi būtina siekti, kad „Europos universitetai taptų viso pasaulio studentams patraukliais kompetencijos centrais, o tai padėtų atskleisti ES aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų aukštą kokybę“ ([4]).

4.3 Siekiant suteikti postūmį ekonomikai ir tvaraus visuomenės vystymosi šiandien ypač svarbu pritraukti naujus talentus. Todėl Europos universitetai turi stiprinti tarpusavio bendradarbiavimą ir Europos aukštojo mokslo internacionalizavimu toliau siekti visai Europos Sąjungai ir visiems šiame procese dalyvaujantiems suinteresuotiesiems subjektams naudingo aukšto konkurencingumo lygio ([5]).

4.4 Universitetų bendradarbiavimą taip pat galima stiprinti gerinant visame pasaulyje veikiančių įvairių Europos šalių aukštojo mokslo įstaigų veiksmų koordinavimo kokybę. Šio bendradarbiavimo pastangomis sukurta tikra bendra Europos mokykla leistų įrodyti, kad Sąjunga yra kompetencijos erdvė.

4.5 Svarbu šioje internacionalizavimo strategijoje pripažinti geografinę įvairovę ir galimus skirtingus požiūrius ir politinius, ekonominius ir akademinius uždavinius. Internacionalizuojant aukštąjį mokslą būtina atsižvelgti ir į atskirų fakultetų, ar netgi juos sudarančių padalinių interesus, kadangi tai gali jiems padėti plėtoti savo mokslinių tyrimų ir inovacijų strategijas.

4.6 Beje, pastaruoju metu buvo bandoma suskirstyti mokslo sritis pagal tam tikrą hierarchiją, todėl labai svarbu siekti, kad socialinių ir humanitarinių mokslų šakos nebūtų nustumtos į užribį ir netaptų antrarūšėmis, palyginti su kitomis mokslo šakomis.

4.7 Siekiant užtikrinti kompleksinį požiūrį į internacionalizavimą, reikėtų skirti dėmesį studentų, dėstytojų ir mokslininkų interesams. Visų pirma svarbu įveikti įvairias kliūtis, trukdančias veiksmingai plėtoti judumą, taigi, skirti ypatingą dėmesį kompetencijos, įgytos mokslinių tyrimų, švietimo ir mokymo srityse, pripažinimui ir panaudojimui.

4.8 Todėl labai svarbu stiprinti dvišalių susitarimų dėl kompetencijos ir diplomų pripažinimo įgyvendinimą, taip pat išanalizuoti su šiuo klausimu susijusias išlygas ir jas įtraukti į įvarius kultūrinių mainų susitarimus, sudaromus su trečiosiomis šalimis ir jų universitetais. Šie susitarimai turi būti reguliariai vertinami įtraukiant švietimo sektoriaus atstovus.

4.9 Be to, labai svarbu pripažinti studentus priimančių ir siunčiančių šalių švietimo sistemų kirtumus, kad būtų galima rasti geriausius sprendimus, taip pat būtina pripažinti mokslinį, socialinį ir kultūrinį dėstytojų ir mokslininkų mainų indėlį, kuris turėtų būti laikomas veiksniu, praturtinančiu – plačiąja šio žodžio prasme – visas susijusias visuomenes.

([4]) OL C 191, 2012 6 29, p. 103.

([5]) Europos Komisijos duomenimis 63 proc. visų į ES atvykstančių trečiųjų šalių studentų pasirenka tris valstybes: Jungtinę Karalystę, Prancūziją ir Vokietiją.

4.10 EESRK labai teigiamai vertina tai, kad komunikate kalbama apie bendrą Komisijos, Tarybos, valstybių narių, švietimo sektoriaus ir dalyvaujančių ne ES valstybių ir jų universitetų atsakomybę.

4.11 Siekiant sėkmingo viso aukštojo mokslo internacionalizavimo, būtina suderinti Europos, nacionalinių, aukštojo mokslo įstaigų, įmonių ir kitų visuomenės sektorių strategijų su internacionalizavimu susijusius interesus. Šiuo požiūriu perėjimas nuo tarptautinio lygmens sektorinių veiksmų prie institucinės internacionalizavimo strategijos yra svarbus ir remtinas žingsnis.

4.12 Aukštojo mokslo internacionalizavimo tikslas turėtų būti kokybė, kuri padeda kurti bendrą turtą ir siekti socialinio ir ekonominio vystymosi. Į šį procesą būtinai įtraukti dėstytojus ir mokslininkus, kurie būtų demokratiškai išrinkti į visuose ES ir kitų valstybių universitetuose ir mokslinių tyrimų centruose suformuotas struktūras, taip pat skatinti dalyvauti kitus subjektus (pvz., studentų asociacijas, įmones ir įmonių asociacijas, vietos ir (arba) regionų valdžios institucijas ir kt.).

4.13 Galiausiai, EESRK dar kartą pabrėžia, kad yra įsitikinęs, jog Europos aukštojo mokslo internacionalizavimas turi padėti stiprinti pagrindines Europos kultūros vertybes: žmogaus teisių gynimą, visuomenės kultūros paveldo pripažinimą ir didesnės socialinės sanglaudos propagavimą.

5. **Konkrečios pastabos**

5.1 EESRK pabrėžia, kad komunikate pripažintas subsidiarumo principas (nacionalinė atsakomybė), tačiau taip pat įvertinama ir ES indėlio reikšmė, visų pirma sprendžiant Europos aukštojo mokslo internacionalizavimo klausimą.

5.2 Nustatant prioritetus dėl projektų finansavimo, viena iš turimų ES priemonių yra numatyti konkrečią papildomą paramą nacionalinių aukštojo mokslo internacionalizavimo agentūrų veiklai įvairiose Europos šalyse, taip pat ES gali skatinti kurti tokias įstaigas šalyse, kuriose dar nėra panašių struktūrų. Komiteto nuomone, glaudesnis šių agentūrų bendradarbiavimas būtų naudingas ir paskatintų stipresnį Europos universitetų bendradarbiavimą.

5.3 Siekiant aukštojo mokslo internacionalizavimo ir pritraukti trečiųjų šalių jaunuosius talentus, vienas svarbiausių aspektų – imigracijos ir vizų išdavimo kitų šalių studentams ir dėstytojams politika. EESRK ragina panaikinti jau seniai nustatytas kliūtis, trukdančias Europai tapti patrauklia šalimi daugeliui studentų, dėstytojų ir mokslininkų.

5.4 Komitetas visada pritarė idėjai, kad studentų, dėstytojų ir mokslininkų judumas suteikia papildomos naudos ir siunčiančioms, ir priimančioms šalims. Todėl labai svarbu skatinti grįžtamąjį judumą, kad būtų išvengta kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių, kad nemažėtų visuomenės vystymuisi būtinų kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių.

5.5 Be to, svarbiau analizuoti studentų, dėstytojų ir mokslininkų judumo rezultatus, o ne vykdyti jo apskaitą. Taigi, didžioji dalis investicijų turėtų būti skiriama bendradarbiavimo programoms, įskaitant stipendijas, kurios skatina judumą, ir didelį didinamąjį poveikį turinčių tinklų kūrimui.

5.6 EESRK atkreipia dėmesį, kad visų pirma reikėtų stiprinti mokslininkių moterų dalyvavimą, ypač judumą. Nors pastaraisiais metais mokslininkių, užimančių aukštas akademines ir vadovaujančias pareigas mokslo įstaigose ir universitetuose skaičius išaugo, jis vis dar yra labai mažas.

5.7 Judumas juo besinaudojančiam asmeniui turi taip pat atverti galimybes pasisemti kultūrinės patirties ar, pavyzdžiui, išmokti kalbą. Šiuo požiūriu tik Europoje – daugiakultūrėje ir daugiakalbėje erdvėje – gali būti sudarytos tokios sąlygos. Šalies kalbos paskaitas įtraukus į studentų studijų, dėstytojų ir mokslininkų programas ir parengus šių asmenų integracijos į vietos bendruomenes strategijas neabejotinai atsivertų plačios kultūrinės galimybės, kurios leistų jiems visapusiškai pažinti tikrąjį bendruomenės, kurios dalimi jie tampa savo studijų ar mokslinių tyrimų laikotarpiu, gyvenimą ([6]).

([6]) *„Žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės visiems pripažįsta saviraiškos, kūrybos ir jos sklaidos pasirinkta kalba (ypač gimtąja kalba) teisę, taip pat teisę gauti kokybišką išsilavinimą ir būti ugdomiems taip, kad būtų gerbiama jų kultūrinė tapatybė“*, 2001 m. UNESCO visuotinė kultūrų įvairovės deklaracija.

5.8 Kitas sėkmingam aukštojo mokslo internacionalizavimui svarbus aspektas – tai įgytos kvalifikacijos ir gebėjimų pripažinimas, atestavimas ir patvirtinimas. EESRK neseniai parengė nuomonę, kurioje teigė, kad „*kitų valstybių narių profesinių kvalifikacijų pripažinimas yra labai svarbi ES piliečių judumo, taigi, ir bendrosios rinkos įgyvendinimo priemonė. Taip gerinamas valstybių narių konkurencingumas, remiamas tvarus augimas ir mažinamas nedarbas. Nacionalinei ekonomikai naudinga skirtinga profesinė patirtis, kurią šalies piliečiai įgyja dirbdami įvairiose valstybėse narėse.* ([7])“

5.9 Komisijos komunikate atkreipiamas dėmesys į besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių svarbą globalizacijai ir aukštojo mokslo internacionalizavimui. Nors EESRK pritaria, kad šiems naujiems tarptautinės arenos dalyviams reikia skirti tinkamą dėmesį, jis taip pat mano, kad būtina nuolat stebėti galinčius atsirasti naujus „konkurentus“ ar kitas šalis ir geografines teritorijas, su kuriomis kai kurios Europos šalys dėl vienokių ar kitokių priežasčių nuo seno palaiko ypatingus ryšius.

5.10 Komitetas pabrėžia, kad Komisijos komunikate mažai kalbama apie universitetų ir įmonių bendradarbiavimo būtinybę atsižvelgiant į kiekvieno iš minėtų sektorių savarankiškumą ir veikimo būdą. Tačiau šis bendradarbiavimas gali būti labai naudingas inovacijoms ir ekonominiam ir socialiniam vystymuisi.

5.11 Tai pat būtina skatinti auštojo mokslo įstaigų ir įmonių bendradarbiavimą tarptautiniu lygmeniu. Svarbu, kad universitetai savo tarptautinėje veikloje naudotųsi mokslinių tyrimų rezultatais, remtų inovacijas pedagoginėje veikloje ir skatintų studentų ir dėstytojų kūrybiškumą ir novatoriškumą. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį, kad fundamentiniai tyrimai gali tapti priklausomi nuo galimų tiesioginių pritaikymų mokslo srityje.

5.12 EESRK teigiamai vertina tai, kad pripažįstama, jog tai ne tik mokslinis ar techninis klausimas, bet ir su politinėmis nacionalinėmis ir europinėmis aplinkybėmis susijęs uždavinys.

5.13 Todėl reiškia didelį susirūpinimą dėl biudžeto padėties kai kuriose Europos šalyse, visų pirma valstybėse, kuriose ES ir TVF imasi veiksmų, dėl kurių aukštojo mokslo įstaigoms gali tekti labai stipriai apkarpyti savo biudžetus, o tai savo ruožtu gali labai apsunkinti komunikate skelbiamų tikslų įgyvendinimą. Iš tiesų, Europos universitetų patrauklumą lemia juose įgyjama kokybiška ir pažangi kvalifikacija.

5.14 EESRK pabrėžia, kad būtini patikimi ir palyginami statistiniai duomenys apie padėtį Europoje, kad dialogą su trečiųjų šalių partneriais būtų galima pradėti turint tvirtą pagrindą ir taip sėkmingai sukurti tvirtas, žiniomis grindžiamas partnerystes.

5.15 Komitetas mano, kad siekiant užtikrinti aukštojo mokslo ir jo internacionalizavimo stebėseną, šį klausimą reikėtų įtraukti į konkrečias kiekvienai valstybei skirtas Europos semestro rekomendacijas.

5.16 Komunikate pabrėžiama, kad naujųjų technologijų naudojimas tarptautinėse programose galėtų leisti iš tiesų „judiems“ tapti milijonams realių tokių galimybių neturintiems studentams. Sparčiai daugėjant nemokamų nuotolinio mokymo kursams internetu iš esmės keičiasi galimybės įgyti žinių, tačiau atsiradus naujoms galimybėms, tenka spręsti ir naujus pedagoginius ir metodologinius uždavinius.

5.17 Todėl EESRK perspėja dėl techninių ir etinių problemų, kurių gali kilti, pavyzdžiui, dėl paskaitų medžiagą rengiančių dėstytojų ir mokslininkų intelektinės nuosavybės arba dėl dviejų skirtingų diskriminacinių požiūrių į tuos, kurie internacionalizavimo procese dalyvauja realiai ir tų, kurie tai daro internetu, formavimosi.

5.18 Komisija numato nuo 2014 m. pradėti taikyti naują daugialypę tarptautinę reitingavimo sistemą „U-MultiranK“, kuri atspindės Europos aukštojo mokslo įstaigų įvairovę ir užtikrins didesnį skaidrumą. EESRK pritaria šiems tikslams, tačiau abejoja, ar ši priemonė bus veiksmingesnė palyginti su jau pripažintomis sistemomis, ir ar prasminga jai skirti tiek daug lėšų šiuo didelių ekonominių ir finansinių sunkumų laikotarpiu.

([7]) OL C 204, 2008 8 9, p. 85.

5.19 Komitetas teigiamai vertina, kad Aukštojo mokslo modernizavimo aukšto lygio darbo grupė pripažino, kad esant didelei kultūrinei, ekonominei ir socialinei studentų įvairovei, pedagogams būtinas tam pritaikytas išsilavinimas. Europa užsibrėžė kiekybinį tikslą: siekti, kad iki 2020 m. 40 proc. jaunųjų europiečių turėtų aukštojo mokslo diplomą, todėl per tą patį laikotarpį reikėtų siekti, kad kiekvienas aukštosios mokyklos dėstytojas taptų specialistu, gebančiu užtikrinti savo dėstomojo dalyko ir suteikiamos kvalifikacijos kokybę.

5.20 Jungtinių Tautų Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte nustatyta, kad valstybės privalo prisiimti visišką atsakomybę dėl švietimo finansavimo ir teigiama, kad *„aukštasis mokslas turi būti vienodai prieinamas visiems pagal kiekvieno gabumus, imantis visų reikiamų priemonių, visų pirma palaipsniui įvedant nemokamą mokslą.“*

5.21 Komisija numatė aukštojo mokslo internacionalizavimo strategijai iš 2014–2020 m. biudžeto skirti 3 mlrd. EUR (iš bendro „Erasmus+“ programoms numatyto 16 mlrd. EUR biudžeto). Komisija įsipareigoja šiomis lėšomis užtikrinti 135 000 studentų ir dėstytojų, 15 000 mokslininkų ir 60 000 magistro ar doktorantūros programų dalyvių judumą. EESRK tikisi, kad bus reguliariai ir išsamiai informuojamas apie šių įsipareigojimų vykdymą, ir siūlo ateityje padidinti šiuos išteklius.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui. Konsultacinis komunikatas dėl fosforo tvaraus naudojimo

COM(2013) 517 final

(2014/C 177/14)

Pranešėjas **David SEARS**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2013 m. liepos 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl konsultacinio komunikato dėl fosforo tvaraus naudojimo

COM(2013) 517 final.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. sausio 7 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 m. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 155 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. **Santrauka ir išvados**

1.1 Šis konsultacinis komunikatas yra dalis platesnių debatų, kaip ES galėtų pasiekti, kad strateginių žaliavų tiekimas ir toliau vyktų ekonomiškai efektyviai ir aplinkai palankiu būdu tiek gamybos, tiek gyvūnų ir žmogaus gyvenimui požiūriu konkurencingame globalizuotame pasaulyje, kuriame gyventojų skaičius nuolat didėja. Šiame komunikate informatyviai ir pakankamai išsamiai apibendrinta fosforo produktų skirtų maisto produktų gamybai ir kitoms svarbioms paskirtims, importo ir naudojimo padėtis atsižvelgiant į įvairius aspektus.

1.2 Komisija pateikia 11 klausimų, į kuriuos atsako EESRK ir pateikia konkrečias rekomendacijas. EESRK atkreipia dėmesį į Europos fosforo platformos indėlį ir, galbūt, indėlį, kurį įneš Europos inovacijų partnerystė (EIP) žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje. EESRK pritaria šioms iniciatyvoms ir tikisi, kad jų darbo rezultatais bus deramai pasinaudota.

1.3 EESRK pritaria požiūriui, kad, kaip pastebi Komisija, šiuo komunikatu nebuvo siekiama priimti konkretaus teisės akto. Gali būti, kad verčiau yra užduoti teisingus klausimus ir užtikrinti, kad bus pateikti tikslūs duomenys, leisiantys kitiems subjektams priimti geriau apgalvotus sprendimus. Turi būti nustatyti geriausios praktikos pavyzdžiai ir tinkamai perduoti kitiems subjektams, kad šie galėtų jais sekti.

1.4 Tam gali prireikti trumpalaikės rinkos paramos naujoms technologijoms, o, prireikus, ir ilgalaikės reguliavimo paramos pakeitimams, kurie laikomi esminiais. Fosforo tvarkymo ir perdirbimo tikslai gali būti naudingi, bet įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu turėtų būti paliktas tiems, kurie glaudžiau su tuo susiję.

2. **Įžanga**

2.1 Fosforas – gyvybei labai svarbus elementas. Jis gali būti perdirbamas neribotą skaičių kartų, tačiau jo neįmanoma pakeisti jokiomis kitomis medžiagomis. Fosforo daug randama žemės plutoje, tačiau fosforitų prieinamos atsargos yra sutelktos vos kelete šalių, ir visos, išskyrus vieną (Suomija), nepriklauso ES.

2.2 Atliekų produktuose, įskaitant kietąsias biologines atliekas iš augalų, gyvūnų ir žmonių, yra fosforo; jie perdirbami naudojimui dirvožemyje skirtingu mastu – pradedant atliekų šalinimu ir baigiant pasėlių tręšimu. Kai kuriose vietovėse fosforo yra perteklius ir tai laikoma problema, nes gali pablogėti vandens kokybė ir atsirasti eutrofikacija (vegetacijos augimas dėl pernelyg didelio maisto medžiagų kiekio); kitose vietovėse – jo trūksta ir dėl to negalima užauginti didelio kultūrų derliaus. Kintantis žmonių ir gyvūnų tankumas šias problemas dar labiau pagilina.

2.3 Per pirmuosius 50 fosforito naudojimo metų su juo susijusioms problemoms ir galimybėms buvo skiriama mažai dėmesio. Tiekiamo kiekio pakakdavo, kainos būdavo stabilios ir mažos, o kultūrų derlius ir gyvūnų prieaugis būdavo didelis. 2008 m. padėtis staigiai pakito. Kinija, patirianti potencialų trūkumą savo šalyje, nustatė šiai medžiagai eksporto mokestį; labai išaugo fosforo kainos pasaulyje, todėl padidėjo maisto produktų kainos; buvo svarstoma, kad, galbūt, jau pasiektas „maksimalios fosforo gavybos momentas“.

2.4 Praėjus dviem metams atsargos pasaulyje buvo iš naujo perskaičiuotos ir nustatytos dešimt kartų didesnės atsargos; panašu, kad problema išnyko, tačiau abejonės dėl tikrosios padėties sustiprėjo. Nepaisant to, buvo pats laikas pradėti užduoti rimtus klausimus.

3. **Atsakymai į klausimus**

3.1 *Ar, Jūsų manymu, tiekimo saugumo klausimai, susiję su fosforitų paplitimu, Europos Sąjungai aktualūs? Jeigu taip, tai ką reikėtų daryti norint užmegzti ryšius su kasybą vykdančiomis šalimis, kad minėti klausimai būtų sprendžiami?*

3.1.1 Fosforitas yra pagrindinis fosforo šaltinis, skirtas kultūrų derliui ir gyvulių augimui didinti, taip išlaikant vis didėjantį gyventojų skaičių. Žinomos atsargos yra sutelktos kelete šalių. Tik tos šalys, kurios turi jų pačių poreikius viršijančias atsargas, galėtų eksportuoti šią žaliavą. Manoma, kad tik labai maža išgautų tonų dalimi (16%) (Rosemarin ir Jensen, Europos konferencija tvaraus fosforo tema, 2013 m. kovo mėn.) yra prekiaujama. Daugelis šalių tiekėjų yra laikomos politiškai pažeidžiamomis. Rinka nėra visiškai skaidri ir sklandžiai veikianti. ES savarankiškai neapsirūpina šia žaliava ir prarado daug darbo vietų, nes galutinių produktų (trąšų ir fosforo turinčių cheminių medžiagų) gamyba persikėlė į fosforą tiekiančias šalis.

3.1.2 Į šį klausimą galima atsakyti tik atsižvelgus į pasaulinę perspektyvą; jeigu viena tankiai apgyvendinta ir (arba) turtinga šalis, kurios žaliavų paklausa yra didelė, jaučia riziką dėl žaliavų tiekimo, įskaitant ir maisto produktus, tuomet visoms nuo importo priklausančioms šalims ar regionams kils rizika. Tai pasakytina ir apie prekes, pagamintas iš žaliavų. Atliekant bet kurį tyrimą reikia į tai atsižvelgti, ypač tais atvejais, kai pasikeičia gamybos modeliai ir pagrindinė paklausa dabar yra už ES ribų.

3.1.3 Atsakymas į pirmąjį klausimą yra akivaizdžiai TAIP. Svarbu rasti ekonomiškai efektyvius būdus padidinti savarankiškumą. Įvykiai po to, kai 2008 m. kainos išaugo 700%, pasirodė labai svarbūs. Nors nuo tada kainos ir sumažėjo, žinojimas apie tebesitęsiančią riziką padėjo paskatinti investicijas visoje tiekimo grandinėje. Ne mažiau svarbu ir toliau informuoti apie poveikį aplinkai visais tiekimo grandinės etapais bei suprasti, kaip ekonomiškai efektyviai jį sumažinti. Komisijos parama moksliniams tyrimams ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui per EIP ir EFP bus gyvybiškai svarbi.

3.1.4 75 proc. (Rosemarin ir Jensen, Europos konferencija tvaraus fosforo tema, 2013 m. kovo mėn.) žinomų atsargų yra Maroke ir Šiaurės Sacharoje. Eksportas iš Maroko dominuoja pasaulio prekyboje. Kitos ES aprūpinančios šalys – Tunisas ir Sirija. Rusija yra viena svarbiausių uolienos ir galutinių produktų tiekėja. Jordanija ir Egiptas taip pat eksportuoja didelius kiekius. Paskatos stiprinti kaimynystę ir kitas dvišales sutartis yra akivaizdžios.

3.1.5 Ši tema buvo plačiai aptarta neseniai parengtoje EESRK nuomonėje „Svarbiausių prekių importo užtikrinimas Europos Sąjungai, vykdant dabartinę prekybos ir kitų susijusių sričių politiką“ ([1]), kuri buvo priimta 2013 m. spalio mėn. Akivaizdu ir tai, kad būtina visose ES institucijose valstybių narių vardu laikytis nuoseklaus, bendro, holistinio, duomenimis pagrįsto, savalaikio, politiškai sąmoningo ir apdairiai įgyvendinamo požiūrio.

3.2 *Ar šiame dokumente tiksliai apibūdinta pasiūla ir paklausa? Jeigu ne, kokiu tinkamiausiu būdu būtų įmanoma gauti skaidresnės ir patikimesnės informacijos ES ir pasaulio lygmeniu?*

3.2.1 EESRK pritaria Komisijai, kad ji remiasi dabartiniais, po 2010 m. laikotarpio duomenimis apie pasiūlą ir apskritai apie paklausą, tačiau visi šie duomenys turėtų būti laikomi orientaciniais, o ne tiksliais. Komitetas susidarė nuomonę, kad nepanašu, jog, atsižvelgiant į tai, kad žinomos atsargos žemės plutoje siekia mažiau nei 1 ppm viso fosforo, visos jungtinės ir eksploatuotinos atsargos būtų jau atrastos; dar mažiau tikėtina, jog gavybos ir atgavimo metodai toliau netobulės. Paklausą būtų galima sumažinti tęsiant fosforo pašalinimą iš ploviklių, efektyviau naudojant jį trąšose arba pereinant prie mažo mėsos kiekio mitybos arba stabilizuojant gyventojų skaičiaus augimą.

([1]) OL C 67, 2014 3 6, p. 47–52.

3.2.2 Atsižvelgiant į daug kintamųjų ir neaiškumų, susijusių su dabartinėmis atsargomis, sunku įsivaizduoti, kad „Huberto kreivės“ ir „maksimalios fosforo gavybos momento“ prognozės padėtų parengti trumpalaikes prognozes.

3.2.3 EESRK pritaria techniniam ir finansiniam bendradarbiavimui su šalimis tiekėjomis, kad būtų atrastos naujos atsargos, sumažintas kasybos, paskirstymo ir perdirbimo poveikis aplinkai, statoma reikalinga infrastruktūra, įskaitant geležinkelį ir uostus, bei padidintas vietinio perdirbimo laipsnis ir gaminamos aukštesnės pridėtinės vertės trąšos.

3.2.4 Tačiau tai nedaro poveikio svarbiausiems ES fosforo politikos tikslams – padidinti apsirūpinimą ES viduje ir sušvelninti perteklinio naudojimo poveikį. Tikslesni duomenys apie srautus ES viduje, pirmiausia tose valstybėse narėse, kur paklausa didėja, bus labai svarbūs rengiant ekonomiškai efektyvią praktiką ir politikos priemones. Nuo to priklausys tvarios maisto saugos pažanga.

3.3 *Ar manote, kad informacija apie pasaulinę fosforitų ir trąšų pasiūlą bei paklausą yra pakankamai prieinama, skaidri ir patikima? Jeigu ne, kokiu tinkamiausiu būdu būtų įmanoma gauti skaidresnės ir patikimesnės informacijos ES ir pasaulio lygmeniu?*

3.3.1 Pasaulinius duomenis, pirmiausia apie atsargas, teikia Jungtinių Amerikos Valstijų Geologijos tarnyba remdamasi Tarptautinio trąšų naudojimo technologijų rengimo centro ir kitų organizacijų, pavyzdžiui, Australijos jungtinio rūdų išteklių komiteto (JORC), pateiktais duomenimis. Atsižvelgiant į pastarojo laikotarpio įvykių raidą, galima tikėtis, kad jų veiklos rezultatai bus geresni. JT Maisto ir žemės ūkio organizacija labai suinteresuota gauti patikimus duomenis; ES savo pastangas galėtų nukreipti į šią sritį, nepamiršdama mažinti paklausą daug fosforo naudojančiose šalyse, pirmiausia Azijoje, ir paremdama atsargų pakartotinį įvertinimą visose šalyse tiekėjose.

3.3.2 Be to, tikslesni duomenys apie paklausos srautus ir galimybes, kad pasiūla ir paklausa Europoje taptų optimali, yra labai svarbūs; Europos fosforo platforma yra akivaizdžiausia priemonė šiam tikslui pasiekti. Ir toliau bus aktuali visų suinteresuotųjų subjektų, įskaitant Fertilisers Europe, teikiama tiksli ir naujausia informacija.

3.4 *Kaip reikėtų mažinti su fosforo naudojimu Europos Sąjungoje susijusią dirvožemio taršos riziką?*

3.4.1 Fosfatų kloduose būna labai nevienodas metalų, įskaitant kadmį, uraną ir chromą, kiekis. Naudojant maistui ir techninei paskirčiai, juos galima pašalinti, tačiau procesai yra brangūs ir pagaminama daug atliekų. Bendrose nuosėdose būna 25–150 mg Cd/kg P205. Magminės kilmės uolienoje (Rusijoje, Suomijoje ir Pietų Afrikoje) yra apie 10 mg Cd/kg P205. Į ES įvežamame kiekyje paprastai būna mažai kadmio, tačiau naudojant ilgą laiką jis gali pradėti kauptis dirvožemyje, augaluose ir gyvūnuose ir todėl gali kenkti žmonių sveikatai. Kadmio šalinimas padidina ES ūkininkų sąnaudas, mažina jų konkurencingumą, palyginti su įvežtinėmis kultūromis iš šalių, kurios tokių apribojimų netaiko. Fosfate iš gyvūnų ir žmonių atliekų kadmio yra mažai, tačiau jis gali būti užterštas įvairiais būdais. Todėl labai svarbu nustatyti saugius visų priemaišų lygius.

3.4.2 Todėl EESRK ragina Komisiją tęsti ir baigti visus svarbius tyrimus, imtis naujų rizikos vertinimų, kai jų reikia, ir teikti tinkamas rekomendacijas, pirmiausia dėl turimų kadmio šalinimo technologijų, sąnaudų ir taikymo įvairiems gamybos būdams.

3.4.3 EESRK pripažįsta, kad ūkininkavimo praktika dažnai būna lokali ir duomenys gali būti netikslūs. Konsultacijos techniniais klausimais ir geriausia praktika yra kaupiama, tačiau ne visuomet ji yra tinkamai perduodama. Permainos vyksta lėtai, nes trūksta tvirtų finansinių paskatų. Parduodant ir naudojant mišrias N, P ir K trąšas neatsižvelgiama į poreikius, kurie kiekviename lauke gali būti skirtingi. Kalbant apie kitas sritis, visą gyvenimą trunkantis mokymasis yra labai svarbus.

3.4.4 Todėl dabar perėjimas prie „tiksliojo žemės ūkio“, daugiau dėmesio skiriant vietos poreikiams, prieinamumui ir išleidimo schemoms, apimant ir natūralias, ir sintetines trąšas, yra labai svarbus, taikant paskatas (priklausomai nuo aplinkybių), kad būtų skatinami pokyčiai. ES generaliniams direktoratams, atsakingiems ir už mokslinius tyrimus, ir už žemės ūkį, teks pagrindinis vaidmuo šiame procese.

3.5 *Kokios technologijos yra tinkamiausios siekiant pagerinti tvarų fosforo naudojimą? Kokios yra išlaidos ir nauda?*

3.5.1 Fosforas yra stabilus neradioaktyvus elementas, todėl jį galima perdirbti ir pakartotinai naudoti begalę kartų. Atmosferoje jo nėra daug, tačiau jį galima prarasti dėl dirvožemio erozijos arba išplovimo, ir paprastai jo gyvavimo ciklas baigiasi jūros dugne. Tiriama galimybė atgauti iš vidaus vandenų sistemų ir tai būtų žingsnis link valymo; daugiau dėmesio būtina skirti atgavimui pakartotinio naudojimo tikslu.

3.5.2 Tvariam naudojimui reikalinga atlikti gyvavimo ciklo analizę – nuo „kasyklos“ iki „ūkio“ ir nuo „stalo“ iki „jūros“. Mineralinėms iškasenoms išgauti reikalingi dideli energijos ir vandens kiekiai, ir dažniausiai tai būna vietovėse, kur trūksta abiejų šių išteklių. Transportui ir perdirbimui reikalingi angliavandeniliai ir susidaro šiltnamio efektą sukeliančios dujos. Dabar atliekų kiekiai yra dideli; vos 15 proc. iškasto fosforo pasiekia maisto produktus (Rosemarin ir Jensen, Europos konferencija tvaraus fosforo tema, 2013 m. kovo mėn.). Vis tik tokia naudojimo paskirtis yra esminė bet kurios rūšies gyvybei. Procesą galima optimizuoti, bet nepakeisti kitu.

3.5.3 Naudojimas ne maisto paskirčiai skiriasi. Buitinius ploviklius galima gaminti be fosfatų ir naudojimas būtų labai sumažintas. Augalų auginimas biodegalams gaminti kelia kur kas didesnį pavojų. Energijos kainos ir nauda visais etapais turi būti geriau kiekybiškai įvertinta. EESRK apsvarstė tam tikrą socialinį ir ekonominį poveikį; dabar reikia kuo skubiau atlikti išsamią gyvavimo ciklo analizę, įskaitant ir fosforo naudojimą, ir prireikus pakoreguoti politiką.

3.5.4 Visuomet reikia siekti mažinti pirminio fosforo vartojimą (naujos fosforo naudojimo paskirtys, dėl kurių fosforą reikia importuoti į ES) ir padidinti organinių medžiagų (maisto, perdirbimo atliekų ir komposto) pakartotinį panaudojimą bei saugiai perdirbti daug fosforo turinčias medžiagas, šiuo metu laikomas „atliekomis“ (gyvūnų ir žmonių ekskrementai, nuotekos ir nuotekų dumblas). Turi būti galvojama apie naujas perdirbimo metu gautų šalutinių produktų naudojimo paskirtis.

3.5.5 Būtina rasti tinkamus būdus šiam tikslui pasiekti ir šviesti reguliavimo institucijas, tiekėjus, ūkininkus, mažmenininkus ir jų klientus, kad priimtų pageidaujamus naujus produktus ir praktiką. Toliau ieškoma komerciškai perspektyvių sprendimų. Europos fosforo platforma ir kitos organizacijos glaudžiai bendradarbiauja su Komisija, kad pastangos būtų vaisingos.

3.5.6 Komisija ir kitos ES institucijos, agentūros ir patariamieji organai turėtų toliau ieškoti teisės aktų, kurie turėtų būti arba peržiūrėti, arba geriau įgyvendinti, atsižvelgiant į patirtį ir besikeičiančius išorės poreikius. Turi būti iš naujo persvarstytas bendras požiūris į „atliekas“ ir tai jau daroma. Kaip buvo pastebėta komunikate, dabartinis požiūris labai neišsamus, nenaudingas ir trukdo siekti pageidaujamų pakartotinio naudojimo ir perdirbimo rezultatų.

3.6 *Kokius su tvariu fosforo naudojimu susijusius mokslinius tyrimus ir inovacijas turėtų skatinti ES?*

3.6.1 Komisija turėtų paskatinti tuos mokslinius tyrimus, kurie nukreipti į pageidaujamus rezultatus, tačiau rinkos veikiamos komercinės paskatos nėra aiškios (pavyzdžiui, dėl santykinai pigaus nuolat prieinamo pirminio fosforo) arba tais atvejais, kai gali atsirasti neišsprendžiamų interesų konfliktų (pavyzdžiui, dėl perdirbto fosfato trąšų kokybės standartų, palyginti su gamtinio fosfato trąšų kokybės standartais) arba tuomet, kai ES valstybių narių praktika labai skiriasi (pavyzdžiui, dėl fosforo dabartinio naudojimo ir vartojimo tendencijų) arba tais atvejais, kai akivaizdžios sinergijos pasiekti negalima (pavyzdžiui, dėl gyvūninių ir kitų daug fosforo turinčių atliekų pervežimo iš perteklių turinčių šalių į tas valstybes nares, kur jo trūksta).

3.6.2 Reikėtų pripažinti ir tai, kad komunikacija visuose suinteresuotuose sektoriuose turėtų būti geresnė; be to, yra taikomi skirtingi teisės aktai, Komisijos ir kitų reguliavimo institucijų užduotys išskaidytos, o kartais prieštarauja vienos kitoms.

3.7 *Ar, Jūsų manymu, prieinama informacija apie fosforo naudojimo efektyvumą ir perdirbto fosforo naudojimą žemės ūkyje yra pakankama? Jeigu ne, kokių reikėtų kitų statistinių duomenų?*

3.7.1 Atsakymas yra „Ne“. Akivaizdu, kad reikalinga autoritetinga, ne tokia išskaidyta bei išsamesnė informacija apie kitus teršalus ir šaltinius bei įsisavinimą per maisto produktus, įskaitant sunkiuosius (ir lengvesnius) metalus, vaistus ir metabolitus, patogeninius mikroorganizmus, susijusias maistines medžiagas, prieinamumą, išleidimo schemas, bendrą žemės ūkio efektyvumą, perdirbimo technologijas, poveikį aplinkai ir kt.

3.7.2 Jeigu būtų statistinių duomenų, būtų galima pradėti nuo jų. Labai svarbus švietimas, atsakomybė ir pritarimas pokyčiams. Komisijos ir tokių organizacijų kaip Europos fosforo platforma partnerystė atrodo tinkamiausias būdas šiam tikslui pasiekti.

3.8 *Kaip Europos žemės ūkio našumo ir tvarumo inovacijų partnerystė gali paskatinti tvarų fosforo naudojimą?*

3.8.1 Pagal strategiją „Europa 2020“ buvo sukurtos 5 Europos inovacijų partnerystės. 3 iš jų – žemės ūkio našumo, vandens ir žaliavų – turės poveikio ūkininkavimo sektoriui apskritai ir fosforo konkrečiai – kaip ir likusiems 2 – pažangiųjų miestų ir vyresnių žmonių aktyvumo ir sveikatos, tačiau mažesniu mastu. Kadangi fosforo problema yra nauja, sprendimo koncepcija galėtų tapti pavyzdine.

3.8.2 Sukurta aukšto lygio valdančioji taryba ir susitarta dėl strateginio įgyvendinimo plano (SĮP). Jis bus sėkmingai įgyvendintas, jeigu suinteresuotieji subjektai bendradarbiaus ir jeigu jiems visiems bus atstovaujama bei bus sudarytos sąlygos aktyviai dalyvauti. Dėmesys sutelktas į galimus veiksmus ES viduje – nuo „ūkio“ iki „stalo“ – taigi kai kurios pirmiau minėtos temos neįtrauktos.

3.8.3 EESRK pritaria labai plačiam, visa apimančiam strateginio įgyvendinimo plano turiniui, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad jame trūksta aiškiai apibrėžtų prioritetų, mechanizmų teisiniams ginčams spręsti arba veiksmų tvarkaraščio. Menkai aptariamos tos sritys, kur dabartinė ES ar valstybių narių politika (subsidijuoti ar nesubsidijuoti ar netgi leisti imtis konkrečios veiklos siekiant kitų tikslų) lėmė ekonomiškai netvarius ar nepageidautinus rezultatus ES viduje arba už jos ribų.

3.8.4 EESRK tikisi, kad Europos inovacijų partnerystė savo uždavinius įgyvendins laiku; tai būtų naudinga ir fosforo požiūriu. Diskusijoje turėtų būti svarstomas maisto medžiagų naudojimas, trąšų efektyvumas, perdirbimas, teršalų lygiai, mėšlo ir kitų organinių atliekų perdirbimas, pervežimas ir naudojimas. Tai turėtų paremti Europos fosforo platformos darbo programą. Akivaizdu, kad tarp šių dviejų elementų turi būti sąsaja.

3.9 *Kokių priemonių galėtų būti imtasi, kad mėšlas būtų tvarkomas geriau ir kad jo būtų daugiau perdirbama perteklinės pasiūlos vietovėse, taip pat kad būtų skatinama naudoti daugiau perdirbto mėšlo už tų vietovių ribų?*

3.9.1 „Atliekos“ yra bet kuri medžiaga, kurią jos tiesioginiai savininkai laiko, kad ji neturi jokios vertės arba vertė yra neigiama; kai tik ji įgyja vertę, ji tampa preke. Visiškai veiksmingo proceso metu visi šalutiniai produktai įgyja vertę ir yra panaudojami. Dėl globalizacijos problemą sunkiau išanalizuoti, bet rasti jos sprendimą tapo labai aktualu. Augalų, gyvūnų ir žmonių skystos ir kietos formos atliekų srautai dabar turi būti laikomi komercine galimybe, o ne brangiai kainuojančia problema.

3.9.2 Lengva pasakyti, sunku įgyvendinti. Tam prireiks mokslinių tyrimų ir naujų technologijų; turėtų būti pakoreguoti teisės aktai, kad būtų užtikrintas aiškesnis ir didesnio tikrumo turinys pasienio ir vidaus judėjimams. Finansinės paskatos turi būti aiškiai suformuluotos. Vietos sprendimai dėl perdirbto ar kitokios formos mėšlo ir sintetinių trąšų greičiausiai bus sėkmingi. Galėtų būti parengti bendruomenių ar regioniniai projektai konkrečioms problemoms spręsti, kad būtų tinkamai pasinaudota investicijomis ir poveikis aplinkai būtų sumažintas iki minimumo.

3.9.3 EIP arba Europos fosforo platformos suinteresuotiesiems subjektams globalius sprendimus teks pritaikyti pagal faktines ūkių, bendruomenių, savivaldybių ar regionų galimybes; valstybės narės ir kiti pilietinės visuomenės atstovai turės visapusiškai dalyvauti šiame procese.

3.10 *Kokių priemonių būtų galima imtis siekiant padidinti iš maisto atliekų ir kitų biologiškai skaidžių atliekų atgaunamo fosforo kiekį?*

3.10.1 Geriausias būdas sumažinti maisto atliekų kiekį yra užtikrinti, kad maistas būtų paskirstytas ir jį suvartotų tie, kuriems reikalinga subalansuota ir sveika mityba. Reikia peržiūrėti ženklinimo teisės aktus ir mažmeninę prekybą „kokybės“ (forma, išvaizda ir dydis, palyginti su skoniu arba maistine verte), porcijų dydžio, „geriausia suvartoti iki“ arba „parduoti iki“, bei neparduotų maisto produktų pašalinimo tvarkos požiūriu. Stambūs komerciniai vartotojai (maisto perdirbimo įmonės, maitinimo įstaigos, restoranai) turėtų sumažinti atliekas iki minimumo atsižvelgdami į įprastus komercinius interesus; iš jų turėtų būti reikalaujama kompostuoti viską, ko jie negali tiesiogiai panaudoti. Turėtų būti skatinamos tos pramonės iniciatyvos, kuriose numatomas mažmenininkų dalyvavimas. Buitinių maisto atliekų kiekį galima ir reikia mažinti atsakingai perkant ir laiku suvartojant maisto produktus – iš esmės tai vartotojų švietimo klausimas. Individualus likučių kompostavimas yra galimas kaime, mažiau – didmiesčiuose.

3.10.2 Biologiškai skaidžių atliekų, išskyrus sodo atliekas, atskiras surinkimas paprastai būna gana riboto masto ir priklauso nuo turimo biudžeto bei prioritetų. Visų maisto produktų, kurių negalima suvartoti, kompostavimas išsaugo fosforą maisto grandinėje ir, kai reikia, pagerina dirvožemio kokybę. Reikėtų skirti dėmesį vertės padidinimui, o ne atliekų šalinimui.

3.11 *Ar reikėtų įpareigoti arba skatinti taikyti tam tikros formos fosforo atgavimą valant nuotekas? Kokių priemonių būtų galima imtis, kad auginant lauko kultūras nuotekų dumblas ir biologiškai skaidžios atliekos būtų labiau prieinami ir palankiau vertinami?*

3.11.1 Jau rasti sprendimai, kaip nedideliu mastu panaudoti buitiniais tikslais, pirmiausia siekiant išspręsti perteklinio fosforo, sukeliančio eutrofikaciją stovinčio vandens telkiniuose, problemas atokiose vietovėse. Nors šios sistemos yra brangios ir jas sunku įrengti tankiai apgyvendintose miesto vietovėse. Miesto dydis dažnai nulemia galimybes.

3.11.2 Miesto nuotekų šalinimą reguliuoja teisės aktai dėl nuotekų kokybės, o ne teisės aktai dėl konkrečių komponentų galimos vertės. Šį klausimą reikėtų persvarstyti skubos tvarka. Jau įrengtų nuotekų šalinimo sistemų rekonstravimas gali būti brangus; būtų prasmingiau pateikti projektus naujoms investicijoms, kurios padidintų veiklos vykdytojų pridėtinę vertę. Kietųjų biologiškai skaidžių atliekų panaudojimu turėtų būti siekiama gauti optimalų kultūrų derlių, o ne stengiamasi laikytis šalinimo normų.

3.11.3 Prireiks naujų maisto produktų naudojimo paskirčių, įskaitant žemdirbystę, naudojant kartu su sintetinėmis trąšomis (kurių kokybę ir veiksmingumą lengviau kontroliuoti), standartų. Naudoti kitiems nei maistas tikslams (parkai, golfo aikštynai, miesto ir pramoninio kraštovaizdžio formavimas, aplinkos atgavimas, miškininkystė, apsauga nuo erozijos, jūros apsauga ir kt.) yra lengviau.

3.11.4 Nemažėja tikslinių mokslinių tyrimų ir naujų rentabilių technologijų būtinybė. Visiems būtų naudinga, jeigu tai būtų skatinama, finansuojama ir viešinama ES lygmeniu, o esamos geriausios praktikos pavyzdžiai būtų identifikuojami ir veiksmingai perduodami. Sėkmingos technologijos kuria darbo vietas ir atveria rinkas. Maisto produktų gamybos, paskirstymo, naudojimo ir atliekų tvarkymo efektyvumas padeda sumažinti sąnaudas vartotojams ir siekti kitų energijos ir klimato kaitos srities tikslų.

3.11.5 Kliūtys, trukdančios siekti pažangos, turėtų būti pašalintos. Turėtų būti parengti suderinti „nelaikymo atliekomis“ kriterijai ir naujas požiūris į atliekų apibrėžtį ir kontrolę. Pagrindų direktyvos dėl cheminių medžiagų (REACH), dirvožemio ir vandens kokybės, trąšų ir maisto produktų naudojimo bei atliekų šalinimo turėtų būti iš naujo įvertintos siekiant užtikrinti, kad jų tikslai tebebūtų aktualūs ir išsamūs, jos atitiktų šiandieninius ES prioritetus dabartiniame globalizuotame pasaulyje. Tinkamas ir proporcingas įgyvendinimas nacionaliniu ir vietos lygmeniu bus svarbus. EESRK norėtų įnešti savo indėlį į šį darbą.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo

COM(2013) 620 final – 2013/0307 COD

(2014/C 177/15)

Pranešėjas **Georges CINGAL**

Europos Parlamentas, 2013 m. rugsėjo 12 d., ir Taryba, 2013 m. rugsėjo 20 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo

COM(2013) 620 final – 2013/0307 COD.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. sausio 7 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje sausio 21–22 d. (sausio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą ir jos užmojį priimti Sąjungos teisinę priemonę, kuri dėl klimato problemų (pvz., natūrali migracija į šiaurę) yra ypač reikalinga, tačiau norėtų pabrėžti, kad jau seniai apie gresiantį pavojų įspėjusiems subjektams ši iniciatyva gali pasirodyti pavėluota. Komiteto nuomone, Komisija turėtų užtikrinti, kad komunikato pavadinimas būtų priimtinas mokslininkams vairiomis ES kalbomis. Jis pritartų terminui „invazinės alogeninės rūšys“ (arba plintančios rūšys, ISR).

1.2 EESRK nuomone, kova su invazinėmis rūšimis turėtų tapti vienu svarbiausių ES uždavinių. Komitetas teigiamai vertina Komisijos siekį sukurti bendrą sistemą invazinių alogeninių rūšių problemai spręsti. Tačiau Komitetas rekomenduoja Komisijai aiškiau apibrėžti šių problemų priežastis, kad būtų galima tiksliai pagrįsti, kodėl būtinos didelės visų suinteresuotųjų subjektų pastangos, ir už šį klausimą atsakingai institucijai suteikti visą naudingą informaciją. EESRK taip pat siūlo Komisijai priminti jau įgyvendintus veiksmus, skirtus spręsti problemiškų introdukuotų rūšių plitimo klausimą, pavyzdžiui, programą LIFE. Komitetas abejoja dėl ketinimo į invazinių rūšių sąrašą įtraukti daugiausia penkiasdešimt rūšių.

1.3 Komitetas pritaria Komisijos ketinimui įtraukti piliečius sprendžiant šiuo metu nustatytų alogeninių rūšių proliferacijos problemą. Tačiau EESRK norėtų, kad Komisija taip pat paragintų piliečius domėtis šia problema ir dalyvauti prevencijos iniciatyvose. Komitetas pabrėžia svarbų pilietinės visuomenės organizacijų atliekamą vaidmenį, visų pirma kraštotvarkos ir rekreacinių zonų valdymo srityje.

1.4 Todėl EESRK prašo Komisijos išnagrinėti galimybę sukurti Europos invazinių alogeninių augalų observatoriją, kuriai būtų pavesta parengti Europos rezultatų suvestinę ir palaikyti ryšius su ES nepriklausančiomis šalimis. Komitetas mano, kad observatorija galėtų tapti tikru ES mokslininkų ir piliečių pastangas vienijančiu centru ir sutelkti juos spręsti konkrečias problemas. Tai suteiktų galimybę supažindinti su vietos lygmens iniciatyvomis ir atkreipti dėmesį į bendrus aspektus vykdant paprastą komunikacijos programą (pvz., informacija interneto svetainės puslapiuose). EESRK mano, kad observatorijos, kuriai būtų patikėta spręsti bendrus ir įvairias disciplinas apimančius klausimus, sukūrimas, ko gero, padėtų sutelkti bendras ir būtinas ekspertų, vietos lygmens idėjų iniciatorių ir projektų rengėjų pastangas.

1.5 Komitetas tikisi, kad teisinė priemonė bus pristatyta dar šios Europos Parlamento kadencijos metu, kad būtų galima ją pradėti ją įgyvendinti iki 2016 m. Siūloma priežiūros sistema, kurią turės patvirtinti mokslininkų bendruomenė, turėtų padėti sudaryti rodiklių sąrašą, kaip rekomenduojama Biologinės įvairovės konvencijoje, konkrečiai jos devintajame tiksle: „Iki 2020 m. nustatyti invazines svetimas rūšis ir jų introdukcijos kelius ir jas suklasifikuoti pagal svarbą; prioritetinės rūšys kontroliuoti arba sunaikinti ir sukurti patekimo kelių valdymo priemones, kurios užkirstų kelią svetimų rūšių introdukcijai ir jų įsikūrimui.“ EESRK prašo Komisijos remiantis Reglamentu (EB) Nr. 338/97 apsvarstyti galimybę įsteigti Mokslinio tyrimo grupę, kuri galėtų keisti ISR sąrašą.

1.6 Komitetas džiaugiasi, kad Komisija, spręsdama invazinių svetimų rūšių problemą, dėmesį skiria ir apleistiems plotams (pvz., netinkama naudojimui žemė, nebeeksploatuojami geležinkeliai ir pan.), kurie dažnai tampa užkrato židiniais, plitimo keliais ir kolonijų susidarymo vietomis. EESRK tikisi, kad dėl numatytų pavojingų kolonijų likvidavimo priemonių bus kuriamos specialios įmonės, taigi ir darbo vietos.

2. **Aplinkybės ir svarbiausios komunikato nuostatos**

2.1 Invazinių svetimų rūšių (ISR) poveikis biologinei įvairovei yra labai didelis. ISR – viena svarbiausių biologinės įvairovės ir rūšių nykimo priežasčių ir jos reikšmė nuolat didėja. Kalbant apie socialinį ir ekonominį poveikį, ISR gali platinti ligas arba tiesiogiai sukelti sveikatos problemų (pvz., astmą, dermatitą ir alergijas). ISR gali pakenkti infrastruktūrai ir rekreacinėms vietoms, trikdyti miškininkystės veiklą, padaryti žalos žemės ūkiui. Tai tik keli pavyzdžiai iš daugybės. Apskaičiuota, kad ISR Sąjungai kasmet atsieina mažiausiai 12 mlrd. EUR, ir žalos sąnaudos toliau didėja ([1]).

2.2 Valstybės narės imasi veiksmų prieš ISR, tačiau tie veiksmai yra daugiausia reaguojamojo pobūdžio – bandoma sumažinti jau padarytą žalą neteikiant pakankamai dėmesio prevencijai arba naujų grėsmių aptikimui bei reagavimui į jas. Pastangos yra nenuoseklios ir dažnai prastai koordinuotos, be to, apima anaiptol ne visas rūšis. ISR nepaiso sienų ir gali lengvai plisti iš vienos valstybės narės į kitą. Todėl Sąjungai nuo tam tikrų ISR keliamos grėsmės apsaugoti nacionalinio lygmens veiksmų nepakaks. Be to, dėl tokio nenuoseklaus požiūrio vienos valstybės narės pastangas gali sužlugdyti kaimyninių valstybių narių neveiklumas.

2.3 Šiuo pasiūlymu siekiama nustatyti sistemą, pagal kurią būtų imamasi neigiamo ISR poveikio biologinei įvairovei ir ekosistemų funkcijoms prevencijos, mažinimo ir švelninimo veiksmų. Be to, juo bus siekiama mažinti socialinę ir ekonominę žalą. To bus siekiama koordinuotus veiksmus užtikrinančiomis priemonėmis, daugiausia išteklių skiriant prioritetinėms rūšims ir prevencijos priemonių įvairovės didinimui, vadovaujantis Biologinės įvairovės konvencija ir taikant Sąjungos augalų ir gyvūnų sveikatos sistemas. Praktiniu požiūriu šiuo pasiūlymu tikimasi minėtus tikslus pasiekti taikant priemones, skirtas apgalvotai ISR introdukcijai į Sąjungą ir apgalvotam ISR paleidimui į aplinką, neapgalvotai ISR introdukcijai ir paleidimui, būtinybei parengti ankstyvo įspėjimo ir skubaus reagavimo sistemą ir būtinybei valdyti ISR plitimą visoje Sąjungoje.

2.4 Po konsultacijų Komisijos interneto svetainėje paskelbta aiški santrauka piliečiams.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1 Komisija pagaliau atsakė į gamtos specialistų ir mėgėjų perspėjimus, kuriuos labai dažnai skelbė žurnalistai visose žiniasklaidos priemonėse. Komisijos pasiūlymas taip pat yra atsakas vietos ir regionų valdžios institucijų vadovams, kurie jau pradėjo įgyvendinti veiksmus vietos lygmeniu. Komisija siūlo racionalų atsargumo principo taikymą nustatant prevencijos strategiją, tais atvejais, kai kyla invazinių svetimų rūšių grėsmė ar pastebima nauja problema. Komitetas ypač palankiai vertina platų Komisijos užmojį, kuris atitinka uždavinio mastą. 2009 m. birželio 11 d. nuomonė NAT/433 ([2]) buvo priimta vieningai. Komitetas jau yra pateikęs pagrįstas rekomendacijas. Jis apgailestauja, kad prireikia tiek daug laiko biologinės įvairovės planams įgyvendinti, turint omenyje, kad tam tikrai socialinei ir ekonominei veiklai labai svarbios nepažeistos ekosistemos.

3.2 Komisijos pasiūlymu siekiama priėmus reglamentą pradėti veiksmus prieš biologinę invaziją, introdukuotų rūšių, kurios patenka į ES teritoriją ir daro neigiamą poveikį, plitimą (Tarptautinės gamtos ir gamtos išteklių apsaugos sąjungos – UICN apibrėžtis). Neigiamas poveikis yra trijų tipų: iškyla grėsmė ES ekosistemų biologinei įvairovei, tam tikrais atvejais kai kurių bendruomenių narių sveikatai ir kai kurioms ekonominės veiklos rūšims. Tais atvejais kai viename regione plinta ir kelia problemų iš kito regiono patekusi rūšis, klausimą turi tiesiogiai spręsti valstybės narės. Todėl, kai problemų kyla, pavyzdžiui, dėl šamų populiacijos, kiekvienu atveju klausimas turi būti sprendžiamas atskirai vadovaujantis subsidiarumo principu.

3.3 Komitetas teigiamai vertina šviečiamąjį darbą, kuri vykdo Europos aplinkos agentūra ir Aplinkos generalinis direktoratas, kuris neseniai paskelbė brošiūrą ISR tema (*Science For Environment Policy*, Invazinės svetimos rūšys, 2013 m. rugsėjo 18 d.).

([1]) COM(2013) 620 final.

([2]) EESRK nuomonė *„ES invazinių rūšių strategijos kūrimas“*, OL C 306, 2009 12 16, p. 42.

3.4 Komisijos pasirinktas pagrindinis principas – invazines svetimas rūšis suskirstyti pagal prioritetus ir nustatyti, kad iš pradžių prioritetinėms rūšims būtų priskirta tik 3 % didžiausią problemą keliančių ISR iš maždaug 1 500 Europos invazinių svetimų rūšių. EESRK nuomone, toks sprendimas nėra pagrįstas jokiais moksliniais duomenimis, o veikiau priimtas atsižvelgiant į ribotas biudžeto lėšas. Komitetas teigiamai vertina, kad Komisija imasi veiksmų tarptautiniu lygmeniu ir palaiko dialogą su valstybėmis narėmis, jau pradėjusiomis spręsti ISR valdymo klausimus. EESRK prašo Komisijos remiantis Reglamentu (EB) Nr. 338/97 apsvarstyti galimybę įsteigti Mokslinio tyrimo grupę, kuri galėtų keisti ISR sąrašą.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1 Komisija gerai išnagrinėjo visas problemas, tačiau atrodo, kad esama neaiškumo dėl terminologijos prancūzų kalba (galbūt ir kitose kalbose). Turėtume priminti, kad reikia skirti invazines rūšis ir plintančias rūšis: invazinė rūšis patenka iš kitų teritorijų, tuo tarpu plintanti rūšis gali būti vietinė, tačiau turinti reprodukcinį potencialą, dėl kurio gali tapti dominuojanti tam tikroje aplinkoje ir jai daryti žalą. Jei būtų pritarta tokiai apibrėžčiai, reikėtų patikrinti, ar visiems priimtinas komunikato pavadinimas prancūzų kalba. Santraukoje piliečiams Komisija vartojo sąvoką „invazinės alogeninės rūšys“. Todėl reikia būti tikriems, kad dažnai vartojama sąvoka „invazinė svetima rūšis“ (pvz., Valonijoje) nesukels kai kurių šioje srityje dirbančių biologų neigiamos reakcijos. Dėl terminologijos prancūzų kalba iškilęs klausimas turėtų būti išnagrinėtas ir redakcijose kitomis kalbomis.

4.2 Komunikate turėtų būti geriau paaiškintos sudėtingos ir vis labiau blogėjančios padėties priežastys. Būtina paaiškinti, kad proliferacijos reiškiniai dažniausiai vyksta kai rūšis nesvarbi vartotojams (plėšrūnas), kai ji netrukdo žmogaus veiklai (miestai) ir galiausiai kai rūšis plinta sunkiai pasiekiamose teritorijose. Visais minėtais atvejais susiduriama su užkrato židiniais, pavyzdžiui, šlapynuose: liudvigija (lot. Ludwigia *grandiflora),* plunksnalapė (lot. Myriophyllum), japoninis pelėverkštis (lot. Fallopia japonica) ir kt.; įvairiose kitose vietose: migliniai (lot. *Poaceae*), budlėjos (lot. *Buddleja*), uosialapis klevas (lot. *Acer negundo*), lakingasis žagrenis (lot. *rhus verniciflua*) ir kt. Kita vertus, komunikate teisingai nurodoma, kad kai kurių rūšių įsitvirtinimas buvo labai palankiai sutiktas. Reikėtų priminti, kad šios rūšys nurodomos kaip puikiai prisitaikiusios naujosiose vietose, pavyzdžiui, labai vertinama baltažiedė robinija (lot. *Robinia pseudoacacia*), kuri dėl atsparios medienos naudojama kuolų, lauko baldų gamybai ar auginama medaus gavybai. Tačiau apgailestauja dėl Sosnovskio barščio lot. *Heracleum sosnowskyi*), kuris buvo naudojamas siloso gamybai, paplitimo, kadangi jo proliferacija daro žalą biologinei įvairovei, o šio augalo išskiriamas toksinas gali sukelti stiprius odos nudegimus.

4.3 Komisija skiria nepakankamai dėmesio aplinkosaugos problemoms, kurios yra tikrai labai svarbios ir kurias aiškiai nurodė Natura 2000 vietovių valdytojai. EESRK kelia klausimą, ar dėl šios dėmesio stokos Komisija nesijaučia kalta. NVO primena, kad prireikė ne vienerių metų, kol jų prašymas uždrausti egzotiškų vėžlių rūšių importavimą buvo išgirstas. Į prašymą buvo sureaguota tik tuomet, kai buvo įrodyta jog šie gyvūnai dauginasi natūraliose buveinėse. EESRK mano, kad komunikatas pateiktas pavėluotai. Tačiau apskritai teigiamai vertina šį žingsnį, nes niekada ne per vėlu daryti gerus darbus.

4.4 Komisija nurodo kitose šalyse taikomas taisykles. Žinoma, tai sveikintina, tačiau, ar nebūtų reikėję atvirai nurodyti, kad nuspręsta pasiremti geriausiai užsienio valstybių patirtimi. Reikėtų paminėti tarptautinę iniciatyvą pirmąjį vasaros šeštadienį švenčiamą „Ambrozijos dieną“, kuri pasirinkta kovos su alergiją sukeliančių augalų proliferacija diena Ambrozija (lot. *Ambrosia artemisiifolia* L yra kolonizuojantis augalas, kuris plinta visuose plotuose, kuriuose nesutinka aktyvaus kitų augalų pasipriešinimo). Pramonės sektoriuje ES ėmėsi iniciatyvos paragindama valstybes nares nustatyti geriausius prieinamus gamybos būdus ir jais vadovautis.

4.5 Komisija pabrėžia, kad „dabartiniais Sąjungos veiksmais daugelis ISR nereglamentuojamos.“ EESRK pritaria Komisijos apgailestavimams dėl tokios padėties, tačiau primena, kad apskritai, aplinkosaugos klausimai turėtų būti įtraukti į visų sektorių politiką. Komitetas norėtų, kad Komisija paaiškintų, kaip šios problemos, pavyzdžiui, liudvigijos (lot. *Ludwigia grandiflora*) invazija natūraliose pievose, galėtų būti sprendžiamos bendros žemės ūkio politikos lygmeniu.

4.6 Komisija pateikė puikią, tačiau abstrakčią problemos analizę. EESRK kelia klausimą, ar nereikėtų pateikti padėtį aiškinančių konkrečių pavyzdžių: apgalvota Azijos boružės (*Harmonia axyridis*) ar laukinės vyšnios (*Prunus serotina*) (introdukcija ir neapgalvota jūros dumblių (lot. *Caulerpa taxifolia*) ir Azijos širšės (lot. *Vespa velutina*) introdukcija. Taip pat reikėtų nurodyti neseną neatsakingos paprastojo šamo (lot. *Silurus glanis*) introdukcijos atvejį (ypatingas neapgalvotos introdukcijos pavyzdys). EESRK rekomenduoja Komisijai dokumente nurodyti ir savo atliktus darbus (puikus 2009 m. paskelbtas informacinis leidinys) ir papildyti įdomių interneto svetainių nuorodomis.

4.7 Pasiūlymo dėl reglamento modelių tyrimas yra aiškus ir priežastys, nulėmusios 2.4 galimybės pasirinkimą, yra akivaizdžios: nustačius naują problemą, valstybės narės privalės nedelsdamos imtis veiksmų (perduoti informaciją, įvertinti padėtį, pasiūlyti veiksmus).

4.8 Teisiniai aspektai yra suderinti ir pasiūlymas turi užtikrinti galimybę išspręsti visas praeityje nustatytas, dabartines ir ateities problemas. Komitetas abejoja, ar yra teisėta invazinių svetimų rūšių, kurios gali būti žalingos Europos Sąjungai, sąrašą apriboti daugiausia penkiasdešimčia rūšių.

4.9 Finansinė analizė taip pat nuteikia optimistiškai. Kai priemonė bus pradėta taikyti, informacijos antplūdis bus didžiulis ir kompetentingai tarnybai, be abejonės, bus sudėtinga visus duomenis apdoroti. Bet kuriuo atveju Komisija turėtų dėti visas pastangas sėkmei užtikrinti.

4.10 Dabartiniu pasiūlymo rengimo etapu dar ne visi aspektai suderinti ir valstybės narės turėtų pateikti konkrečius atsakymus į įvairius klausimus, iš kurių vienas dažniausiai iškilsiančių bus, kokį tinkamiausią būdą pasirinkti gyviems organizmams sunaikinti. EESRK nuogąstauja dėl vietos lygmeniu galinčios kilti polemikos.

4.11 Visuomenės informavimo ir dalyvavimo klausimas iškeltas pasiūlymo 5 skyriuje, kuriame svarstomi horizontalieji problemos aspektai. Prevencija turėtų rūpintis ne tik specialistai. EESRK primena, kad vyriausybės ir (arba) Aplinkos GD dažnai gaudavo tiesioginius įspėjimus iš vietos lygmens subjektų. Todėl būtų suprantamas sprendimas, kad piliečiai – kurie dažnai nepalaiko tiesioginių ryšių su mokslinių tyrimų įstaigomis, nors jos dažnai prašo piliečių teikti duomenis – teikdami paraiškas galėtų aktyviai dalyvauti prevencijos veiksmuose. Puikus problemos apibendrinimo pavyzdys yra Azijos širšės atvejis: tai skaudžiai geliantis ir netoli avilių esančias bites naikinantis plėšrus Europos širšės varžovas. Piliečiai bandė visais būdais šį įsiveržėlį sunaikinti, o nepajėgę to padaryti ėmėsi kuo mažiau kenksmingų cheminių priemonių (SO2), galiausiai, jie pastebėjo, kad biologinei bičių apsaugai užtikrinti pakanka avilių teritorijoje laikyti vištas. Todėl EESRK prašo kuo labiau įtraukti pilietinę visuomenę, visų pirma jų organizacijas (profesines sąjungas, NVO ir kt.).

4.12 Reglamento (27 straipsnis) taikymą galima vertinti teigiamai, kadangi ES nereikės laikytis tų pačių terminų, kėlusių problemų dėl kitų produktų, pavyzdžiui, kai kurių cheminių medžiagų. Nekomercinių rūšių naikinimo sistema ir su kitomis rūšimis susijusių procesų pakeitimai yra tinkamai parengti.

2014 m. sausio 22 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant iki 2020 m. įgyvendinti tarptautinį susitarimą, kuriuo tarptautinės aviacijos išmetamiesiems teršalams nustatoma viena pasaulinė rinkos priemonė, iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje

COM(2013) 722 final – 2013/0344 (COD)

(2014/C 177/16)

Pagrindinis pranešėjas **Jan SIMONS**

Europos Parlamentas, 2013 m. spalio 24 d., ir Taryba, 2013 m. lapkričio 18 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant iki 2020 m. įgyvendinti tarptautinį susitarimą, kuriuo tarptautinės aviacijos išmetamiesiems teršalams nustatoma viena pasaulinė rinkos priemonė, iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje

COM(2013) 722 final – 2013/0344 (COD).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras 2013 m. lapkričio 12 d. pavedė Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyriui atlikti Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 495-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2014 m. sausio 21–22 d. (2014 m. sausio 22 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Jan SIMONS ir priėmė šią nuomonę 173 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 7 susilaikius.

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1 Siekiant suteikti teisinio tikrumo orlaivių naudotojams ir nacionalinėms valdžios institucijoms, Komitetas rekomenduoja pritarti pasiūlymams, kuriuose numatyta 2013 m. toliau taikyti sprendimą dėl laikino orlaivių naudotojų įpareigojimų vykdymo atidėjimo (angl. *„stop the clock" Decision*) ir pratęsti ataskaitų dėl 2013 m. teikimo ir apyvartinių taršos leidimų grąžinimo terminą vieneriems metams.

1.2 Be to, reikia pritarti išimčiai, taikomai labai mažai CO_2 išmetantiems mažiesiems nekomerciniams orlaivių naudotojams, ir galimybei mažoms oro transporto bendrovėms, kurioms negalioja ši išimtis, taikyti supaprastintas administracines procedūras.

1.3 Vis dėlto tai negalioja pasiūlymo nuostatoms dėl skrydžių iš trečiųjų šalių ir į jas 2014–2020 m. laikotarpiu. Visos šalys turi būti suinteresuotos išvengti aviacijos ir (arba) prekybos karo, todėl reikėtų pirmiausia skatinti derybas, kad būtų rastas visuotinis sprendimas.

1.4 Atsižvelgdamas į tai, kad skrydžiams tarp EEE šalių aerodromų ir toliau bus taikoma aviacijos sektoriui nustatyta apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS), EESRK ragina EEE šalių institucijas:

— kuo skubiau susitarti dėl bendro Europos dangaus kūrimo, kad, užtikrinant oro eismo kontrolę, būtų galima išvengti papildomo teršalų išmetimo, kurį lemia nukrypimas nuo maršruto arba vėlavimas ([1]);

— rengti intensyvias daugiašales ir dvišales derybas siekiant iki 2016 m. be EEE sistemos pasaulyje sukurti ir kitas tarpregionines rinkos priemonių sistemas.

2. **Įžanga**

2.1 Aviacijos sektoriaus išmetamieji teršalai, nors jų kiekis yra palyginti nedidelis ir sudaro apie 5 proc. bendro teršalų kiekio, yra vienas sparčiausiai augančių šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo šaltinių, per pastaruosius 20 metų išaugęs beveik dvigubai. Techninės galimybės mažinti išmetamųjų teršalų kiekį aviacijos sektoriuje yra ribotos, tačiau viso pasaulio oro transporto bendrovės gali ir nori prie išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo prisidėti rinkos priemonėmis (RP) ir spartų savo išmetimo augimą kompensuoti remdamos išmetamųjų teršalų kiekio mažinimą kituose sektoriuose.

([1]) EC/549/2004.
EC/1070/2009.

2.2 Iš dalies ES veiksmai – visų pirma 2013 m. pradžioje priimtas sprendimas dėl laikino orlaivių naudotojų įpareigojimų vykdymo atidėjimo – susiję su Direktyvos 2008/101/EB (dėl aviacijos veiklos rūšių įtraukimo į šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų prekybos sistemą Bendrijoje) taikymu oro transporto bendrovėms, kurios vykdo skrydžius į Europos ekonominę erdvę (EEE) ir iš jos, paskatino Tarptautinę civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) asamblėją 2013 m. spalio 4 d. priimti sprendimą iki 2016 m. (per kitą kas trejus metus vykstantį ICAO posėdį), remiantis patvirtintu veiksmų planu, parengti pasaulinę rinkos priemonę, skirtą tarptautinės aviacijos išmetamiems teršalams, ir apsvarstyti galimybę, jeigu priemonė bus priimta, ją taikyti nuo 2020 m. Iki to laiko įvairios šalys arba šalių grupės, pavyzdžiui ES, gali nustatyti laikinas priemones. Dėl konkretesnių nuostatų vis dėlto nebuvo rastas kompromisas.

2.3 Tokia raida atitinka ankstesnių Komiteto nuomonių nuostatas ([2]). 2006 m. Komitetas nurodė, kad „padedant Tarptautinei civilinės aviacijos organizacijai (ICAO), didžiausiu prioritetu turėtų būti prekybos išmetamųjų teršalų leidimais sistemos (PTS) išplėtimas, kad ji būtų taikoma visame pasaulyje; praktiniu požiūriu visiškai įmanoma pradėti nuo PTS Europos Sąjungoje, dėl jos tinkamumo susitarus derybų būdu.“ 2007 m. „Įtraukiant aviaciją į Bendrijos prekybos išmetamųjų teršalų leidimais sistemą, potencialiai sustiprėja pati sistema ir sutvirtinama kaip pranašus kovos su CO2 išmetimu pasaulyje pavyzdys.“ 2013 m. „Taigi Komitetas pritaria iniciatyvai kol baigsis bendrosios derybos sustabdyti apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos taikymą oro transporto bendrovėms, kurios vykdo skrydžius į Europos ekonominę erdvę (EEE) ir iš jos.“

3. **Svarbiausios Komisijos dokumento nuostatos**

3.1 Europos Komisija, atsižvelgdama į 2013 m. rugsėjo 24 d. ir spalio 4 d. įvykusios Jungtinių Tautų Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos asamblėjos rezultatus, siūlo iki pasaulinės ATLPS įvedimo adaptuoti aviacijos sričiai taikomą ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ES ATLPS) geografinę taikymo sritį.

3.2 Komisijos pasiūlymo tikslas – suteikti naują postūmį pasaulinės sistemos plėtojimui. Komisija neskirsto bendrovių pagal nacionalinį principą.

3.3 Iš pradžių aviacijos srities apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema buvo taikoma visam atstumui vykdant skrydžius iš EEE šalių ir į jas, įskaitant skrydžius iš trečiųjų šalių arba į jas. 2012 m., remiantis Sprendimu Nr. 377/2013/ES dėl laikino orlaivių naudotojų įpareigojimų vykdymo atidėjimo, ši sistema buvo laikinai taikoma tik skrydžiams EEE, bet ne skrydžiams į trečiąsias šalis ir iš jų.

3.4 Komisija rekomenduoja 2013 m. išsaugoti tokią geografinio taikymo sritį. Be to, siūloma pratęsti oro transporto bendrovėms numatytą ataskaitų dėl 2013 m. teikimo ir apyvartinių taršos leidimų grąžinimo terminą vieneriems metams.

3.5 2014–2020 m. laikotarpiu siūloma išplėsti 2013 m. taikytą minėtą sistemą ir ją taip pat taikyti skrydžiams iš EEE nepriklausančių šalių ir į jas atsižvelgiant į skrydžio atstumą virš EEE šalių teritorijos. Pasiūlyme tiksliai apibrėžta šios nuostatos įgyvendinimo tvarka.

3.6 Pasiūlymas taip pat turės tris kitas pasekmes:

— ES ATLPS ir toliau bus taikoma visiems skrydžiams tarp EEE šalių aerodromų – taip, kaip numatyta pirminėje direktyvoje ir Sprendime Nr. 377/2013/ES,

— skrydžiams į trečiąsias šalis, išmetančias mažiau kaip 1 proc. viso pasaulio aviacijos sektoriaus išmetamųjų teršalų kiekio, ir iš jų ES ATLPS bus netaikoma. Taip be jokios diskriminacijos sistema bus netaikoma maršrutams į maždaug 80 šalių,

— už išmetamuosius teršalus, išmestus EEE šalyse vykdant skrydžius į trečiąsias šalis iš jų, orlaivių naudotojai atsakingi nuo 2014 m. Siūloma paprastesnė procedūra, pagal kurią galima nustatyti atitinkamą proporcingą skrydžio metu išmestą išmetamųjų teršalų dalį, kuriai taikytina ATLPS. Siūloma orlaivių naudotojams suteikti galimybę pasirinkti vieną iš trijų atitikties stebėsenos, ataskaitų teikimo ir patikros (angl. MRV) metodikų.

([2]) OL C 185, 2006 8 8, p. 97; OL C 175, 2007 7 27, p. 47; OL C 133, 2013 5 9, p. 30–32.

3.7 Galiausiai Komisija rekomenduoja mažiems nekomerciniams orlaivių naudotojams, kurie išmeta tik labai mažą CO_2 kiekį, netaikyti aviacijos srityje taikomos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos. Mažoms bendrovėms, kurioms negalioja ši išimtis, bus leista taikyti supaprastintas administracines procedūras.

4. **Bendrosios pastabos**

4.1 Remiantis sprendimu dėl laikino orlaivių naudotojų įpareigojimų vykdymo atidėjimo, aviacijos sričiai taikoma apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema laikinai taikoma tik EEE vidaus skrydžiams, bet ne skrydžiams iš trečiųjų šalių ir į jas. Komisija rekomenduoja 2013 m. išsaugoti tokią geografinio taikymo sritį. Be to, siūloma pratęsti oro transporto bendrovėms numatytą ataskaitų dėl 2013 m. teikimo ir apyvartinių taršos leidimų grąžinimo terminą vieneriems metams. Atsižvelgiant į siekį užtikrinti teisinį tikrumą orlaivių naudotojams ir nacionalinėms valdžios institucijoms, EESRK mano, kad šie pasiūlymai yra ypač svarbūs, todėl rekomenduoja juos priimti.

4.2 Kadangi skrydžiams tarp EEE valstybių aerodromų ir toliau bus taikoma aviacijos srities apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, EESRK ragina ES ir EEE valstybių institucijas kuo skubiau susitarti dėl bendro Europos dangaus ([3]) kūrimo, kad, užtikrinant oro eismo kontrolę, būtų galima išvengti papildomo teršalų išmetimo, kurį lemia nukrypimas nuo maršruto arba vėlavimas.

4.3 Komitetas labai palankiai vertina pasiūlymą taikyti išimtį mažiesiems nekomerciniams orlaivių naudotojams, kurie išmeta labai mažai CO_2, ir galimybę mažoms oro transporto bendrovėms, kurioms negalioja ši išimtis, taikyti supaprastintas administracines procedūras.

4.4 Vis dėlto tai negalioja pasiūlymo nuostatoms dėl skrydžių iš trečiųjų šalių ir į jas 2014–2020 m. laikotarpiu. Visos šalys turi būti suinteresuotos išvengti aviacijos ir (arba) prekybos karo, todėl reikėtų pirmiausia skatinti derybas, kad būtų rastas visuotinis sprendimas.

4.4.1 Jau 2013 m. ICAO vykusių derybų poveikio vertinime pateikta informacija leidžia daryti prielaidą, kad atsižvelgiant į jėgų santykį ir nuomonių įvairovę reikia veikti labai apdairiai siekiant 2016 m. pasaulio mastu pagaliau pasiekti laukiamų rezultatų. Dar niekada nebūta taip arti tikslo, tačiau sumušėme visus vėlavimo rekordus, o sėkmė dar negarantuota!

4.4.2 Galiausiai jau dabar visoms trečiosioms šalims tiesiogiai ir netiesiogiai – kadangi tai būtų vienašalis Europos Sąjungos veiksmas, jei ši pasiūlymo dalis būtų patvirtinta – pranešti, kad jų oro transporto bendrovės turės mokėti už EEE oro erdvėje jų išmetamą CO_2 kiekį, būtų sudėtinga. Šią galimybę reikėtų svarstyti tik pasibaigus dvišalėms ir (arba) daugiašalėms deryboms pagal ICAO rezoliucijos 16a straipsnį, kad būtų išvengta pasaulinio aviacijos ir (arba) prekybos karo pavojaus.

4.4.3 Nors teisiniu požiūriu EEE turi teisę taikyti pasiūlymus, savo ruožtu JAV administracija, atsižvelgdama į apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos uždraudimo aktą (angl. *Emissions Trading Scheme Prohibition Act* „Thune Bill“), gali uždrausti JAV įregistruotoms oro transporto bendrovėms laikytis ES ATLPS reikalavimų, jau nekalbant apie Kinijos ir Indijos reakciją, turint omenyje jų nepritarimą 2013 m. spalio 4 d. ICAO rezoliucijai. Tačiau šiame etape nebūtina keisti Komisijos pasiūlymo turinio.

5. **Konkrečios pastabos**

5.1 Gali būti, kad poveikio vertinimo I priede (*Glossary of the Impact Assessment* (SWD(2013) 430 final, dokumento anglų kalba p. 51)) sukeistos vietomis terminų *extra-EEA flights* ir *intra-EEA flights* apibrėžtys.

2014 m. sausio 22 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Henri MALOSSE

([3]) EC/549/2004.
EC/1070/2009.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT